

**SISKO RIIHIAHO, TUULA KOTIKOSKI
& KAARINA MURTOLA (TOIM.)**

YHDESSÄ ONNISTUMME - KOHTI VALOISAA TULEVAISUUTA!

AMK-kielten- ja -viestinnänopettajien päivät

Jyväskylä 2023

**Yhdessä
onnistumme**

Yhdessä onnistumme

SISKO RIIHIAHO
TUULA KOTIKOSKI
KAARINA MURTOLA
(TOIM.)

Yhdessä onnistumme

KOHTI VALOISAA TULEVAISUUTTA

Kielten ja viestinnän opetuksen päivät 5.–6.10.2023

jamk | Jyväskylän
ammattikorkeakoulu

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUJA

334

Sarjan vastaava toimittaja • Teemu Makkonen

YHDESSÄ ONNISTUMME

Kohti valoisaan tulevaisuutta

Sisko Riihiaho, Tuula Kotikoski ja Kaarina Murtola (toim.)

Kannen kuva • Linda Saukko-Rauta
Ulkoasu • Jamk / Pekka Salminen
Taitto ja paino • Punamusta Oy • 2023

ISBN 978-951-830-737-5 (Painettu)

ISBN 978-951-830-738-2 (PDF)

ISSN-L 1456-2332

KUSTANTAJA

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
www.jamk.fi/julkaisut
[sarjajulkaisut\(a\)jamk.fi](mailto:sarjajulkaisut(a)jamk.fi)

©2023

Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

SISÄLLYS

KIRJOITTAJAT.....	7
KIRJOITTAJIEN KOKEMUKSIA	9
TIIVISTELMÄ.....	12
ABSTRACT.....	13
ESIPUHE	14

TEEMA 1: KÄYTÄNNÖN TYÖTÄ VERKOSTOSSA KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUKSEN EDISTÄMISEKSI

Kaarina Murtola

ILMAN VERKOSTOA OLISIN VAIN MINÄ.....	16
--	-----------

Maarit Ohinen-Salvén & Kirsi-Marja Toivanen

KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETTAJANA AMMATTIKORKEAKOULUSSA – TYÖNKUVAKYSELYN TULOKSIA	23
--	-----------

Kaarina Murtola & Tuija Tolonen-Kytölä

AMMATTIKORKEAKOULUJEN KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUKSEN KÄYTÄNTÖSUOSITUKSET PÄIVITETTIIN KÄYTTÖÄ VARTEN JA VAHVISTAMAAN OPISKELIJOIDEN YHDENVERTAISUUTTA	27
---	-----------

Kaj Eklund

SPRÅK OCH KOMMUNIKATION VID FINLANDSSVENSKA YRKESHÖGSKOLOR	35
---	-----------

TEEMA 2: MENETELMIÄ JA HAASTEITA UUDISTUVAAN KIELTEN JA VIESTINNÄN PEDAGOGIIKKAAN

Sisko Riihiaho, Antti Parhiala & Tuula Kotikoski

OPETTAJA UUDEN EDESSÄ.....	46
-----------------------------------	-----------

Eveliina Korpela, Riikka Kaskenviita, Olli Haapiainen & Jaana Kivivuori

UUDEN AJAN KIRJOITTAMISTAITO – MITEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA OPETETAAN KIRJOITTAMISTA?.....	49
--	-----------

Sini Alm & Saija Karevaara
**HITTI VAI HUTI? DIGITAALINEN PORTFOLIO VIESTINNÄN
OPETUKSESSA TEKOÄLYN AIKAKAUDELLA.....56**

Ilona Tanskanen
**URATARINAT JA TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT ITSEREFLEKTIO-
TAITOJEN OPPIMISESSA JA AMMATTI-IDENTITEETTITYÖSSÄ.....64**

Mari Koivunen
**VIESTINTÄTAIDOT TEKNIIKAN PROJEKTITOIMISTOISSA
– INTEGROINNIN ILOA, MUTTA MYÖS HAASTEITA..... 70**

Tuula Jäppinen & Laura Uusitalo
TYÖTILANNEVIDEOT KIELTENOPETUKSESSA 76

Ria-Marika Heiska
GERMAN-SPEAKING MARKET AND CULTURE STUDIES..... 81

Paula Välimäki, Magdalena Sandell, Sari Myllymäki & Raija Lummi
LUKIVAIKEUS JA KIELTEN OPISKELU – HAASTEITA JA RATKAISUJA.....86

TEEMA 3: KOHTI MONIKIELISTÄ JA KIELITIETOISTA KORKEAKOULUA

Pipsa Kostamo
**KIELI-HOPS OPISKELIJAN KIELIOPINTOJEN JA OHJAUKSEN
TUKENA AMMATTIKORKEAKOULUSSA..... 92**

Ella Hakala & Johanna Granlund
S2-OHJAAJA AUTTAA KIELIPOLULLA.....96

Elina Hietaranta
**SUOMI TOISENA KIELENÄ -NÄKÖKULMA OPINNÄYTETÖIDEN
OHJAUKSEEN JA ARVIOINTIIN – TYÖPAJARAPORTTI VALTA-
KUNNALLISILTA KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUKSEN PÄIVILTÄ..... 100**

Anna-Liisa Luova
**SUOMEN KIELELLÄ VAI KIELETTÄ? KOKEMUKSIA XAMKIN
KAKSIKIELISEN SAIRAANHOITAJAKOULUTUKSEN ALKUVAIHEISTA..... 104**

Johanna Granlund
**SUOMEN KIELEN OSAAMINEN OSAKSI HOITOTYÖN HARJOITTELUN
TAVOITTEITA: MIKSI JA MITEN? 109**

KIRJOITTAJAT

Alm, Sini, viestinnän lehtori, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, Hämeen ammattikorkeakoulu

Eklund, Kaj, M.A., lektor i svenska och medlem i expertteamet för språk (asiantuntijatiimi), Yrkesskolan Arcada

Granlund, Johanna suomen kielen ja viestinnän lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Haapiainen, Olli, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Hakala, Ella, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Heiska, Ria-Marika, lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Hietaranta, Elina, viestinnän ja englannin lehtori, Hämeen ammattikorkeakoulu

Jäppinen, Tuula, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Karevaara, Saija, viestinnän lehtori, sosiaali- ja terveysalan yksikkö, Hämeen ammattikorkeakoulu

Kaskenviita, Riikka, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Oulun ammattikorkeakoulun kielikeskus

Kostamo, Pipsa, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Laurea-ammattikorkeakoulu

Kivivuori, Jaana, lehtori, Turun ammattikorkeakoulu

Koivunen, Mari, suomen kielen ja viestinnän lehtori. Xamk.

Korpela, Eveliina, suomen ja viestinnän lehtori, Metropolia ammattikorkeakoulu

Kotikoski, Tuula, englannin lehtori, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Lummi, Raija lehtori, ruotsi, Lapin ammattikorkeakoulu

Luova, Anna-Liisa, FM, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Murtola, Kaarina, FM, viestinnän lehtori, Laurea ammattikorkeakoulu

Myllymäki, Sari, lehtori, ruotsi ja saksa, Tampereen ammattikorkeakoulu

Ohinen-Salvén, Maarit, FL, yliopettaja, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Parhiala, Antti, tuntiopettaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Riihiahho, Sisko, viestinnän ja suomen kielen lehtori, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Sandell, Magdalena, chef för språkenheten och lektor i svenska och kommunikation, Yrkeshögskolan Arcada

Tanskanen, Ilona, lehtori, FT, Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia

Toivanen, Kirsi-Marja, FT, yliopettaja, Karelia-ammattikorkeakoulu

Tuija Tolonen-Kytölä, KTT, FL, Centria-ammattikorkeakoulu, koulutusalan päällikkö ja yliopettaja

Uusitalo, Laura, suomen kielen lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Välimäki, Paula, lehtori, ruotsi ja saksa, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

KIRJOITTAJIEN KOKEMUKSIA

Valtakunnallinen yhteistyö on voimavara, ja koen ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajien päivät loistavana oppimis- ja verkostoitumismahdollisuutena. Päiviltä olen aina saanut mukaani uusia kontakteja ja ajatuksia sekä konkreettisia vinkkejä oman opetukseni kehittämiseen. (Maarit Ohinen- Salvén)

AMK-kielten ja viestinnän opetuksen päivät 2023 olivat erityiset. Oli suuri riemu päästä tapaamaan pitkästä aikaa kasvokkain amk-väkeä sekä yhteistyö- ja hankekumppaneita, mahdollisuutta saada uusia ideoita, tietoa ja näkökulmia työhön sekä juhlavaa areenaa kiittää vastuuopettajaverkoston jäseniä, amk-kielten ja -viestinnän opettajia ja muuta amk-väkeä käytäntösuositusten päivittämisen eteen tehdystä suurenmoisesta työstä. (Kaarina Murtola)

Osallistuin ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajien päiville ensimmäisen kerran vuonna 1998, jolloin olin juuri aloittanut työni englannin lehtorina ammattikorkeakoulussa. Oli ilo saada olla mukana tällä yhteisen jakamisen ja oppimisen foorumilla myös 25 vuotta myöhemmin Jyväskylässä. Jokaiselta tapaamiskerralta on kotiin viemisinä ollut pussillinen ideoita ja säkillinen hyvää mieltä. Myös kollegojen tapaaminen ja uusien kontaktien solmiminen on ollut erityisen merkityksellistä. (Kirsi-Marja Toivanen)

Språklärardagarna är på många plan viktiga för mig. Här får jag ta del av aktuella föreläsningar/workshoppar, diskutera med kolleger från andra yrkeshögskolor, bygga nätverk etcetera. Allt detta ger perspektiv som fördjupar bilden av det dagliga arbetet och fungerar som en vitamininjektion för arbetsmotivationen. (Kaj Eklund)

Kielten ja viestinnän opettajien päivillä saan ideoita ja inspiraatiota omaan työhöni, tutustun heimolaisiin ja virkistyn. Tunnen kuuluvani joukkoon. (Eveliina Korpela)

Ensikertalaisena kielten ja viestinnän opettajien päivillä oli ilo tavata amk-kollegoita ympäri Suomen ja saada vahvistusta ja inspiraatiota oman työn kehittämiseen. (Riikka Kaskenviita)

Verkostoituminen virkistää henkisesti ja antaa uusi näkökulmia. Oma työ helposti rutinoituu, ja kollegoiden esittämät ideat ja ratkaisut tuovat ahaa-elämyksiä, joista on oiva apu oman opetustyön suunnitteluun. (Olli Haapianen)

Valtakunnallisilla kielten ja viestinnän opettajien päivillä jaan kokemuksia ja ajatuksia kollegoiden kanssa sekä työpajassa omaa osaamistani. Opin kollegoiltani. (Jaana Kivivuori)

Jyväskylän valtakunnalliset kielten ja viestinnän opetuksen päivät olivat virkistävä tilaisuus kuulla muiden ammattikorkeakoulujen käytännöistä ja opetusmenetelmistä. On hyvä huomata, että me kaikki painimme samantapaisten uusien ja haastavien ilmiöiden parissa. Innostavina mieleen jäivät varsinkin laajasti käsitellyt S2 ja tekoäly, virtuaalitodellisuuden mahdollisuudet opetuksessa sekä Suvi-kollegojen tapaaminen. (Seija Karevaara)

Valtakunnallisten kielten ja viestinnän opettajien verkostojen keskustelut ovat olleet tärkeä areena tutkiskella sitä, miten tehdä työtä kouluttajana korkeakoulussa ja millainen oma ammatti-identiteettini on. Asiantuntijoiden puheenvuorot ja kollegoiden menetelmäkokeiluihin perehtyminen työpajoissa ovat antaneet ideoita sekä avanneet oman työn kontekstia. Omissa puheenvuoroissani olen voinut artikuloida opetus-, tutkimus- ja kehittämistyötäni sekä saanut hyödyllistä palautetta. (Ilona Tanskanen)

Valtakunnalliset kielten ja viestinnän opettajien päivät merkitsevät minulle väriä ja piristystä syksyn arkeen. On mukavaa nähdä kollegoita, niin uusia kuin vanhojakin, ja päivittää verkostoaan. Kuulumisten vaihtaminen on jäänyt kovin vähiin viime vuosina, joten odotukset ovat suuret. Kaiken kruunaa hyvin suunniteltu ohjelma! On helppoa tulla valmiiseen pöytään! (Mari Koivunen)

Valtakunnalliset kielten ja viestinnän opettajien päivät tarjoavat mahdollisuuden tavata vanhoja ja uusia kollegoja eri puolilta Suomea sekä kuulla tuoreista tutkimuksista ja metodeista. Myös vapaamuotoiset kohtaamiset tauoilla ja lounasjonossa tuovat kaivattua vertaistukea ja innostusta uusiin kokeiluihin. (Tuula Jäppinen ja Laura Uusitalo)

Valtakunnalliset kielten ja viestinnän opetuksen päivät ovat tarjonneet minulle saksan ja ruotsin opettajana ainutlaatuisen tilaisuuden tutustua ja verkostoitua muiden ammattikorkeakoulujen kielten opettajien kanssa. Olen saanut aitiopaikalta seurata suomalaisten ammattikorkeakoulujen kielten opetuksen

kehittymistä, ajankohtaisia asioita ja uusia ilmiöitä. Myös oman asiantuntija-osaamiseni ylläpitämisessä ja kehittämisessä kielten ja viestinnän päivillä on ollut keskeinen rooli. (Ria-Marika Heiska)

Raija Lummi, Sari Myllymäki, Magdalena Sandell ja Paula Välimäki kokevat kielten ja viestinnän opettajien päivät kivana piristysruiskeena ja tärkeänä verkostoitumispaikkana. Omassa pienessä kuplassa voi sokaistua ja on hyvä saada valtakunnallinen kokonaiskuva kielten ja viestinnän opetuksen tilasta, haasteista ja mahdollisuuksista.

Kielten ja viestinnän opetuksen päivillä on kiinnostavinta kuulla, mitä muissa ammattikorkeakouluissa erityisesti suomen kielen ja viestinnän opetuksessa tapahtuu. Päivien parasta antia ovat uudet, testatut ideat opetukseen ja inspiroivat keskustelut. (Pipsa Kostamo)

Valtakunnalliset kielten ja viestinnän opettajien päivät merkitsevät mahdollisuutta tavata osaavia kollegoita ympäri Suomen. (Johanna Granlund)

Minulle kielten ja viestinnän opetuksen päivät olivat inspiroiva tilaisuus tavata kieltenopettajakollegoita ja imeä itseeni uusia ideoita jokapäiväiseen työhön etenkin S2-opetuksen ja opinnäytetöiden ohjauksen parissa. Tänä vuonna osallistuin ensimmäistä kertaa, mutta toivoakseni en viimeistä! (Elina Hietaranta)

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajien päivät merkitsevät minulle arvokasta verkostoitumista. Ne ovat ilahduttava mahdollisuus oppia uutta ja inspiroitua taitavien kollegoiden työstä eri puolilla Suomea. Olen ollut mukana vasta kahdesti, molemmista kerroista on vain hyviä muistoja. Toivotavasti pääsen kokemaan vielä monet kielten ja viestinnän opettajien päivät! (Anna-Liisa Luova)

TIIVISTELMÄ

Sisko Riihiahho, Tuula Kotikoski ja Kaarina Murtola (toim.)

Yhdessä onnistumme – kohti valoisaa tulevaisuutta

Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, 334

Tässä julkaisussa on koottuna kielten ja viestinnän opettajien kirjoittamia artikkeleita, jotka saivat innoituksensa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa järjestetyistä AMK-kielten ja -viestinnän opetuksen päivistä. Päiviä vietettiin 5.–6.10.2023. Artikkeleita ovat kirjoittaneet päivillä esityksiä ja workshopeja pitäneet eri ammattikorkeakoulujen opettajat.

Julkaisussa on tietoa ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajien yhteistyön historiasta: miten sai alkunsa nyt jo 25 vuoden ikään ehtinyt yhteistyöverkosto ja mitä parhaillaan tehdään. Lisäksi kuvataan, kuinka on päivitetty ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset, joiden tarkoituksena on tukea opettajien työtä ja vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisuutta eri ammattikorkeakouluissa. Ruotsinkielisen opetuksen tilannetta valaistetaan myös.

Opettajien työnkuvaa on selvitetty tänä vuonna ja selvityksen tuloksista kerrotaan ensitietoja.

Kielten ja viestinnän opettajat ovat monen alan asiantuntijoita, ja heiltä löytyy osaamista esimerkiksi TKI-hanketyöstä, tuutoroinnista ja kansainvälisestä yhteistyöstä sekä opinnäytetöitten kielen ja sisällön ohjaamisesta.

Opetuksen käytäntöjä ja kokeiluja kuvataan useassa artikkelissa. S2-näkökulmaa ja ratkaisuja on tuotu esille, samoin lukivaikkeuksien vaikutusta kielten opetukseen ja tekoälyn vaikutusta kirjoittamisen opetukseen. Kielten ja viestinnän opettajat ovat rohkeita kokeilemaan uusia työkaluja ja menetelmiä, joilla tehostaa opiskelijoitten oppimista. Integrointi ammattiaineisiin on koettu S2-opetuksessa onnistuneeksi menetelmäksi esimerkiksi sairaanhoitajien ja matkailualan kansainvälisten ryhmien opetuksessa.

Kielten ja viestinnän opetus on hyvissä käsissä – opettajilla on vankka kokemus ja halu kehittää ja kasvamassa on uusi polvi osaajia jatkamassa verkoston työtä.

Toivomme sinulle antoisia lukuhetkiä tämän julkaisun parissa.

Asiasanat: kieltenopetus, suomen kieli, äidinkieli, viestintätaidot, suomi toisena kielenä, verkostoituminen, opetusmenetelmät, lukihäiriöt, integroitu opetus

ABSTRACT

Sisko Riihiaho, Tuula Kotikoski ja Kaarina Murtola (Eds.)

Yhdessä onnistumme – kohti valoisaa tulevaisuutta

Publications of Jamk University of Applied Sciences, 334

This publication comprises articles written by language and communication teachers who were inspired by the AMK language and communication teaching days organised by the Jyväskylä University of Applied Sciences (Jamk). These days were held on October 5 and 6, 2023. Participating teachers from various Universities of Applied Sciences, who gave presentations and workshops during the days, wrote these articles.

The publication contains information on the 25-year long history of the co-operation network between teachers of languages and communication at Universities of Applied Sciences: the start of the co-operation and the current situation. In addition, it describes how the practical recommendations for language and communication teaching at Universities of Applied Sciences have been updated, the purpose of which is to support the work of teachers and to strengthen the equality of students in different Universities of Applied Sciences. The situation of the teaching of Swedish is also highlighted.

The job description of teachers has been clarified this year, and the first information regarding the results of the clarification is reported. Language and communication teachers are experts in many fields, including, for example, research, development, and innovation (RDI) project work, tutoring and international co-operation, as well as supervising the language and content of theses.

Teaching practices and experience are described in several articles. The S2 (Finnish as a foreign language) perspective and solutions are highlighted, as well as the impact of dyslexia on language teaching and the impact of artificial intelligence in the teaching of writing. Language and communication teachers are willing to try new tools and methods to enhance the learning of students. Integration into professional subjects has been found to be a successful method in S2 teaching, for example, for nurses and in the teaching of international groups in the tourism industry.

The teaching of languages and communication is in competent hands – teachers have solid experience and a drive to develop, with a new generation of experts growing to continue the work of the network.

It is our wish that this publication provides you with a pleasurable read.

Keywords: Language teaching, Finnish language, mother tongue, communicative skills, Finnish as a second language, network, teaching methods, reading disorders, integrated teaching

ESIPUHE

Ensimmäiset *Kieltenopettajien neuvottelupäivät* järjestettiin vuonna 1998. Tuon tapahtuman jälkeen on vakiintunut käytänteeksi järjestää valtakunnalliset päivät kahden vuoden välein. Järjestämisvuoron on ottanut kukin ammattikorkeakoulu vuorollaan. Yhteisiä kokoontumisia on ollut jo lukuisia 25 vuoden aikana eikä koronapandemiakaan estänyt päivien järjestämistä – ne toteutettiin onnistuneesti verkossa vuonna 2021. Tapahtuman nimi on ajan myötä tosin muokkautunut ja on nykyään *Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät*.

Yhteisten valtakunnallisten tapaamisten lisäksi *Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän vastuopettajaverkosto* kokoontuu säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. Vastuopettajaverkoston kuuluu yleensä 1–5 edustajaa kustakin ammattikorkeakoulusta. Keskeinen rooli amk-yhteistyön edistämässä on myös *Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän asiantuntijatiimillä*, joka koostuu noin kahdeksasta kielten ja viestinnän opettajasta ja jonka toimikausi on 3 vuotta.

Toimiva ammattikorkeakouluverkosto ovat mahdollistanut 25 vuoden aikana kollegiaalisen yhteistyön ja kehittämisen kielten ja viestinnän opetuksen alalla. Verkosto tarjoaa myös yhä nopeammin muuttuvassa maailmassa pysyvyyttä, turvaa ja mahdollisuuksia kohtaamiin. Tässä hetkessä korkeakoulumaailmaa puhututtaa tekoäly ja digitalisaatio, mutta samaan aikaan ollaan huolissaan työelämässä jaksamisesta.

Nyt käsillä oleva julkaisu juhlistaa ammattikorkeakouluverkoston 25 yhteistyön vuotta. Artikkelien kirjoittajat ovat Jyväskylässä ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päiville 5.-6.10.2023 osallistuneita ja/tai tapahtumassa esiintyneitä opettajia. Artikkelien monipuolisuus tuo hyvin esille ammattikorkeakoulujen kielten- ja viestinnän opettajien työnkuvan kirjon aina lukuvaikeuden tunnistamisesta tekoälyn hyödyntämiseen.

Yhteistyössä jatkamme kuitenkin eteenpäin ja kohti valoisaan tulevaisuutta!

Kiitämme lämpimästi kaikkia artikkelien kirjoittajia sekä Jamkin kirjastoasiantuntevasta avusta julkaisun laatimisessa. Kiitokset myös kannen suunnittelijalle Linda Saukko-Raudalle.

Jyväskylässä 17.11.2023

Pirkko Pollari, Sisko Riihiaho, Tuula Kotikoski ja Kaarina Murtola

TEEMA 1

**Käytännön työtä verkostossa kielten ja viestinnän
opetuksen edistämiseksi**

ILMAN VERKOSTOA OLISIN VAIN MINÄ

Kaarina Murtola, Laurea ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät järjestettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Dynamon kampuksella 5.-6.10.2023. Samalla juhlittiin verkoston upeaa 25-vuotista yhteistyötä teemalla 'Yhdessä onnistumme – kohti valoisaa tulevaisuutta'. Paikalla oli yli 150 osallistujaa, joiden joukossa kielten ja viestinnän opettajia, johto- ja esihenkilöitä, yhteistyö- ja hankekumppaneita sekä kutsuvieraita.

Kaksikymmentäviisi vuotta kollegiaalista yhteistyötä ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen puolesta on saavutus, jota kannattaakin juhlia näkyvästi. Jyväskylän ammattikorkeakoulu tarjosi suurenmoiset puitteet juhlavuotemme kokoontumiselle. Päivien historiassa tämä on toinen kerta, kun kielten ja viestinnän opetuksen päivät järjestettiin Jyväskylässä.

PÄIVILLÄ PITKÄT PERINTEET

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajien verkostoyhteistyö käynnistyi vuonna 1998. Ensimmäinen yhteinen valtakunnallinen tapaaminen järjestettiin Turussa. Aluksi päiviä järjestettiin nimellä 'Kieltenopettajien neuvottelupäivät', mutta nykyinen nimi 'Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät' otettiin käyttöön ensimmäistä kertaa Mikkelissä 2018. Vuoteen 2002 päiviä järjestettiin joka vuosi, sen jälkeen joka toinen vuosi. Poikkeuksen järjestämisrytmiin toi vuosi 2020, jolloin koronan vuoksi päiviä lykättiin vuodelle ja toteutettiin lopulta verkkotapahtumana lokakuussa 2021. Tuolloin järjestäjävastuussa oli Satakunnan ammattikorkeakoulu (SAMK).

AINA AJAN HERMOLLA

Aikaisempien vuosien ohjelmasisällöissä ovat näkyneet aina kielten ja viestinnän opetukseen liittyvät ajankohtaiset teemat ja hankkeet sekä vahva yhteisöllisyys. Lisäksi ohjelmien tarkastelu osoittaa, että kielten ja viestinnän opettajat ovat aina olleet ajan hermolla. Taannoisten vuosien ohjelmista voi lukea selvästi kielten ja viestinnän opetuksen kehityksen kaaria, kuten kansainvälisyys, integrointi, ahotointi, digitaalisuus, monimuoto-opetus, verkkopedagogiikka, työelämän kieli- ja viestintätaitotarpeet.

Tänäkin vuonna päivien ohjelmatarjonta oli teemoiltaan erittäin ajankohdainen: tekoäly, konekäännösohjelmat, työnhyvinvointi, kieltenopettajuus 2020-luvulla, sen kaikkine vivahteineen (Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät 2023).

Päivien iltajuhlan yhteydessä Jyväskylän Kankaalla verkostotyön alkuvuosien kolme voimakollegaa Tarja Ahopelto, Marjatta Huhta ja Taina Juurakko-Paavola muistelivat menneitä: mistä kaikki sai alkuunsa, miksi ja miten? Illan aikana päivien osallistajat saivat tehdä nostalgiamatkaa edellisten päivien tunnelmiin, sillä aikaisemmat ohjelmat oli laitettu esille yleisön nähtäväksi. Ohjelmat on julkaistu myös Kivifoorumilla. Juhlavieraat saivat kirjata myös ajatuksiaan verkostoyhteistyön merkityksestä. Yhteistyön todettiin antavan paljon iloa ja voimaa sekä tuovan ideoita ja asiasisältöä työhön, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi:

**”Mahtavia kollegoita, vertaistukea ja ajatusten vaihtoa.
Tukea arkeen ja jaksamiseen työssä”.**

**”Ilman tätä verkostoa olisin vain minä! Uskon ammattiini, vaikka aina uskoa jaksaisi en.
Paljon yhteisiä muistoja – ja voimaa!”**

”Tämän verkoston ansiosta kieli- ja viestintätiimimme on ollut aina edelläkävijä (arviointiasteikot, osaamisperustaiset opsit jne.)”

”Porvoon päivien (2012) iltajuhlasta sai alkuunsa yhteistyö, joka johti Jamkin ja Tamkin kielikeskusten / kielten opettajien yhdessä järjestämään kv-viikkoon (muistaakseni vuosina 2013, 2015, 2017, 2019)”

”Päysin mukaan heti kehittämisen imuun aloittaessani Jamkissa 1990-luvun lopussa.”

ARENEN KIELIRYHMÄSTÄ ASIANTUNTIJATIIMIKSI JA VASTUUOPETTAJAVERKOSTOKSI

Ahvenaisen (2019) mukaan ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajilla sekä Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenella on yhteistä historiaa, sillä Arenessa toimi kielityöryhmä vuosina 2003–2007. Ahvenainen (2019) mainitsee Kantelisen ja Airolan (2008) selvitykseen viitaten, että ammattikorkeakoulujen toiminnan vakiinnuttua kielityöryhmä lakkautettiin, mutta toiminnalle olivat esittäneet jatkuvuustoiveita sekä rehtorit että opettajat. Vuonna 2008 kielten ja viestinnän opettajien yhteistyötä jatkettiin perustamalla Asiantuntijatiimi, jonka tehtävänä oli valmistella muun muassa vastuupettajakokoukset. (Ahvenainen 2019.)

Kahdessakymmenessäviidessä vuodessa ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän verkosto on kasvanut valtakunnallisesti toimivaksi aktiiviseksi verkostoksi, jonka ytimen muodostavat vastuupettajaverkosto ja asiantuntijatiimi. Tämän lisäksi on kieliakohtaisia verkostoja: suomen ja ruotsin kielen opettajat ovat toimineet jo pitkään omissa kieliakohtaisissa verkostoissaan. Myös muiden kielten opettajilla on ollut pienimuotoisempaa yhteistyötä. Kielikohtaisista verkostoista suomen kielen ja viestinnän opettajien Suvi-verkosto on suurin, yli 200 jäsentä.

Jamkin päivien yhteydessä kieliakohtaiset verkostot laajenivat, kun kieliryhmien tapaamisten yhteydessä englannin kielen opettajat päättivät tarkemmin oman verkostonsa etenemiseen liittyvistä toimenpiteistä. Verkoston perustamisen aktivoinnista oli päätetty Kuopiossa tammikuussa 2022 vastuupettajapäivillä, jolloin paikalla oli edustajia 17 ammattikorkeakoulusta. Verkoston perustamispäätös oli tehty jo viime toimintakaudella, mutta asia oli hautautunut kiireellisimpien töiden ja sitten myös koronan jalkoihin.

VASTUUOPETTAJAVERKOSTO KASVUSSA

Nykyisessä vastuupettajaverkostossa on noin 70 jäsentä, ja määrä on kasvussa. Jokainen ammattikorkeakoulu päättää itsenäisesti vastuupettajiensa nimeämisestä, ja jäsenten toivotaan edustavan eri kieliä. Jokainen ammattikorkeakoulu voi nimetä verkostoon 1–5 jäsentä. Joissakin korkeakouluissa verkostohalukkuutta olisi vieläkin enemmän, mutta toisaalta muutamissa on ainoastaan yksi edustaja. Toki edustajien määrään voi vaikuttaa myös ammattikorkeakoulun koko sekä kielitarjonta.

Vastuupettajaverkoston toimintaa koordinoi kahdeksanjäseninen asiantuntijatiimi, jonka keskeisin tehtävä on edistää ammattikorkeakoulujen kielten

ja viestinnän opetusta muun muassa tekemällä tunnetuksi ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetusta ja osallistamalla yhteiskunnalliseen keskusteluun korkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen näkökulmasta. Asiantuntijatiimin jäseneksi tullaan erillishaun kautta. Seuraava hakuprosessi käynnistetään marraskuussa 2023, ja uusi toimintakausi alkaa elokuussa 2024.

Vastuuopettajaverkostossa on edustajia kaikista Suomen ammattikorkeakouluista, mikä on toiminnallemme valtava etu. Tämän ansiosta saamme nopeasti kerättyä ja jaettua valtakunnallista tietoa korkeakoulujen kesken sekä nykyään entistä enemmän myös yhteistyökumppaneidemme suuntaan. Elokuussa toteutettiin viimeisin laaja valtakunnallinen kysely: Ammattikorkeakoulun kielten ja viestinnän opettajan työnkuva 2023. Jamkin päivillä kuultiin ensituloksia tuosta kyselystä, jossa tietojemme mukaan kartoitettiin ensimmäistä kertaa kielten ja viestinnän opettajan työnkuvaa näin laajasti. Tuloksista voi lukea tässä julkaisussa (ks. Toivanen & Ohinen-Salvén s. 23–26).

VERKOSTOSSA JAETAAN ASIOITA JA KANNETAAN VASTUUTA

Jamkin päiviä edeltävässä suunnittelupalaverissa Tarja Ahopelto, Marjatta Huhta ja Taina Juurakko-Paavola (2023) korostivat, että alusta lähtien verkoston työskentelytavalle on ollut ominaista yhdessä tekeminen ja asioiden jakaminen. Tällaiset piirteet ovat luonteenomaisia nykyiselle toimintatavallekin.

Työskentelyssämme näkyy selkeästi myös se, että jokainen toimintakausi pyrkii jättämään seuraavalle kaudelle pöydän mahdollisimman hyvään kuntoon – ei tyhjäksi, mutta siistiksi ja valmiina seuraavaan vaiheeseen. Esimerkiksi nykyinen Asiantuntijatiimi (2021–2024) pääsi käynnistämään oman kautensa tilanteessa, jossa edellisellä kaudella (2018–2021) oli saatu valmiiksi 'Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen laatukriteerit' (2021) sekä tehty alustavaa kartoitusta vuoden 2016 käytäntösuositusten päivittämistarpeista. Näin syksyllä 2021 juuri valittu tiimi ryhtyi heti työstämään käytäntösuosituksia, mikä oli määritelty toimintasuunnitelmassa 2021–2024 kauden päätyöksi. Uskomme, että käytäntösuositukset yhdessä laatukriteereiden kanssa muodostavat erinomaisen parin ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen toteuttamiselle. Käytäntösuoituksista löytyy tästä julkaisusta erillinen artikkeli (ks. Murtola & Tolonen-Kytölä s. 27–34).

VOIMANPONNISTUS VAILLA VERTAA

Ammattikorkeakoulun kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset (2023) saatiin valmiiksi kesäkuussa parivuotisen tiiviin työskentelyprosessin päätteeksi. Päivitysprosessissa kahden vuoden tekemistä rytmittivät toisaalta asiantuntijatiimin aktiivinen työskentely kieli- ja viestintäverkostojen kanssa, toisaalta vastuuopettajien monivaiheinen työskentely kollegoiden kesken omissa korkeakouluissa. Tämän lisäksi työ vaati systemaattista tiedon hakua eri lähteistä, tiuhaa sähköpostiviestittelyä sekä asioiden tarkennuksia monesta suunnasta, kuten Arenesta, Opetushallituksesta, opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä Valvirasta.

Suosituksia jalostuivat lopulliseen muotoonsa pääasiassa verkkokokouksissa. Pari lähitapaamista vastuuopettajapäivien yhteydessä, Helsingissä huhtikuussa 2022 ja Kuopiossa Savoniassa tammikuussa 2023, syvensivät ja edistivät prosessia. Prosessin aikana järjestettiin viisi palautekierrosta: neljässä ensimmäisessä kohderyhminä amk-kielten ja viestinnän opettajat, viimeisessä kohderyhminä opettajien lisäksi korkeakoulujen johto ja esihenkilöt, opinto-ohjauksen vastuuhenkilöt, opiskelijahallinto ja opiskelijajärjestöt.

Käytäntösuositusten päivitystyö on ollut ammattikorkeakoulujen kieli- ja viestintäverkostojen yhteistyön voiman ja taidon näyte. Verkostojen yhteistyöhalukkuus ja tarve vaikuttaa suositusten sisältöihin, rakenteeseen ja kielimuotoiluihin tuli esiin hienosti palautekierrosten suosiossa. Neljäs palautekierros oli tuottoisin ja toi palauteryöpyn 18 ammattikorkeakoulusta. Palautteenantoon oli paneuduttu huolella: ennätys oli 62 huomioita / yksi ammattikorkeakoulu. Voidaan siis todeta, että suositukset on tuotettu erittäin laajassa yhteistyössä.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajat ovat hioneet verkostotaitojaan 25 vuotta. Tästä on hyvä ponnistaa tuleviin kielten ja viestinnän opetuksen näkyisiin. Vastuuopettajaverkoston ja asiantuntijatiimin tehtävistä sekä muusta toiminnasta löytyy lisätietoja Kivi-foorumien verkkosivuilta osoitteesta <https://kivifoorumi.wordpress.com/>.

Kuva 1. Valtakunnallisuus on meille valtava etu. Myös vakiintuneet toimintatavat ja säännölliset lähi- ja verkkotapaamiset luovat lujan perustan verkoston työskentelylle. Tammikuussa 2023 käytäntösuositusten päivitystyö oli kiivaimmillaan, kun vastuupettajia 17 ammattikorkeakoulusta kokoontui Kuopioon Savoniaan perinteisille vastuupettajapäiville hiomaan suositusten yksityiskohtia. Kuva: Savonia-ammattikorkeakoulu

LÄHTEET

Ahopelto, T., Huhta, M. & Juurakko-Paavola, T. 2023. Suunnitteluwebinaari 15.9.2023.

Ahvenainen, T. 2019. Opettajaverkostot ja hankkeet ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen pedagogisen kehittämisen moottoreina. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10, 4. Viitattu 15.10.2023. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2019/opettajaverkostot-ja-hankkeet-ammattikorkeakoulujen-kielten-ja-viestinnan-opetuksen-pedagogisen-kehittamisen-moottoreina>.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivien ohjelmat 1998–2021. Viitattu 9.10.2023. <https://kivifoorumi.wordpress.com/>.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät. 2023. Tapahtumauutinen Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkosivuilla. Viitattu 9.10.2023. <https://www.jamk.fi/fi/tapahtuma/ammattikorkeakoulujen-kielten-ja-viestinnan-opetuksen-paivat-2023>.

Kivi-foorumi. 2023. Verkkosivut. Viitattu 15.10.2023. <https://kivifoorumi.wordpress.com/>.

Murtola, K. 2023. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän asiantuntijatiimin tervehdys. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivillä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. 5.10.2023.

KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETTAJANA AMMATTIKORKEAKOULUSSA – TYÖNKUVAKYSELYN TULOKSIA

Maarit Ohinen-Salvén, yliopettaja, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
Kirsi-Marja Toivanen, yliopettaja, Karelia-ammattikorkeakoulu

JOHDANTO

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajat ovat tehneet valtakunnallista yhteistyötä jo 25 vuotta. Juhlavuoden kynnyksellä Asiantuntijatiimi päätti selvittää kielten ja viestinnän opettajien työnkuvaa. Vastaavaa valtakunnallista kyselyä ei ole tietääksemme aiemmin tehty.

Kaikille ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opettajille suunnattu kysely toteutettiin 7.-25.8.2023 Webropol-kyselynä. KiVi-foorumin kotisivulla oleva linkki kyselyyn lähetettiin ammattikorkeakouluille Vastuuopettajaverkoston postituslistan kautta.

Kyselyyn vastasi 168 opettajaa. Heistä 87 % työskenteli elokuussa 2023 kokoaikaisesti ja 12 % teki osa-aikaista työtä omasta tahdostaan. Vain yhdellä prosentilla syynä osa-aikaisuuteen oli se, ettei kokoaikaista työsuhdetta ollut tarjolla. Hallinnollisesti kielten ja viestinnän opettajat sijoittuivat joko tiimeihin, omiin osaamisalueisiinsa, koulutusohjelmiin tai kielikeskuksiin.

Kyselyyn vastanneista 168 opettajasta yli puolella oli yli 20 vuoden työkokemus kielten ja viestinnän opetuksesta ja reilu kolmannes oli työskennellyt mainitun ajan ammattikorkeakoulun palveluksessa. Yhtäältä voidaan todeta, että ammattikorkeakouluissa kielten ja viestinnän opetusta toteutetaan erittäin vahvalla kokemuksella. Toisaalta tulosta voidaan myös tulkita niin, että ammattikorkeakoulut ovat olleet mieluisia työpaikkoja. Vastausten perusteella myös jatkuvuus on turvattu uusia opettajia rekrytoimalla. Alle viisi vuotta ammattikorkeakoulun kielten ja viestinnän opettajina toimineita oli vastaajista lähes neljännes. Näiden kahden ryhmän väliin jäävät kokemusvuosikategoriat olivat myös hyvin edustettuina.

OPETUSTYÖN KOHDERYHMÄT JA PAINOPISTEET

Vaikka hanke- ja ohjaustyön määrä on kasvanut ammattikorkeakouluissa, kyselyyn vastanneiden opettajien työnkuvat olivat edelleen vahvasti opetus-painotteisia. Vastaajista 41 %:lla oli yli ¼ työajasta resursoitu opetustyöhön, ja 42 %:lla vastaajista yli puolet työajasta kului opetustyön parissa.

Lähes kaikki vastaajat (98 %) kertoivat opettavansa amk-perustutkinnoissa. Toinen painopiste oli avoimen ammattikorkeakoulun opetus (52 % vastaajista), jonka voidaan olettaa myös vahvistuvan tulevaisuudessa. Muissa vaihtoehdoissa vastausprosentit jakautuivat suhteellisen tasaisesti. Yhteistyö- ja verkosto-opinnoissa opetti 36 %, valmentavissa opinnoissa 33 %, yamk-tutkinnoissa 32 % ja kaupallisessa tai myyntikoulutuksessa 23 % vastanneista. Jatkuvan oppimisen vahvistuminen ja tulossa oleva Digivisio 2030 monipuolistavat todennäköisesti opettajan työnkuvaa kohderyhmien osalta edelleen.

Kyselyyn vastanneet opettivat eniten tutkintoon kuuluvia kieli- ja viestintäaineita: ammatillista tai asiantuntijaviestintää suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi, englannin kieltä sekä ruotsia toisena kotimaisena kielenä. Suomea tai ruotsia vieraana tai toisena kielenä opetti noin kolmannes vastaajista. Kulttuurivälisestä viestintää kertoi opettavansa 13 % vastaajista. Saksan, espanjan, ranskan, venäjän ja viron kielten opettajia oli yhteensä 26 (15,5 %). Koulutusaloista eniten opetusta toteutettiin liiketaloudessa ja tietojenkäsittelyssä, tekniikassa sekä sosiaali- ja terveysaloilla, mikä selittyy näiden alojen koulutus- ja opiskelijamäärillä.

Verkko-opetuksen määrä on kasvanut, mutta lähiopetusta toteutettiin edelleen verkko-opetusta enemmän. Vuorovaikutuksen ja kohtaamisen puute huolestutti lisääntyvän verkko-opetuksen ja digitalisaation vuoksi. Asian ratkaisemiseksi pyrittiin kuitenkin etsimään keinoja. Viestinnällisyys korostui sekä lähi- että verkko-opintojaksoilla niin opetuksen kuin arvioinnin painopisteinä, mikä on positiivinen asia työelämän kieli- ja viestintätarpeiden näkökulmasta.

Arviointityössä lähes puolet vastaajista kertoi käyttävänsä kriteerejä, jotka olivat yhdistelmä kansallisia, omassa ammattikorkeakoulussa tai kollegoiden kanssa yhdessä tai itse luotuja kriteerejä. Vain neljännes kertoi käyttävänsä ainoastaan kansallisia arviointikriteerejä. Tulevaisuutta ajatellen voidaan kysyä, onko tarvetta yhtenäisille, kansallisille ja kielikohtaisille arviointikriteereille laadun ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

MUUT TEHTÄVÄT – ”SÄLÄT JA SÄÄDÖT”

Opetustyön lisäksi suurella osalla vastaajista oli runsaasti muita työtehtäviä. Lähes puolet vastaajista ohjasi opinnäytetöitä, ja 40 % oli mukana TKI-toiminnassa. Hallinnollisia tehtäviä ja opettajatuutorina toimimista raportoi työkuvaansa kuuluvan lähes kolmasosa vastaajista. Työtehtäviin sisältyi myös jonkin muun oppiaineen kuin kielten opetusta sekä työelämäyhteistyötä ja kansainvälisyyteen liittyvien asioiden hoitamista. Vastaajista 35 % kertoi työhön kuuluvan resursoimattomia tehtäviä, joita olivat muun muassa kielten

ja viestinnän opetuksen kehittäminen, verkostoyhteistyö kollegojen kanssa, julkaisu- tai tutkimustoiminta sekä opiskelijoiden ja opetusharjoittelijoiden ohjaus. Myöskään oman organisaation hallinnollisiin tehtäviin, tietojärjestelmien haltuunottoon tai opetussuunnitelmauudistukseen ei ollut aina osoitettu erillistä työaikaresurssia.

TYÖNKUVAN JA KUORMITTAVUUDEN MUUTOS

Kaksi kolmasosaa vastaajista koki työn kuormittavuuden lisääntyneen viimeisten kolmen vuoden aikana. Kuormituksen aiheuttajiksi mainittiin muun muassa työn määrä ja työnkuvan sirpaleisuus sekä hallinnollisten tehtävien ja byrokratian lisääntyminen. Opetustyön koettiin myös muuttuneen haastavammaksi kasvaneiden ja monimuotoistuvien opiskelijaryhmien takia. Vieraskielisten opiskelijoiden määrän kasvu, erilaiset sisääntuloväylät, yksilölliset opintopolut, lisääntyneet oppimisvaikeudet sekä tutkintoon kuuluvien kielten, ja osittain myös opetuskielen, osaamistason lasku ovat lisänneet ohjauksen ja tuen tarvetta. Kuormituksen tunnetta lisäsi vastaajien mielestä myös kieliaineiden vähentynyt arvostus.

Osa kyselyyn vastanneista kuitenkin kommentoi, että he ovat voineet lisätä työn mielekkyyttä omilla tai organisaationsa mahdollistamalla valinnoilla kuten työaikaa lyhentämällä tai työtehtäviä muuttamalla. Osa kertoi esihenkilötyön parantuneen. Työssä jaksamista edistivät myös tiimipedagogiikan käyttöönotto, automatisaatio, etätyön mahdollisuudet ja oman kokemuksen lisääntyminen.

DIGITALISAATIO JA OPETTAJAN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

Työelämän murros ja muuttuva toimintaympäristö asettavat haasteita opettajien osaamiselle. Digitalisaatio ja pedagogiikka muodostivat kaksi suurinta aihealuetta, joihin oli kouluttauduttu viimeisten kahden vuoden aikana, mutta joihin myös haluttiin lisää koulutusta.

Kyselyn perusteella tilanne digipedagogisen tuen suhteen on kohtuullisen hyvä. Selkeästi yli puolet (65 %) vastaajista koki saavansa riittävästi digipedagogista tukea omassa työssään. Kuitenkin kolmannes vastaajista piti saamaansa tukea riittämättömänä.

Tekoälyn haltuunoton osalta tilanne koetaan epäselvänä. Lähes puolet vastaajista kertoi, että tekoälyn käyttöön liittyvät ohjeet ovat olemassa, ja lähes yhtä moni vastasi ohjeiden olevan tulossa. Koulutusta tekoälyn käyttöön opetustyössä oli saanut kuitenkin vain alle viidennes vastaajista, neljännekselle

vastaajista koulutusta oli luvassa. Tekoälyn käytön periaatteet ovat siis jollain tasolla olemassa, mutta käytännönläheiselle ohjeistukselle on yhä polttava tarve.

Opettajat kokivat tekoälyn mullistavan sekä opetustyötä että arviointikäytänteitä. Kolmannes vastaajista kertoi huomioivansa tekoälyn haasteet ja mahdollisuudet opetus- ja arviointityössään, ja noin 60 % aikoi tehdä niin koulutusta saatuaan. Tekoälyä hyödynnettiin kyselyn perusteella jo muun muassa seuraavasti: suullisten ja/tai soveltavien tehtävien, kokeiden ja näyttöjen käyttö, valvotut kokeet sekä tekoälyn käytön salliminen ei-arvioitavissa tehtävissä, taustatyöskentelyssä ja tiedonhaussa. Lisäksi opiskelijoita ohjattiin tekoälyn kriittiseen ja eettiseen käyttöön. Opettajan oman työn tukena tekoälyä hyödynnettiin opetuksen suunnittelussa, tehtävien laadinnassa ja opetusmateriaalien tuottamisessa.

Kyselyn vastaukset kertovat niistä haasteista, joita verkko-opetus, tekoäly ja haltuun otettavien uusien asioiden määrä opettajan arkeen asettavat. Vaikka koulutusta on saatu, sitä tarvitaan edelleen lisää. Samaan aikaan lähes viidenneksellä vastaajista ei ollut itsensä kehittämisen resurssia lainkaan ja lähes puolella vastaajista resurssi oli alle 40 tuntia vuodessa.

LOPUKSI

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetusta hoidetaan vankalla kokemuksella, ja myös jatkuvuuden näkökulmasta tilanne on hyvä. Opetusta ja arviointia toteutetaan monipuolisesti, ja niissä painotetaan sekä kielitietoisuutta että työelämän edellyttämää viestinnällisyyttä. Työnkuvan moninaisuus kertoo opettajien laajasta osaamisesta, mutta toisaalta monipuolinen työnkuva voi tuntua myös sirpaleiselta ja kuormittavalta. Opettajien koulutustarvetta lisäävät verkko-opetus sekä tekoälysovellusten ja muiden teknologioiden nopea kehitys. Opettajat toivovat käytännönläheisiä täsmäkoulutuksia sekä enemmän aikaa uusien asioiden haltuunottoon.

Selkeitä, kasvussa olevia muutostrendejä kielten ja viestinnän opettajien työnkuvassa ovat ohjaustyön määrän lisääntyminen sekä tarve opintojen eriyttämiselle ja henkilökohtaistamiselle, mikä on seurausta opiskelijoiden moninaisuuden ja ryhmäkokojen kasvusta. Haasteiden keskellä työssä jaksamista tukevia asioita on kuitenkin useita. Tällaisina mainittiin työyhteisön ja esihenkilön tuki, tiimimäinen tapa työskennellä sekä vapaus suunnitella ja toteuttaa omaa opetustyötä ja tehdä muutoksia omissa työskentelytavoissa. Jotkut vastaajista olivat keventäneet työkuormaansa vapaaehtoisella osa-aikaisuudella tai työnkuvan muutoksella. Myös etätyön mahdollisuus edisti työssä jaksamista.

AMMATTIKORKEAKOULUJEN KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUKSEN KÄYTÄNTÖSUOSITUKSET PÄIVITETTIIN KÄYTTÖÄ VARTEN JA VAHVISTAMAAN OPISKELIJOIDEN YHDENVERTAISUUTTA

Kaarina Murtola, Laurea-ammattikorkeakoulu
Tuija Tolonen-Kytölä, Centria-ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakouluissa on otettu lukuvuoden 2023 alettua käyttöön päivitetty ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset (2023). Suositusten tarkoitus on ohjata kielenopetusta ja yhdenmukaistaa kielten opetusta nykyistä monimuotoistuvaa ja monikielistyvää yhteiskuntaa vastaavaksi. Suositukset on laadittu kielten ja viestinnän opettajille, koulutusten suunnittelijoille ja järjestäjille sekä johdolle ammattikorkeakouluissa.

Alun perin suositukset on julkaistu vuonna 2006. Päivitystyö on tehty ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen asiantuntijatiimissä (Asiantuntijatiimi 2023). Yhteistyössä suosituksia päivitettäessä on ollut myös koko valtakunnallinen ammattikorkeakoulujen vastuuopettajaverkosto, johon kuuluu edustajia kaikista Suomen ammattikorkeakouluista.

KÄYTÄNTÖSUOSITUKSET VAHVISTAVAT OPISKELIJOIDEN YHDENVERTAISTA KOHTELUA

Suosituksen tavoitteena on alusta saakka ollut yhdenmukaistaa kielten ja viestinnän opetuskäytänteitä ja varmistaa eri ammattikorkeakouluissa opiskelevien yhdenvertaista kohtelua kielten ja viestinnän opetuksen osalta. Näin vahvistetaan opiskelijoiden oikeusturvaa kansallisesti ja kansainvälisesti. Opiskelijoille suositukset antavatkin tietoa siitä, millä tavalla laadukas kielten ja viestinnän opetus suositellaan ammattikorkeakouluissa toteutettavaksi.

Korkeakouluissa kielten ja viestinnän opetusta ohjaa muita opetettavia sisältöjä vahvemmin lait ja asetukset: Ammattikorkeakoululaki (14.11.2014/932), Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista (18.12.2014/1129) sekä Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (12.6.2003/481). Nämä säätelevät mm. toisen kotimaisen kielen osaamistavoitevaatimuksia sekä koulusivistyskielen osaamistavoitteiden osoittamista, toisin sanoen kypsyysnäytteen arviointia ja sen kirjoittamisen

tapaa. Tämän vuoksi eri korkeakouluissa tulisikin varmistaa, että kielten opetusta järjestetään lain ja asetusten edellyttämällä tavalla.

Lisäksi kypsyysnäytejärjestely- ja arviointikäytänteitä suunniteltaessa on hyvä muistaa, että kypsyysnäyte ei ole pelkästään korkeakoulujen sisäinen asia. Esimerkiksi Maahanmuuttovirasto Migrillä sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran nykyohjeistusten mukaan korkeakoulussa / yliopistossa hyväksytysti suoritettu kypsyysnäyte toimii riittävänä kielitaidon osoittajana: Migrillä kansalaisuushakemuksessa (Kielitaito n.d.) ja Valviralla terveydenhuollon ammattioikeuksien hakuprosessissa (Riittävän kielitaidon osoittaminen n.d.).

SUOSITUKSISTA APUA OPETUSHENKILÖSTÖLLE JA KOULUTUKSEN SUUNNITTELIJOILLE MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Opettajien ja ammattikorkeakouluopetusta suunnittelevat henkilöt joutuvat tällä hetkellä pohtimaan yhä monimutkaisempia kysymyksiä opetuksessa, koska toimintaympäristö ja yhteiskunnallinen konteksti ovat muuttuneet viime aikoina yhä moniulotteisemmaksi. Esimerkiksi korkeakoulujen välinen yhteistyö on tiivistymässä ristiinopiskelun lisääntymisen ja Digivisio 2030 -hankkeen myötä, mikä edellyttää entistä selkeämpiä ohjeistuksia yhteisen opintotarjonnan toteuttamiseksi. Miten varmistamme yhtenäiset osaamistavoitteet, sisältöjen vastaavuuden ja arvioinnin tasapuolisuuden, ellei yhteisiä linjauksia opetuksesta ole tehty? (ks. Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta 2022). Näitä kysymyksiä pohditaan muun muassa opetussuunnitelmatyössä eri korkeakouluissa. Tähän tarpeeseen kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset pyrkivät osaltaan vastaamaan (Murtola & Tolonen-Kytölä 2023).

Suosituksien päivitystyöhön vaikutti myös opetusmenetelmien muutos. Kielten ja viestinnän opetuksen menetelmät ovat viime vuosina monipuolistuneet verkko-opetuksen ja monimuoto-opiskelun lisääntymisen takia. Tätä kehitystä vauhditti pandemia-aika, joka pakotti nopeaan reagointiin ja opetusmenetelmien muuttamiseen kaikissa oppilaitoksissa. Monimuoto-opiskelun suosio on yhä kasvussa tämän poikkeusajan jälkeen, mikä heijastuu kielten ja viestinnän opetuksen järjestämistapaan käytännössä.

Kielten opetusta koskevia suosituksia piti tarkastella päivitystyössä uudelleen myös siksi, että kansainvälisten opiskelijoiden määrä on ammattikorkeakouluissa viime vuosina lisääntynyt voimakkaasti. Tämä kehitys on vaatinut tarkennuksia kotimaisten kielten opetusta ja kielitaitotasoa sekä vieraskielisten ammattikorkeakoulututkintojen kieliopintoja koskeviin suosituksiin (esim.

Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment 2020). Viime vuosina opiskelijaryhmät ovat kaiken kaikkiaan muuttuneet entistä monimuotoisemmiksi, ja korkeakoulujen opiskelijaprofiili koostuu nykyisin hyvin erilaisista opiskelijoista. Opintoihin hakeutuu toisen asteen oppilaitoksista valmistuneita, ensimmäistä korkeakoulututkintoaan suorittavia nuoria, mutta yhtä lailla toista tutkintoa tekeviä asiantuntijoita. Jatkuvan oppimisen tavoitteiden korostuessa myös kokeneita, työelämässä pitkään toimineita henkilöitä hakeutuu ammattikorkeakouluihin yhä enemmän. Opiskelijoiden erilaiset taustat vaikuttavat esimerkiksi osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöihin ja prosessiin.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositusten päämääränä on opetuksen laadun varmistaminen yhtenäistyvien käytänteiden kautta. Käytäntösuositukset ovatkin tarkoitettu käytettäväksi Kielten ja viestinnän opetuksen laatukriteereiden rinnalla kielten ja viestinnän opetuksen järjestämistä suunniteltaessa. Laatukriteerit julkaistiin Asiantuntijatiimissä vuonna 2021. (Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen laatukriteerit 2021.)

OHJAUS JA KIELI-HOPS OSAKSI LAADUKASTA KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUSTA

Suosituksissa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että opintojen ohjaus liitetään tärkeäksi osaksi laadukasta kielten ja viestinnän opetusta. Osana laadukasta opetusta opintojen alkuvaiheen ohjauksessa suositellaan, että opiskelija laatii itselleen suunnitelman, jossa hän asettaa tavoitteita oman kielen ja viestintäosaamisensa kehittämiseksi. Suunnitelman tekemiseen voidaan käyttää esimerkiksi Kieli-HOPSia, joka on henkilökohtainen kielenoppimissuunnitelma ja tarkoitettu käytettäväksi nimenomaan ohjauskeskustelussa opinto- ja urasuunnittelun apuvälineenä.

Laadukkaana kielten ja viestinnän opetuksen varmistamiseksi suosituksessa esitetään tiiviimpää asiantuntijayhteistyötä ammattikorkeakouluihin. Suosituksissa ehdotetaan, että kielten ja viestinnän opettajat sekä opintojen ohjauksen vastuhenkilöt tekisivät säännöllistä yhteistyötä, jotta kieleen liittyvät ohjaustoimeenpiteet olisivat oikea-aikaisia opiskelijalle. Laadukkaassa ohjauksessa on huomioitava riittävä kielen ja viestinnän ohjaus niin ikään opinnäytetyöprosessin aikana. Siksi suosituksissa esitetään, että kielten ja viestinnän opettajien ja opinnäytetyöohjaajien keskinäistä yhteistyötä tiivistetään, jotta kielen ohjaustarpeet voidaan ennakoida ja tarvittavat ohjaustoimeenpiteet voidaan järjestää prosessin tueksi.

Kielten ja viestinnän opintojen ohjaukseen liittyvissä suosituksissa on huomioitu myös erityistilanteet. Lisäohjauksen tarvetta voi ilmetä esimerkiksi lukivaikeusopiskelijoilla, normaalin valintamenettelyn ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilla (siirto- ja polkuopiskelijat), S2/R2-opiskelijoilla ja englanninkielisissä koulutuksissa opiskelevilla sekä tilanteissa, joissa kielen lähtötasotesti osoittaa perusasioiden kertaamisen tarvetta ennen varsinaisia ammattiopintoja. Tällöin riittävällä ja oikein ajoitetuilla ohjauksella ja asiantuntijayhteistyöllä kyetään varmistamaan, että opiskelija saa vahvistettua osaamistaan, jottei opintojen edistyminen hidastu. Myös Ammattikorkeakoululain (14.11.2014/932, 14 §) mukaan ammattikorkeakoulun on järjestettävä opintojen ohjaus niin, että kokopäiväopiskelija voi suorittaa opinnot tavoitteellisessa suorittamisajassa.

YLEMPIEN AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN SUOSITUKSET HUOMIOITU ENSIMMÄISTÄ KERTAA

Suosituksiin on lisätty myös ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja koskevia kielten ja viestinnän opetusta määrittäviä ohjeistuksia sekä kansainvälisten tai äidinkieleltään muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten master-tason opiskelijoiden kielenopiskelua koskevia täydennyksiä. Suositukset sisältävät ohjeistuksia opetuksen sisältöön ja opetuksen toteutustapaan sekä arviointiin, ohjaukseen ja kypsyysnäytteen kirjoittamiseen.

Ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa (ylempi AMK, MBA) suositellaan mm. opetussuunnitelmiin sisällytettävän asiantuntija- tai tutkimusviestinnän opintojaksoa niin englanninkielisiin kuin suomen- tai ruotsinkielisiin koulutuksiin. Tämän opintojakson tulisi sisältää mm. tutkimusetiikan ja hyvien tieteellisten käytänteiden opetussisällöt.

Opiskelijoille, joilla ei ole aiempaa suomalaista korkeakoulututkintoa, suositellaan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamisen loppuvaiheessa valvotussa tilanteessa tehtävää kypsyysnäytettä. Tällä tavalla opiskelija voi osoittaa saavuttaneensa sekä asetuksen mukaisen kielitaidon että täyttävänsä tutkimuseettisten kompetenssien vaatimukset. Tutkintotodistukseen suositellaan lisättäväksi näissä tapauksissa kielilauseke, josta ilmenee asetuksen mukaisen kielitaidon osoittaminen koulusivistyskielellä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon aikana (Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset 2020.)

Kansainvälisissä ohjelmissa master-tason opiskelijalle suositellaan valvotusti tehtyä kypsyysnäytettä, joka tehdään koulusivistyskielellä tai tutkintokielellä. Tavoitteena on ennen kaikkea tutkimuseettisen osaamisen ja sisällön

hallinnan osoittaminen. Kypsyysnäytteen tekstilajiksi suositellaan sekä suomen- tai ruotsinkielisissä että vieraskielisissä tutkinnoissa mediatiedotetta.

Suosittelun mukaan tulee huolehtia myös master-tason opiskelijoiden kielitaidon kehittymisestä opintojen aikana. Tämä tarkoittaa käytännössä englannin ja toisen kotimaisen kielen taidon kehittämistä aikana. Tavoitteena on, että kielitaito vastaa Kansallisen ja Eurooppalaisen tutkintojen viitekehystä (Kansallinen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys. Eurooppalaisen korkeakoulutusalueen tutkintojen viitekehys n.d.)

UUDENLAINEN RAKENNE SUOSITUKSISSA

Suosittelun päivitystyön myötä myös suosittelun visuaalinen ilme ja rakenne on nykyaikaistettu. Suosittelun käytettävyyttä mietittiin prosessin aikana, ja myös keskeinen tietoperusta haluttiin tuoda esille omana osionaan. Keskeiset käsitteet haluttiin avata myös liitteissä ja erityisesti suosittelun käytettävyys verkossa pyrittiin huomioimaan. Uudesta ulkoasusta vastasi opiskelija Isabella Moilanen Arcadasta.

Käytäntösuosittelun rakenne ja ydinsisältö rakentuvat päälukutasolla seuraavasti:

Sisällys

1. Kieli- ja viestintäopinnot osana ammattikorkeakoulututkintoja
2. Vieraskieliset ammattikorkeakoulututkinnot
3. Kieli- ja viestintäopintojen järjestäminen ammattikorkeakoulututkinnoissa
4. Kieltenopetuksen toteutustavat
5. Osaamisen arviointi
6. Kypsyysnäytetilaisuuden järjestäminen ja kypsyysnäytteen kieliasun arviointi
7. Tutkintotodistusmerkinnät
8. Kieli- ja viestintäopinnot ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa
9. Avoimet korkeakouluopinnot ja jatkuva oppiminen

SUOSITUSTEN KÄYTTÖ

Käytäntösuositukset on tarkoitettu opettajien, opetuksesta ja ohjauksesta vastaavien henkilöiden sekä opiskelijoiden käyttöön. Suositusten tavoitteena on yhdenmukaistaa kielten ja viestinnän opetuskäytänteitä ja antaa tietoa siitä, millä tavalla laadukas kielten ja viestinnän opetus suositellaan ammattikorkeakouluissa toteutettavan. Kielten ja viestinnän opettajat ovat tehneet parhaansa, jotta nämä tavoitteet saavutettaisiin. Suositukseen on rakennettu kielten ja viestinnän opetusta määrittävä viitekehys, jossa on huomioitu lait ja asetukset, ministeriön lausunnot ja kannanotot sekä selvitykset ja suositukset. Saatavissa ollut tieto on pyritty jäsentämään lukijaystävällisiin kokonaisuuksiin ja olennaisin tieto on sisällytetty myös liitteisiin.

Työ ja päivittäminen ei kuitenkaan pääty tähän, vaan keskustelua on jatkettava, täydennyksiä ja muutoksia on tehtävä jatkossakin. Suositukset olisi hyvä saattaa jatkossa yhä konkreettisemmalle tasolle: miten opetamme kieltä tulevaisuuden asiantuntijatehtävissä toimiville asiantuntijoille yhä enemmän käyttöyhteyksissään, kommunikatiivisuutta painottaen? Valtakunnallisista laajemmista tutkimus- ja kehittämishankkeissa saavutettuja tuloksia (mm. DiGIJOUJOU, KiVAKO, KivANET, Kielibuusti) on hyvä kytkeä arjen opetukseen. Tavoitteena on kaiken kaikkiaan levittää kielitaitoisuutta valtakunnallisesti ammattikorkeakouluissa ja niiden välisissä verkostoissa myös jatkossa.

On odotettavissa, että jatkuva oppiminen ja avoin korkeakouluopetus ns. pienine ja mikro-oppimiskokonaisuuksineen vaativat jatkossa yhä enemmän yhteisiä linjauksia. Myös suomen kielen opetusmenetelmien kehittäminen sekä kotimaisten kielten opetussisältöjen saaminen työelämän kielitaitoa vastaavaksi vaatii yhä työtä. Tutkimuseettiset näkökulmat ja tutkimusviestinnän opetus sekä alemmissa että ylemmissä ammattikorkeakoulututkinnoissa vaativat huomiota mm. tekoälyn käytön yleistyessä. Monikulttuurisuuden opettaminen voisi olla yksi kielten ja viestinnän opetuksen huomionkohteista: miten viemme kieli- ja kulttuuritietoisuutta myös sidosryhmillemme – elinkeinoelämälle ja työelämän yhteistyökumppaneille?

Toimintamalli, jolla yhteistyötä on onnistuneesti tehty asiantuntijatiimin ja vastuupettajaverkoston kesken sekä päivitysprosessi kokonaisuudessaan voisivat toimia pilottina myös muiden yhteisten valtakunnallisten linjausten luomiseksi korkeakouluissa. Näitä voisivat olla esimerkiksi valtakunnalliset korkeakoulujen tutkimuseettiset linjaukset tai tekoälysuositukset. Ennen sitä toivomus on, että käytäntösuositukset voitaisiin ottaa laajamittaisesti käyttöön eri ammattikorkeakouluissa.

Kaarina Murtola työskentelee lehtorina Laurea-ammattikorkeakoulussa ja projektipäällikkönä Kielibuusti-hankkeessa.

Tuija Tolonen-Kytölä työskentelee koulutusalapäällikkönä ja yliopettajana Centria-ammattikorkeakoulussa.

Molemmat kirjoittajat kuuluvat valtakunnalliseen ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän asiantuntijatiimiin.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoululaki 14.11.2014/932. Viitattu 25.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140932>.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset. 2023. Viitattu 25.10.2023. <https://kivifoorumi.files.wordpress.com/2015/10/kielten-ja-viestinnac3a4n-opetuksen-kc3a4yc3a4ntc3b6suositukset-ammattikorkeakouluissa.pdf>.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2019. Päivitetty 9.1.2020. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene. Viitattu 27.10.2023. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>.

Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen laatukriteerit. 2021. Viitattu 27.10.2023. <https://kivifoorumi.wordpress.com/ammattikorkeakoulujen-kielten-ja-viestinnan-opetuksen-laatukriteerit/>.

Asiantuntijatiimi. N.d. Esittely Kivi-foorumin sivustolla. Viitattu 25.10.2023. <https://kivifoorumi.wordpress.com/asiantuntijatiimi/>.

Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment 2020. Euroopan neuvoston julkaisu. Viitattu 27.10.2023. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.

Kansallinen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehys. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys. Eurooppalaisen korkeakoulutusalueen tutkintojen viitekehys. Opetushallitus. Viitattu 30.10.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/tutkintojen_viitekehysten_osaamistasokuvatukset_fi_sv_en.pdf.

Kielitaito. N.d. Artikkele Maahanmuuttoviraston sivustolla. Viitattu 25.10.2023. <https://migri.fi/kielitaito>.

Murtola, K. & Tolonen-Kytölä, T. 2023. Kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuositukset ammattikorkeakouluissa. Esitys. Pedaforum 2023. Korkeakoulupedagogiikan päivät. 7.6.2023. Tampere.

Riittävän kielitaidon osoittaminen. N.d. Artikkele Valviran sivustolla. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Viitattu 25.10.2023. <https://valvira.fi/ammattioikeudet/riittava-kielitaito>.

Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta. 2022. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene. Viitattu 27.10.2023. https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2022/Kompetenssit/Suositus%20ammattikorkeakoulujen%20yhteisiksi%20kompetensseiksi.pdf?_t=1642539572.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 18.12.2014/1129. Viitattu 25.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141129>.

Valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 12.6.2003/481. Viitattu 25.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030481>.

SPRÅK OCH KOMMUNIKATION VID FINLANDSSVENSKA YRKESHÖGSKOLOR

Kaj Eklund, lektor i språk och kommunikation, Yrkeshögskolan Arcada

De är spridda längs kusten, de tre finlandssvenska yrkeshögskolornas enheter. De finns i Jakobstad, Vasa, Åbo, Mariehamn, Raseborg och Helsingfors. Tillsammans har de inemot 7800 studenter och drygt 500 anställda.

Yrkeshögskolan Novia är störst med drygt 4700 studenter och 350 anställda fördelade på campus i Jakobstad, Vasa, Åbo och Raseborg. Av dessa finns 2300 studenter i Vasa, 1380 i Åbo, 350 i Raseborg och 375 i Jakobstad.

Yrkeshögskolan Arcada har ca 2700 studenter och 170 anställda, och verksamheten är koncentrerad till campuset i Arabiastranden i Helsingfors.

Högskolan på Åland finns i Mariehamn och har ca 600 studenter och 60 anställda. Den är en finländsk yrkeshögskola som följer den åländska högskolelagen istället för den finska yrkeshögskolelagen. Verksamheten fungerar dock i stort sett på samma sätt som vid övriga yrkeshögskolor i Finland.

De tre finlandssvenska yrkeshögskolorna verkar i språkmiljöer som skiljer sig från varandra eftersom Åland är svenskspråkigt, Vasa, Jakobstad och Raseborg är mer eller mindre tvåspråkiga städer, och i Helsingfors och Åbo har svenska språket en minoritetsställning. Mitt syfte är att ge en översiktlig bild av språkundervisningen vid de finlandssvenska yrkeshögskolorna.

SPRÅKCHEFERNA

En enkät riktad till språklärarna och de språkansvariga lärarna vid de finlandssvenska yrkeshögskolorna visar att glädjeämnen och sorgerna är gemensamma. Språklärarna har i regel en positiv syn på sitt yrke och upplever speciellt studentkontakten som positiv, men samtidigt får de brottas med växande gruppstorlekar och krympande resurser.

Här följer en genomgång av de språkansvariga lärarnas svar på enkäten som tar upp teman såsom utmaningar, vad som är positivt/givande, samarbete, reflektioner kring språkundervisningen, likheter och skillnader i yrkeshögskolornas språkundervisning samt regionala särdrag i språkundervisningen. De språkansvariga är Tiina Mäkinen vid Högskolan på Åland, språkkordinator Åsa Fagerudd vid Novia, och Ulrika Rancken, språkenhetschef vid Arcada.

HÖGSKOLAN PÅ ÅLAND

Högskolan på Åland har två språklärare. Språkutbudet är finska, svenska och engelska. Tiina Mäkinen nämner i sitt enkätsvar att hon ser studenternas ojämna bakgrundskunskaper som en utmaning i undervisningen och den nya tekniken som positiv. Det förekommer inte samarbete i någon högre grad med andra ämnen, arbetslivet eller andra yrkeshögskolor, men hon menar att det vore bra att samarbeta både med andra språklärare och ämneslärare. Finskans ställning på Åland nämner Mäkinen som ett regionalt särdrag i språkundervisningen. Gruppstorlekarna varierar från 7 till 26 studenter. Språkkurserna är utspridda på olika perioder och läsår beroende på utbildningsprogram.

Språkstudiernas omfattning varierar mellan de sju olika utbildningsprogrammen.

Sjukskötartutbildningen har inga språkkurser och utgångspunkten där är att kommunikativa färdigheter tränas i alla kurser. Alla andra utbildningar läser svenska (2 – 3 sp), engelska (3 sp); företagsekonomi dock 6 sp och sjökaptensutbildningen 7,5 sp. Kurserna i finska (3 sp) är valfria, frånsett kursen i finsk sjöfartsterminologi (1,5 sp) vid sjökaptensutbildningen.

YRKESHÖGSKOLAN ARCADEA

Arcadas språkenhet har åtta heltidsanställda lärare varav en är enhetschef med deltidsansvar för administration. Därtill har enheten en eller flera timlärare enligt behov.

På de svenskspråkiga utbildningarna erbjuder språkenheten undervisning i svenska som modersmål (5 sp), finska som andra inhemska språk (5 sp) och engelska (5 sp). Kulturutbildningarna läser 2 x 5 sp svenska. Ålänningar kan få dispens från nivåkraven i finska, men inte från att läsa finska.

I de främmande språken tyska, franska, spanska och ryska samarbetar Arcada med Hanken Svenska handelshögskolan. Arcada är också med i KIVANET-samarbetet och erbjuder UniTandem där. Studenter på de engelskspråkiga utbildningarna i teknik och företagsekonomi läser 10 sp svenska som obligatoriska språkstudier och 5 sp engelska.

Idag kan Arcada också erbjuda Swedish for beginners 3 och 4 som breddstudier. Efter det kan man ytterligare ta svenska på nivå B1-B2. Studenterna har på det sättet möjlighet att försöka nå nivå B1 som till exempel behövs om man vill anhölla om finländskt medborgarskap. Både finska och svenska godkänns för det. Svenska på nivå B1-B2 är en kurs i svenska som andra inhemska språk för finskspråkiga som studerar på engelska.

Gruppstorlekarna i språkundervisningen varierar mellan 20 och 40 studenter, vissa grupper kan också vara större. Placeringen av kurserna varierar, vissa program placerar språkkurserna under det första läsåret.

POSITIVT OCH UTMANANDE

Ulrika Rancken, enhetschef vid Arcadas språkenhet, upplever att det är väldigt givande att jobba tillsammans med studenterna och att samarbeta och utveckla undervisningen tillsammans med lärarna på språkenheten. Hon konstaterar att det självfallet finns en hel del utmaningar i och med att det händer mycket på högskolefältet och menar att det skulle behövas mer tid för att utveckla språkundervisningen som helhet och tid för samarbete med lärarna inom de olika utbildningarna.

Det finns utmaningar inom de inhemska språken både gällande kunskaper i skolspråket svenska och bristande kunskaper i det andra inhemska språket, eftersom studenternas kunskaper i finska varierar kraftigt. Den senaste tiden har det uppmärksammats i pressen att studenter inte kan finska tillräckligt. Studenterna behöver kunna finska under både praktikperioder och senare i arbetslivet.

SAMARBETE

Rancken säger att samarbete inom projekt både inom Svenskfinland och nationellt är givande och viktigt eftersom det ger en hel del viktig information och även kontakter till språklärarkollegor. En utmaning här är att få lärarnas tid att rätta till för samarbetsprojekt.

Internt har det förekommit och förekommer olika typer av samarbeten mellan lärare i yrkesämnen och språklärarna, allt från val av teman till att undervisa tillsammans. Det förekommer även samarbete med andra högskolor inom undervisningen, och mest har det handlat om svenska och finska, till exempel gemensamma utbildningar och projekt med grannen, Diakoniammatikorkeakoulu (Diak). År 2016 var Arcada och Diak för övrigt tillsammans värdar för yrkeshögskolornas språklärdagar. Därtill har Arcada varit med i språkprojekt med andra högskolor som Kivako och nu PrepProg.

Arcadas språkenhet har sedan starten samarbetat med andra yrkeshögskolor på olika nivåer, bland annat inom språkens expertteam och nätverket för ansvarslärare. Under årens lopp har Arcadas språklärare aktivt deltagit i olika nationella utvecklingsprojekt. Redan i början av 2000-talet var Arcada med i AMKKIA-2 och Suullisen kielitaidon arviointihanke, samt

senare i AHOT-korkeakouluissa (Kielet ja viestintä), och KiVAKO som gällde främmande språk. För närvarande är Arcada med i PrepProg-projektet och utvecklar tillsammans med andra yrkeshögskolor en högskoleförberedande utbildning för personer som flytt från Ukraina. Arcada ska där främst utveckla kurser i Swedish på nybörjarnivå.

Finsklärarna vid de svenskspråkiga högskolorna inledde ett samarbete 2016, som har koordinerats av Arcada och Hanken. Man har bland annat haft ett projekt kring utvärdering i finska, där man helt konkret har utvärderat prestationer tillsammans. Som representanter för ett minoritetsspråk är det viktigt för svensklärarna på Arcada att delta i nationella projekt, men även att snegla på Sverige. Ett finlandssvenskt nätverk för studie- och språkverkstäder samt nätverket för studie- och språkverkstäder i Sverige tjänar detta syfte. Svensklärarna deltar också i utarbetandet av språktest för yrkeshögskolornas urvalsprov. Svensklärare från Arcada har även deltagit i Hoppet och Digijoujou.

REFLEKTIONER KRING SPRÅKUNDERVISNINGEN

Rancken strävar efter att utveckla de internationella studenternas möjligheter att studera svenska som andra språk (Swedish) vidare från nybörjarnivå. Redan nu finns en stig från nybörjare till nivå B1. Hon nämner svenska som andra språk först eftersom det är Arcadas specialuppgift som svenskspråkig aktör och SIMHE-högskola (Supporting Immigrants in Higher Education). Viktigt är förstås också att det finns möjlighet att också studera finska som andra språk (Finnish).

Rancken påminner att de obligatoriska inhemska språken förstås är spegelvända jämfört med de finska högskolorna: Svenska och kommunikation motsvarar Suomen kieli ja viestintä, och det andra inhemska språket är inte svenska utan finska. Den här spegelbilden kan vara oklar för många. Rancken avslutar sin reflektion med att konstatera att man liksom alla andra får kämpa med bristande på resurser, men man försöker göra det bästa man kan med de resurser som finns. Mer resurser för fortbildning och utveckling skulle behövas.

YRKESHÖGSKOLAN NOVIA

Novia har fem språklektorer i Vasa och fyra i Åbo, därtill fyra timplärare i bisyssla, två i Vasa och två i Åbo. Antalet studiepoäng i språk varierar mellan utbildningarna. Teknik läser 3 + 3 sp i de obligatoriska språken svenska, finska och engelska. Utbildningarna inom hälsa och välfärd och kultur läser 3 sp per språk. Företagsekonomi läser numera 3 + 1 sp, mot tidigare 3 + 3 sp. Inom

de engelska utbildningarna finns akademiskt skrivande på engelska, och för Nursing-utbildningen finns 3 + 3 sp i svenska och finska.

Novia erbjuder undervisning i de tre obligatoriska språken svenska, finska och engelska, samt i tyska och spanska (Åbo). Utöver de obligatoriska språken undervisas också språk på A1- och A2-nivå. Valfria språkkurser erbjuds i Vasa av Vasa högskolekonsortium.

Novias språkkordinator Åsa Fagerudd noterar att för det engelskspråkiga Nursing-programmet finns flera språkkurser i både svenska och finska, men ingenting som når högre upp än till A2-nivå, fastän B1-nivå är ett krav för sjukskötare. Det finns planer på att utöka den här biten. Gruppstorlekarna varierar mellan utbildningarna. Vid institutionen för teknik och sjöfart är de störst, omkring 40 studenter per kurs är vanligt, men de kan vara över 50. Inom hälsa och välfärd samt företagsekonomi är grupperna mindre, med ca 30 studenter.

POSITIVT OCH UTMANANDE

Åsa Fagerudd menar att det positiva i arbetet är kontakten med studenter, gemenskapen med kolleger och då man ser resultat. Bland utmaningarna nämner hon bristen på språklärare och att det är svårt att få tag på vikarier. Den stora arbetsbelastningen upplevs ibland som ohållbar. Språkundervisningens status kan variera mellan de olika utbildningarna. Fagerudd efterlyser större likvärdighet mellan utbildningarna, till exempel antal studiepoäng per språk.

SAMARBETE

Det förekommer till och från samarbete mellan kolleger; allt från kurser till rent konkreta saker, någon kan till exempel efterlysa en bra rapportmall eller önska förslag på en skrivhandbok. Fagerudd har deltagit i språksamarbetsgruppen Linguavaasa i snart 18 år, och är för tillfället dess ordförande. Gruppen ordnar utbildningsdagar och träffar för språklärare och gemensamma språkkurser för studenter i kinesiska, spanska, estniska och ryska.

LIKHETER OCH SKILLNADER

Åsa Fagerudd upplever att de svenskspråkiga yrkeshögskolorna är mycket studentcentrerade och har mycket närundervisning och kontakt med studenterna. Studenterna är språkkunniga och når den nivå som det är meningen att de ska uppnå. Många är svaga i finska i Vasatrakten, men

studenterna förstår att de måste lära sig finska för arbetslivet och kämpar för att förbättra sina kunskaper. Däremot är att de ofta duktiga på sitt modersmål och engelska.

LÄRARRÖSTER

Nedan följer ett sammandrag av lärarnas synpunkter. Ett separat frågeformulär har besvarats av tio språklärare som här får representera de finlandssvenska yrkeshögskolornas språklärare.

Svaren på frågan om vad som upplevs som *positivt och givande* överensstämmer rätt långt med varandra. Interaktion med studenter och kolleger lyfts fram av de flesta lärare.

Några språklärare understryker att närundervisningen är viktig. Friheten i arbetet betonas också som en positiv sak.

De utmaningar som språklärarna vittnar om förefaller att vara gemensamma. Det handlar om studenternas varierande förhandskunskaper och heterogena grupper, språkens placering i läroplanen, splittrad arbetsbild och annat som känns igen av de flesta. Likaså påtalas krympande resurser, växande undervisningsgrupper samt ojäm och stor arbetsbelastning. En kommentar betonar att kurser placerade i endast en period blir för korta för att rymma ändamålsenligt innehåll. En utmaning sägs också vara ambitiösa kursplaner som ska rymmas i kurser på 3 studiepoäng. Man efterlyser också mera integrering med yrkesämnen, men det är svårt ifall utbildningarna inte är intresserade, noterar en lärare.

HUR UNDERVISAR DU?

De utförligaste svaren på frågan "Hur undervisar du?" handlar om samarbete. Samarbete med andra ämnen är för många en viktig del av undervisningen, som man önskar att kunde utvecklas ytterligare även om schematekniska och geografiska hinder kan försvåra samarbetet. Det betonas i många svar att det är viktigt att försöka bygga upp samarbete med yrkesämnen eller anknyta till dem. Samarbete med ämneslärare visar studenterna att språket och substansen hör ihop, uppger en språklärare och exemplifierar med sjukskötare/hälsovårdsstudenter som simulerar olika arbetslivssituationer på engelska.

En lärare ger exempel på projektsamarbete: "Jag har skrivit en lärobok i finska och svenska som kan användas inom språkundervisning och på arbetsplatsen. För tillfället arbetar jag med ett projekt om tvåspråkig tandempraktik inom arbetslivet. Projektet har gjorts/ görs tillsammans med

en annan yrkeshögskola”. En annan lärare har samarbetat med Helsingfors universitet kring DigiTala där Swedish-studenter fick vara med om test där de skulle uttala svenska och sedan evalueras. På Arcada pågår läsprogrammet Läs framgångsrikt! som bygger på ett samarbete mellan utbildningen i företagsekonomi, språklärarna och biblioteket. Syftet är att utveckla goda läsvanor för studenterna.

REFLEKTIONER KRING SPRÅKUNDERVISNINGEN

Språklärarna går igång då de reflekterar kring språkundervisningen. Här följer ett utdrag av de reflektioner som språklärarna sänt in:

– Språkundervisningen kunde vara ett forum för utveckling, kreativt arbete, arbetslivsförbättring och till exempel integrering av inflyttare till Finland, men tyvärr ges man inte möjlighet till det. Omgivningen är alltför bunden till föråldrade uppfattningar om vad språkundervisning borde vara.

– Det finns inte förtroende för språklärare. Överhuvudtaget kanske hela termen språklärare borde tas bort från yrkeshögskolan. Man kunde vara till exempel expert på arbetslivskommunikation

– Arbetsmiljön är utsatt för konstant förändring – inte bara gällande undervisningen/lärandet, utan även gällande administrativa system, digitala hjälpmedel etc.

– Ordnar största delen av min undervisning så att den kan följas både på campus, online eller genom att se på inspelning.

– Litteraturanalyser: studenterna läser biografier eller romaner där man kan identifiera kopplingar till det egna området, de fokuserar på att analysera och diskutera de här aspekterna istället för att bara skriva en traditionell bokrapport.

VAD HAR FÖRÄNDRATS UNDER DIN TID SOM SPRÅKLÄRARE?

Svaren på den här frågan varierar självfallet beroende på hur länge respondenterna arbetat som språklärare. En lärare beskriver förändringen som en övergång från ett papperssamhälle till en digitaliserad värld. Det är tydligt att digitaliseringen hör till de förändringar som de flesta noterar. Digitaliseringen uppges ha bidragit till att klassundervisningen blivit mer interaktiv, och bidragit till att arbetssättet blivit mera systematiserat. Användning av media betraktas av många som någonting positivt och intressant.

Några iakttagelser som säkert känns igen av många språklärare:

– På kort tid har digitaliseringen utvecklats väldigt mycket. Det känns också som att vissa studenters koncentrationsförmåga har försämrats. Nackdelen är

de många sinnesintrycken och avbrotten vilka gjort att koncentrationsförmågan försämrats. Källkritiken har också blivit allt viktigare.

– En allt större del av arbetet görs ensam framför en dator, inte i klass. Färre kontakter med studenter. Hybridundervisningen som kom i samband med pandemin har varit en aning krävande men också intressant.

FRAMTIDSSPANINGAR

Hur ser de finlandssvenska yrkeshögskolornas språklärare på språkundervisningens framtid och utveckling? Den tekniska utvecklingen och artificiell intelligens dominerar självfallet svaren och man ställer sig bland annat frågan vilken roll Chat GPT kommer att ha för lärande och skrivande.

Så här lyder några framtidsspaningar:

– Utvecklingen av olika verktyg som kan användas som hjälpmedel i kommunikationen på främmande språk går snabbt. Det kan hända att det blir allt svårare att motivera studenter att man verkligen borde kunna kommunicera själv, utan hjälpmedel.

– Det finns säkert mycket man kan säga om t.ex. digitalisering och AI, men jag hoppas att språklärarnas expertis uppskattas också i framtiden.

– Språkundervisningen och lärarrollen kommer att förändras allteftersom AI:s roll ökar. Jag tror att vi bara sett början på det. Vi måste tänka om och fundera på hur vi utnyttjar exempelvis Chat GPT på ett vettigt sätt så att den förblir vår dräng och inte vår herre.

– Det är en positiv utveckling att vi går mot flexibla lösningar i undervisningen och har studenter som kan utnyttja dem.

– Det behövs mer betoning på kritiskt tänkande, läsande, och skrivande, samt de kunskaper som krävs i språk för att utforska dessa områden.

– Klassrumsmiljön och studentinteraktionen verkar hotad – men de kommer att förbli centrala för språkkurser.

– I framtiden behövs en närmare koppling till och integration med andra ämnen i takt med att kommunikativa kompetenser blir mer framträdande i läroplanen. Utmaningarna är stora eftersom språkundervisningen bör utvecklas för att passa in i en modern yrkeshögskola. Språkkurserna borde integreras i den så kallade substansundervisningen för att kännas ändamålsenlig. Utan integrering finns ingen framtid.

– Det är också viktigt att det ökande antalet utländska studenter på engelskspråkiga utbildningslinjer lär sig landets språk för att kunna integreras i samhället. Där har språkundervisningen en viktig roll. I detta nu är resurserna för utvecklingsarbete inte tillräckliga. Språken borde

prioriteras speciellt finska för finlandssvenskar och svenska/finska för utländska studenter.

SLUTORD

Den här översiktliga rapporten om de finlandssvenska yrkeshögskolornas språkundervisning vittnar om att det finns mycket som överensstämmer med de finska yrkeshögskolornas språkundervisning, det märker man inte minst då man diskuterar med finskspråkiga kolleger inom ramen för språklärarnas samarbetsorgan. De finlandssvenska yrkeshögskolorna hör till de minsta yrkeshögskolorna och kan därmed inte erbjuda samma bredd och specialisering i sin undervisning som de stora. De små har däremot inte stora hierarkiska organisationer utan kan arbeta mer flexibelt. För de finlandssvenska språklärarna är det viktigt att medverka i nationella språklärarsamarbeten för att hålla sig ajour med utvecklingen inom yrkeshögskolornas språkundervisning. Ansvarslärarna och språkexpertteamet – som har uppdaterat kvalitetskriterierna och praxisrekommendationerna – är här centrala aktörer. Språklärardagarna inte att förglömma.

TEEMA 2

Menetelmiä ja haasteita uudistuvaan kielten ja viestinnän pedagogiikkaan

OPETTAJA UUDEN EDESSÄ

Sisko Riihioho, lehtori, viestintä ja suomen kieli, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Antti Parhiala, tuntiopettaja, viestintä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Tuula Kotikoski, lehtori, englanti, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Ammattikorkeakoulun kielten ja viestinnän opetuksen päivillä 5.10.–6.10.2023 pohdittiin yleisemminkin koulumaailmassa keskusteluissa olevaa tekoälyä ja sen vaikutusta opettamiseen. Erikseen olikin ohjelmassa Hanna Hovilan, Elina Johanssonin, Katri Huovisen ja Juhani Toivasen suunnittelema toiminnallinen Workshop aiheesta ja siinä herätettiin seuraavia kysymyksiä:

Miten tekoäly muuttaa kirjoittamista? Onko tekoälyn tuottama teksti mahdollista erottaa ihmisen tuottamasta tekstistä? Tarvitaanko kirjoittamisen opetusta enää, jos tekoäly kirjoittaa tekstit?

Vastaavia kysymyksiä pohditaan varmasti jokaisessa korkeakoulussa. Erityisesti on kaivattu yhteisiä ohjeita kaiken opetuksen osalta, ei vain kirjoittamisen opetuksen. Nostamme tässä esille Jyväskylän ammattikorkeakoulun (Jamk) yleisen tason ohjeistuksen ja joitakin kohtia, missä tekoälyä voi hyödyntää.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on luotu suuntaviivoja Arenen (2023) ohjeiden pohjalta, miten oppimistehtävissä otetaan tekoäly huomioon. Jamkin kanta on, että tekoälysovellusten käytön opettelu kannattaa harjoitella ammattikorkeakoulussa tavoiteltavana työelämäosaamisena. Linjaus on salliva ja tekoälyn hyödyntämiseen kannustava. On toki muistettava käyttäjän vastuu ja toiminnan eettisyys. Ohjeet ovat yleiset, ja niitä kannustetaan tarkastelemaan yksikkö-, koulutusala- ja myös tarvittaessa opintojaksotasolla. Kuitenkin tulee muistaa, että voi olla oppimistehtäviä, joissa kieliasu on arvioinnin kohteena eikä siinä tapauksessa tekoälyn käyttö ole sallittua. (Linjaus tekoälyn hyödyntämisestä Jamkissa 2023.)

Opinnäytetyö on esimerkki tehtävästä, jonka opiskelijat kokevat suurena haasteena. He toivovat tietenkin tekoälystä hyötyä. Eräs tunnetuimmista tekoälyn työkaluista on OpenAI-nimisen yhtiön julkaisema chatbotti *ChatGPT*, joka onkin – ainakin jossain määrin – vanha tuttu niin opiskelijoille kuin opettajillekin. Siksi onkin tärkeää ymmärtää, mistä sen viehätys kumpuaa. ChatGPT:n affordanssit ja pedagogiset hyödyt ovat tulosta sen joustavuudesta (Kohnke, Moore & Zou 2023). ChatGPT kykenee esimerkiksi tunnistamaan sanojen kontekstisidonnaisia merkityksiä, korjaamaan ja selittämään kielivirheitä, annotoimaan tekstiä, tuottamaan tekstiä eri tekstilajeihin. (Kohnke, Moore & Zou 2023).

Jamkissa opiskelijoita kannustetaan hyödyntämään tekoälyä ideoinnin apuna opintojen aikana myös opinnäytetyössä. Alkuvaiheessa tekoäly voi antaa kommentteja opiskelijalle opinnäytetyön teemaan liittyvistä aihealueista. Myös menetelmiin tekoäly on antanut opiskelijoille hyviä ehdotuksia, kun sille osaa esittää riittävästi tarkentavia kysymyksiä. Google Scholarin ja kirjaston tiedonhaun lisäksi tekoälyltä saa myös ehdotuksia sopivista lähteistä. Opiskelijoita kehoitetaan etsimään aina alkuperäiset lähteet ja viittaamaan niihin, koska aina tekoälyn antamiin tietoihin, lähteisiin ei voi luottaa, mikä vaatii opiskelijalta lähdekritiikkiä ja eettistä otetta. Tekoälyn käyttäminen – sen hyödyistä huolimatta – ei siis ole täysin ongelmaton.

Ensimmäiseen, ja mielestämme ilmeisimpään, ongelmakohtaan törmätään arvioinnin läpinäkyvyydessä. Jamkin kanta tekoälyn hyödyntämisestä kohtaan on yleisesti ottaen varsin myönteinen ja salliva, mutta tehtävissä, joissa tekoälyn käyttöä ei sallita, luotetaan opiskelijan tunnollisuuteen noudattaen tehtävänantoa. Tällainen eettinen näkökulma onkin opetuspiireissä herättänyt paljon keskustelua (Kohnke, Moore & Zou 2023). Ongelmaan on pyritty vastaamaan sovelluksilla, joiden tarkoitus on tunnistaa tekoälyn luomat tekstit. Tällainen vastaus voi kuitenkin ennen pitkää johtaa eräänlaiseen ”kissa ja hiiri” -leikkiin, joka ei loppujen lopuksi tule ottaneeksi kantaa tekoälyn hyödyntämiseen tai yleisesti teknologian eettiseen käyttöön. (Kohnke, Moore & Zou 2023.)

Toinen keskeinen ongelma on tekoälyn vastausten todenmukaisuus. Toki ChatGPT itsekin varoittaa käyttäjiä suhtautumaan siihen varauksella, mutta toisinaan tekoäly voi antaa vastauksia, jotka ovat objektiivisesti virheellisiä. Toisaalta ChatGPT:n vastauksissa voi olla myös kulttuurisia ennakkoluuloja, sillä suurin osa sen tietokannasta on peräisin englanninkielisestä korpuksista. (Kohnke, Moore & Zou 2023.) Kielitieteissä korpuksilla tarkoitetaan laajoja, järjestelmällisesti kerättyjä kokoelmia luonnollisesta kielenkäytöstä (Kielitiede: korpus 2023).

Kouluttajia kannustetaan sosiaalistamaan ja valmistamaan opiskelijoita maailmaan, joka on teknologisesti yhteenliittynyt ja globalisoitunut, vaikka tulevaisuuden taitojen ja kompetenssien luonteesta ei ole täyttä varmuutta. Toisaalta teknologiaa pidetään usein opiskelijoiden ajattelulle ja kielitaidolle kohtalokkaana. Järkevintä lieneekin siis suhtautua teknologiaan vain objektiivisesti kieleen vaikuttavana tekijänä, eikä sen suuremmin mahdollisuutena kuin uhkanakaan. Yksi kieltenopettajien avaintehtävistä onkin auttaa opiskelijoita ymmärtämään, millä tavalla lingvistiset ja kulttuuriset normit toimivat. (Chun, Kern & Smith 2016, 65.)

Teknologia, ja sitä kautta tekoäly, voi olla sangen hyvä suunnannäyttävä instituution ja opetuksen kehittäjänä, mutta siihen ei kuitenkaan tule suh-

tautua itseisarvona. Teknologia tarjoaa paljon etuja useiden asianomaisten näkökulmasta, mutta näinkin suuri ilmiö on harvoin ymmärrettävissä täysin yksipuolisesti. Tästä syystä yksiselitteisiä rajanvetoja esimerkiksi tekoälyn hyödyntämisessä on vaikea tehdä. Käyttötilanteet ja -tavat ovat kuitenkin kovin yksilöllisiä ja kontekstisidonnaisia. Tekoäly on ilmiönä tullut jäädäkseen, joten rinnakkaiselolle on oltava kaikkia osapuolia hyödyttävät pelisäännöt. Jamkin yleinen ohje antaa kaiken kaikkiaan hyvät edellytykset asian tapauskohtaiselle käsittelylle, jossa keskeistä on avoin ja läpinäkyvä dialogi. Me opettajat olemme todellakin uuden edessä ja tulemme tulevaisuudessakin olemaan, sillä teknologian kehittyminen ei pysähdy.

LÄHTEET

Arenen suositukset tekoälyn hyödyntämisestä ammattikorkeakouluille. 2023. Viitattu 24.11.2023. <https://arene.fi/wp-content/uploads/PDF/2023/AI-Arene-suositukset.pdf?t=1686309593>.

Chun, D., Kern, R. & Smith, B. 2016. Technology in Language Use, Language Teaching, and Language Learning. *The Modern Language Journal*, 100, S1, 64–80. Viitattu 27.11.2023. <https://doi:10.1111/modl.12302>.

Kielitiede: korpus. 2023. Tieteen termipankki. Viitattu 27.11.2023. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:korpus>.

Kohnke, Lucas, Moorhouse, Benjamin Luke & Zou, Di 2023: ChatGPT for Language Teaching and Learning. *RELC Journal* 0. Viitattu 27.11.2023. <https://doi.org/10.1177/00336882231162868>.

Linjaus tekoälyn hyödyntämisestä Jamkissa 2023. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.11.2023. <https://jamkstudent.sharepoint.com/sites/Jamkin- uutiset-Elmo/SitePages/Linjaus-tekoalyn-hyodyntamisesta.aspx?web=1>.

UUDEN AJAN KIRJOITTAMISTAITO – MITEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA OPETETAAN KIRJOITTAMISTA?

Eveliina Korpela, lehtori, Metropolia AMK
Riikka Kaskenviita, lehtori, Oulun ammattikorkeakoulu
Olli Haapiainen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu
Jaana Kivivuori, lehtori, Turun ammattikorkeakoulu

Muuttuvassa maailmassa kirjoittamisen käytänteet muuttuvat, mutta muuttuuko kirjoittamisen opetus? Miten kirjoittamista opetetaan ammattikorkeakouluissa? Miten sitä pitäisi opettaa? Työpajassamme pohdittiin kirjoittamiseen liittyviä taitoja ja jaettiin ajatuksia kirjoittamisen opetuksen muuttumisesta.

Suvi-työryhmän työpajaan osallistui noin 45 kielten ja viestinnän opettajaa. Osallistujat pohtivat kirjoittamisen taitoja ja niiden opetusta ensin itsenäisesti tajunnanvirtaharjoituksessa ja silmukoimalla, ja lopuksi näkemykset koottiin yhteen ryhmätyössä. Ryhmien tehtävänä oli nimetä kolme tärkeintä kirjoittamisen taitoa, joita ammattikorkeakoulussa pitäisi opettaa.

Ryhmätyön tuloksena tuli näkyväksi, että meillä opettajilla on hyvin laaja käsitys kirjoittamisesta (vrt. Ivanič 2004; Svinhufvud 2016). Ammattikorkeakouluopiskelijan kirjoittamistaito nähdään ennen kaikkea kykynä hallita kirjoitusprosessin eri vaiheita, mutta kirjoittaminen nähtiin myös taitona tuottaa selkeää ja ymmärrettävää tekstiä sekä taitona tuottaa oikeanlaista tekstilajia. Kirjoittamista kuvattiin lisäksi sosiaalisena ja sosiopoliittisena toimintana: opiskelijan pitää pystyä kirjoittamaan tekstiä yhdessä muiden kanssa. Hänen on myös osattava ottaa huomioon tekstin vastaanottajakunta ja funktio. Lisäksi esiin nousivat kirjoittamisen metataidot eli reflektointitaito, kyky sitoutua omiin tavoitteisiin ja kyky keskittyä pitkäjänteisesti käsillä olevaan kirjoitustehtävään. (Kuva 1; vrt. Knuuttila, Niemi-Pynttari & Tulonen 2021; Uusi kirjoittaminen ja nuoret -hanke 2018–2022.)

PÄIVÄKIRJAMUOTOINEN OPINNÄYTETYÖ TEKEE OPISKELIJAN REFLEKTOINNIN NÄKYVÄKSI

Päiväkirjamuotoisia opinnäytetöitä (PONT; ks. esim. Laurea-ammattikorkeakoulu) on tehty Suomen ammattikorkeakouluissa jo 2010-luvulta lähtien. PONTin ideana on, että opiskelija kirjoittaa opinnäytetyönsä oman alan työtehtävissä toimiessaan. Kirjoitusprosessi etenee omaa työtä raportoimalla ja analysoimalla; opiskelija dokumentoi opinnäytetyössään sen, miten osaa soveltaa oppimaansa tietoa ja oman alansa teoriaa asiantuntijatehtävässään. (Lagstedt & Kotila 2015, 154–155.) PONTin mahdollisuuksia ja soveltumista ammattikorkeakoulujen tutkintoihin on selvitetty myös erilaisissa hankkeissa esimerkiksi työn opinnollistamisen näkökulmasta (mm. Verkkovirta, Toteemi).

Työpajassamme osoitimme, että PONT voi tukea opiskelijan reflektiotaitoja työelämässä kehittymisestä ja työelämän kehittämistä. Koska PONT on yleistynyt ammattikorkeakouluissa, sen kirjoittamisen ohjaamiseen olisi syytä kiinnittää huomiota. Opettajat toivatkin työpajassa esiin, että PONTin kirjoittamiseen tarvittaisiin myös entistä tarkempia ja uudistettujakin ohjeistuksia.

Työpajassa esitettiin päiväkirjamuotoisen opinnäytetöiden piirteitä 30:stä Theseuksessa julkaistusta työstä vuodesta 2019 vuoteen 2023. Päiväkirjamuotoisten opinnäytetöiden fokuksessa on oman työn esittäminen, osaaminen ja arviointi. Tarkasteltujen opinnäytetöiden tavoitteissa on esitetty oman työn tai työpaikan kehittäminen. Opinnäytetöissä toistuu rakenne, jossa on ensin lyhyt tietoperustan esittely ja sen jälkeen 10–14 viikon työskentelyn raportointi päiväkirjana, kuvailevan tekstin muodossa. PONTin loppuosassa on oman työn ja oppimisen pohdinta reflektioivasti kirjoitettuna.

Päiväkirjamuotoisista opinnäytetöistä voi havaita muutoksen: Varhaisemmissa töissä pohdintaosuus (joka sisältää ns. perinteisen opinnäytetyön tulososion) on keskittynyt päiväkirjamerkintöjen sisällön eli oman työn tai työtehtävän arviointiin ja analysointiin. Tuoreimmissa töissä oman toiminnan ja oppimisen arviointi eli reflektoinnin osuus on lisääntynyt sivumäärällisesti ja itsereflektio on monipuolisempaa. Useat opinnäytetyöntekijät arvioivat oman työnsä substanssin lisäksi kypsästi omaa oppimisprosessiaan. Monen opiskelijan loppurefleksioon sisältyy oman kirjoittamisen tapojen, kehittymisen ja merkityksen arviointia prosessin aikana.

Aiempien kokemusten pohjalta olisi tärkeää kehittää päiväkirjamuotoisen opinnäytetyön kirjoittamishojeita yhteistyössä opinnäytetöiden substanssi-ohjaajien kanssa. Tavoitteena kirjoittamisen ohjaamisessa voisi olla esimerkiksi se, että päiväkirjamuotoisesta esittämistavasta päästäisiin enemmän siihen, että päiväkirja on opinnäytetyön tekijän aineistona, jota hän varsinaisessa

kirjallisessa opinnäytetyössään reflektoi ja analysoi. Pohdittu on myös sitä, onko opinnäytetöiden otsikoissa tarpeen mainita sanaa *päiväkirjamuotoinen* lainkaan. Toisaalta on myös kiinnitetty huomiota siihen, että kysymys on aivan omanlaisestaan opinnäytetyöprosessista, ei ainoastaan opinnäytetyön erilaisesta raportointimuodosta.

KIRJOITTAMISEN METATAIDOT: TUNTEIDEN TUNNISTAMISTA JA ELÄMÄNHALLINTAA

Kirjoittamisen esteet ovat hyvin usein tekstin ulkoisia esteitä: opiskelija ei löydä motivaatiota kirjoittamiseen tai velloo opinnäytetyöahdistuksessa. Kirjoittamisen ohjaaja hyötyykin Sanna Vehviläisen kuvaamasta *kannattelevasta ohjausorientaatiosta*. Siinä ohjaaja vahvistaa opinnäytetyöprosessia eteenpäin vieviä tunteita ja lieventää prosessia estäviä tunteita. (Vehviläinen 2014, 124–129.)

Metropolian hyvinvointialoilla opinnäytetyöntekijöille tarjotaan erilaisia kirjoitusprosessia tukevia tekstityöpajoja. Pajatapaamiset voidaan aloittaa pysähtymällä tunnistamaan niitä tunnetiloja, joita opiskelijat liittävät omaan opinnäytetyöprosessiinsa. Usein jo tunteiden tunnistaminen riittää lieventämään niiden vaikutusta opiskelijan työskentelyyn. (Korpela 2021.)

Joskus opiskelijat oivaltavat, että opinnäytetyö ei herätä ahdistusta, vaan omat uskomukset tai toiveet sen onnistumisesta. Uskomusten ja toiveiden käsittely onkin paljon helpompaa kuin epämääräisen ahdistuksen. Vaikka opiskelija ei aina pääsisikään ahdistukseensa käsiksi, häntä helpottaa sen tiedon kuuleminen, että negatiiviset tunteet kuuluvat opinnäytetyöprosessiin, eikä kukaan voi välttyä niiltä. (Vehviläinen 2014, 126, 128.)

”Negatiiviset tunteet kuuluvat opinnäytetyöprosessiin, eikä kukaan voi välttyä niiltä.”

Tunteet eivät ole rationaalisen toiminnan vastakohta, vaan rationaalisen toiminnan edellytys. Jos ohjaaja sivuuttaa tunteiden voiman ja potentiaalin, opiskelija saattaa jäädä negatiivisen tunnetilansa vangiksi. Negatiivisen tunnetilan vallassa opiskelijan kognitiiviset kyvyt voivat olla merkittävästi heikentyneet: ajattelu on kaventunut, opiskelija muistaa lukemaansa huonommin eikä pysty näkemään asioiden syy- ja seuraussuhteita selvästi.

Yksi tapa päästä kiinni vahingollisiin uskomuksiin tai opinnäytetyöhön liittyvään ahdistukseen on pistää opiskelijat pohtimaan seuraavia kysymyksiä:

- 1 Miksi minä teen opinnäytetyön?
- 2 Mitä haluan elämältä? Miten opinnäytetyö liittyy laajempiin tavoitteisiini elämässä?
- 3 Mikä on opinnäytetyöni arvosanatavoite? Onko se realistinen?

Usein sen oivaltaminen, että opinnäytetyössä ei tarvitse pyrkiä täydelliseen lopputulokseen, saattaa avata opiskelijan kirjoittamisen lukkoja (ks. myös Hakala 2020).

Kirjoittamisen ulkoisten esteiden poistamiseksi voi hyödyntää myös negatiivisen ajattelun voimaa. Opiskelijat voi laittaa listaamaan kaikki opinnäytetyön kirjoittamiseen liittyvät esteet ja sen jälkeen pohtimaan sitä, miten esteet voisi ylittää. Jo esteiden listaaminen ja listan vertaaminen opiskelukaverin kanssa voi auttaa löytämään ratkaisuja esteiden voittamiseen. (Ks. Svinhufvud 2015.)

Tunteiden käsittelyn lisäksi ohjaajan on hyvä pohtia opiskelijoiden kanssa elämänhallinnan taitoja. Metropolian sosiaalialalla opinnäytetyöprosessi aloitetaan viestinnän opettajan ohjauksessa. Ensimmäisellä opinnäytetyön suunnittelukerralla opiskelijat listaavat ylös kaikki ne asiat, jotka kuuluvat heidän elämäänsä. Sen jälkeen he pohtivat, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja arvokkaita, mistä asioista he taas ovat valmiita luopumaan opinnäytetyöprosessinsa ajaksi. (Ks. myös Peavy 2006.) Kannattaako kuntosalikortti jättää ostamatta? Luopuuko joku Netflixistä puoleksi vuodeksi voidakseen keskittyä paremmin iltaisin opinnäytetyöhönsä?

Keskeistä on, että opiskelija tulee tietoiseksi siitä, että elämä on valintoja ja jotkut asiat ovat niin tärkeitä, ettei edes opinnäytetyö mene niiden edelle. Tällaisen arvotyöskentelyn tavoitteena on vähentää opiskelijoiden ahdistusta ja huonoa omaatuntoa omista valinnoistaan. Kun tulee tietoiseksi siitä, että ystävät ovat tärkeitä, voi toisinaan hyvällä omallatunnolla valita ystävät sen sijaan, että kirjoittaisi koko viikonlopun opinnäytetyötään. Samoin voi tehdä valinnan opinnäytetyön hyväksi: kun valitsee tietoisesti sen, että on aika kirjoittaa opinnäytetyötä, ei tarvitse potea huonoa omaatuntoa, ettei ehtinytkään salille. Kaikkein surkein tilanne on, jos opiskelijalla on koko opinnäytetyöprosessin ajan huono omatunto siitä, että on väärässä paikassa väärään aikaan.

VERTAISTUESSA ON VOIMAA

Keskustelulla ja kirjoittamisella on yhteys: kirjoittamisen opetus on parhaimmillaan keskustelua opiskelijan tekstin äärellä. Yksi kirjoittamisen ohjaajan tärkeä tehtävä on hyödyntää myös vertaistuen voimaa ja mahdollistaa opinnäytetyöprosessissa keskustelut ja tapaamiset vertaisten kesken. Esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian kirjoittamisen pajoissa vertaistukea hyödynnetään opinnäytetyöprosessissa. Parhaimmillaan käy niin, että tiivis ja ryhmäytyneet opinnäytetyön tekijöiden joukko hyödyntää AMK:n järjestämät sosiaaliset kirjoitustilaisuudet ja osallistujat kirjoittavat opinnäytetyötekstinsä lähes valmiiksi yhteisten tapaamisten aikana.

Uskomme, että tulevaisuudessa kirjoittamisen opetuksessa korostuvat kirjoittamisen metataitojen opettaminen, opiskelijan reflektiotaitojen kehittämisen tukeminen ja ajan järjestäminen kirjoittamisesta keskustelulle ja vertaistapaamisille. Näitä taitoja vahvistamalla autamme opiskelijoita kehittymään kirjoittajina.

LÄHTEET

Hakala, J. T. 2020. Vähemmällä enemmän. Miksi pienet askelet ovat hyvästä ja liiallinen kunnianhimo pahasta. Helsinki: Alma Talent.

Ivanič, R. 2004. Discourses of writing and learning to write. *Language and Education* 18, 220–245.

Knuuttila, S.-L., Niemi-Pynttari, R. & Tulonen, U. 2021. Tämä lukemisesta tiedetään. Lukemattomat mahdollisuudet -hankkeen verkkosivusto. Viitattu 30.10.2023. <https://www.lukulux.fi/tama-lukemisesta-tiedetaan/>.

Korpela, E. 2021. Kun on tunteet – kannattelevassa ohjauksessa opiskelijan tunteet tehdään näkyviksi. Hiiltä ja timanttia -blogi 29.3.2021. Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.4.2021. <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2021/03/29/kun-on-tunteet-kannattelevassa-ohjauksessa-opiskelijan-tunteet-tehdaan-nakyvaksi/>.

Lagstedt, A. & Kotila, H. 2015. Päiväkirjamuotoinen opinnäyte vauhdittaa valmistumista. Julkaisussa 21 tapaa tehostaa korkeakouluopintoja. Toim. H. Kotila & K. Mäki. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, 153–164. Viitattu 3.11.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/132959/HH_21tapaa_verkkoversio.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Laurea-ammattikorkeakoulu. N.d. Päiväkirjamuotoinen opinnäytetyö eli PONT. Viitattu 3.11.2023. <https://www.laurea.fi/koulutus/pedagogisia-innovaatioita/paivakirjamuotoinen-opinnaytetyo/>.

Peavy, V. R. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Suom. Petri Auvinen. Helsinki: Psykologien Kustannus.

Svinhufvud, K. 2015. Gradutakuu. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Helsinki: Art House.

Svinhufvud, K. 2016. Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Helsinki: Art House.

Uusi kirjoittaminen ja nuoret -hanke 2018–2022. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 3.11.2023. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/mutku/tutkimus/tutkimusprojektit/uusikirjoittaminen>.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Helsinki: Gaudeamus.

HITTI VAI HUTI? DIGITAALINEN PORTFOLIO VIESTINNÄN OPETUKSESSA TEKOÄLYN AIKAKAUDELLA

Sini Alm, Hämeen ammattikorkeakoulu
Saija Karevaara, Hämeen ammattikorkeakoulu

Ansiokansio, kasvun kansio, prosessiportfolio ja e-portfolio – monta nimeä, monta tarkoitusta. Mistä on kyse, kun sosionomiopiskelija ensimmäisellä ammattikorkeakoulun viestinnän tunnilla piirtää kätensä ääriviivoja A4-paperiin ja opintojensa lopussa esittelee sujuvasti viestintäosaamistaan Teams-pienryhmässä?

Portfolio oli 2000-luvun taitteen hitti opetuksessa. Entä nykyisin? Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) sosionomikoulutuksessa portfolio työskentelyllä on vahvat juuret. Viestinnän opetuksessa se on kulkenut toisella meistä kirjoittajista jo artonomikoulutuksessa 2000-luvun alusta lähtien mutta palannut uudistuneena. Uudistumiseen vaikutti toisen kirjoittajan vahvempi osaaminen ohjata digitaalista portfolioa ja kehittää sitä muuttuvissa ympäristöissä uusin välinein. Tässä artikkelissa kuvaamme viestinnän portfolion osana opetus-suunnitelmaa, opiskelijan työskentelyprosessin sekä portfolion merkityksen opiskelijalle ja opettajalle. Lopuksi heitämme ilmaan jatkoideoita, joille toivomme myötätuulta tekoälyn aikakaudelle.

PORTABLE PORTAFOGLIO – LIIKUTELTAVA LOMPAKKO?

Sanan 'portfolio' alkuperä on latinassa: 'portare' = kantaa, kuljettaa ja 'folio' = lehti, sivu, mikä kuvaakin sen luonnetta (Tenhula 1998, 155). Englanniksi yksi tärkeä ominaisuus on 'portable' = kannettava, mukana kuljetettava, liikuteltava (Merriam-Webster n.d.). ChatGPT vastaa, että sana johtaa myös italiaan: 'portafoglio' = lompakko, mappi, kantolaukku (OpenAI 2023). Portfolion onkin tärkeä kulkea opiskelijan mukana koko opintojen ajan ja myös opintojen jälkeen. Tämä määrittelee muun muassa sitä, mille alustalle portfolion luo: mahdollistaako se jakamisen arvioitavaksi, osan irrottamisen työnhaun dokumentiksi ja muokkaamisen opiskelijatunnusten lakattua?

Portfolio ei ole opiskelijalle vain tehtävien dokumentointia, vaan myös tehokasta osaamisen kehittämistä. Portfolio-oppiminen perustuu vahvasti kokemukselliseen oppimiseen, joka on syklinen prosessi: luomista, tallentamista ja reflektointia yksin ja yhdessä. (Elango ym. 2005, 511; ks. myös

Niikko 2001; e-portfoliosta Baris & Tosun 2013; Lorenzo & Ittelson 2005.) Digitaalisen portfolion vaikuttavuutta nimenomaan akateemisissa opinnoissa on myös tutkittu, positiivisin tuloksin (Baris & Tosun 2013; ks. myös Meeus ym. 2006).

Sosionomiopiskelija kiteyttää viestinnän portfolionsa merkitystä itselleen seuraavasti:

Sosionomin työssä viestintä eri muodoissa on tärkeä osa työtä. Sen avulla dokumentoidaan ja ollaan vuorovaikutustilanteissa eri ihmisten kanssa, kuten asiakkaiden, työyhteisön ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Viestinnän portfolio on itselleni työkalu, jonka kautta pystyn tarkastelemaan, reflektoimaan ja palauttamaan muistiin töitani ammattikorkeakoulussa. Portfolio on oivallinen keino seurata omaa kehitystä viestintätäidoissa.

RAKENTUMINEN OSAKSI VIESTINTÄOPINTOJA

HAMKin sosionomiopinnoissa on kolme kahden opintopisteen viestinnän opintojaksoa: Viestinnän portfolio, Viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä Tutkimusviestintä (Sosionomikoulutus 2023). Sosionomitutkinto on 210 opintopistettä, ja opetussuunnitelma (OPS) koostuu 15 op:n moduuleista (ks. kuvio 1). Kukin moduuli opiskellaan yhden periodin aikana eli kaksi moduulia per lukukausi (vrt. Opiskelutavat 2023). Viestintä- ja vuorovaikutustaidot opiskellaan osana OPSin mukaista moduulia ensimmäisen vuoden 3. periodissa ja Tutkimusviestintä toisen vuoden 3. periodissa.

Viestinnän portfolio sen sijaan integroituu moneen eri moduuliin läpi opintojen aloittamisesta valmistumiseen, vaikka se teknisesti OPSissa kuuluu moduuliin Tulevaisuuden osaaja. Sitä kerrytetään osin ohjatusti annetuilla tehtävillä ja osin omaehtoisesti. Laajuus sisältää opetuksen, portfolion koostamisen ja esittelyn. Opintopisteet ja arvioinnin opiskelija saa esiteltyään portfolionsa opintojensa lopussa ennen valmistumista. Työskentelyä on helppo varioida AHOT-järjestelyjen ja eri opiskelutapojen mukaan, kuten päiväopiskelu, monimuoto ja nopeutettu (ks. Opiskelutavat 2023; Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen AHOT 2023), sillä portfolio taipuu mutkattomasti myös e-toteutuksiin.

Sosionomiopinnot HAMKissa

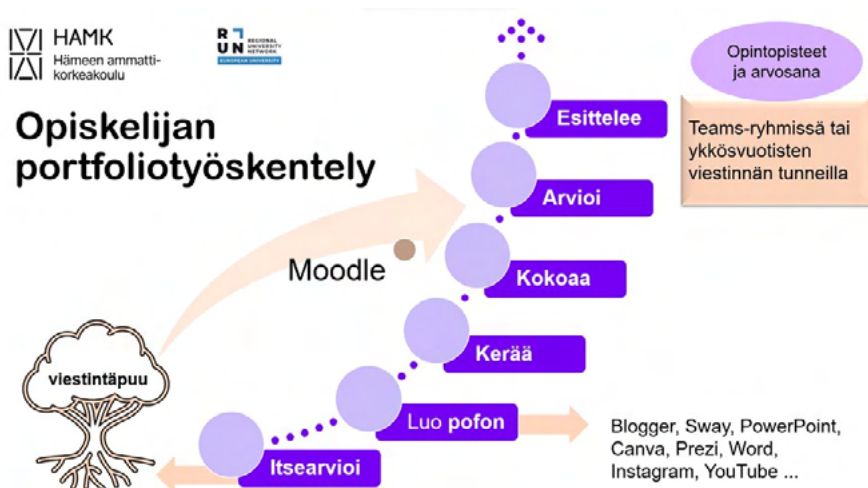
Kuvio 1. Sosionomiopintojen rakenne HAMKissa (perustuu lähteeseen Sosionomikoulutus 2023)

Portfolio aloitetaan opintojen alussa viestintäpuutehtävällä, jossa opiskelija reflektoi viestintäosaamistaan ja sen perustaa sekä asettaa itselleen kehittämistavoitteita kohti sosionomin työn edellyttämää viestintäosaamista. Puu piirretään käden muotoisena: puun juuriin eli käsivarteen kirjoitetaan arvopohjaan vaikuttaneita asioita, kämmeneen eli runkoon omia vahvuuksia, sormiin eli oksiin kehittämiskohteita ja tarvittaessa puusta irtoaviin lehtiin merkitään tapoja, joista haluaisi eroon. Puun reflektoinnissa opiskelija miettii, miten hyödyntää vahvuuksiaan opinnoissa ja millaisia askeleita ottaa kohti tavoitteitaan.

Yleisin valinta alustaksi on blogi, Microsoft Sway tai PowerPoint; usein on Instagram. Digiportfoliolla, kuten internetsivuillekin, on myös kaupallisia sovelluksia. Ohjausalustana ja palautuspaikkana on Moodle. Tehtävät, reflektoinnit ja saadut tai annetut palautteet voivat olla tekstiä, kuvia, videoita tai äänitiedostoja, joko hyperlinkkeinä toisaalle tai luotuna suoraan alustaan. Portfolioprosessi avataan seuraavassa ja havainnollistetaan kuviossa 2.

Aiemmin, ennen portfolioita eri moduuleihin integroituneena opintojaksona, ensimmäinen viestinnän opintojakso oli vain ensimmäisessä moduulissa, jossa opiskelija on usein hämmentynyt informaation määrästä ja viestintäopinnot saattavat hupsahtaa ohi. Nyt opiskelija ilmoittautuu jakson toteutukselle heti opintojen alussa. Opetus on kuitenkin ripoteltu koko opiskeluajalle, mikä mah-

dollistaa viestinnän opetuksen läpi opintojen myös sellaisissa moduuleissa, joissa viestinnän opintojaksoa ei ole. Opetus ja tehtävät voivat toteutua kampuksella, työelämässä kuten harjoittelussa tai verkossa. Oppimistehtävät ovat pääosin samoja, joita opiskelija tekee osana ammattiopintoja, terästettynä viestinnän näkökulmalla. Portfolio onkin lisännyt substanssi- ja viestinnän opetuksen integrointimahdollisuuksia.

Kuvio 2. Opiskelijan portfoliotyöskentelyn eteneminen

Ensimmäisenä vuonna opetuksen yhteydessä tehdyt tehtävät lisätään portfolioon, ja sen jälkeen portfolioa ohjataan Moodlessa. Jokaisena opiskeluvuonna opiskelija liittää portfolioonsa ohjattuja tehtäviä, joita kertyy yhteensä vähintään seitsemän. Osalle tehtävistä on esimerkiksi ammattiopintojen AHOTia varten itsenäinen, korvaava toteutustapa. Tärkeää on liittää myös omavalintaisia tehtäviä ja reflektointia, esimerkiksi harjoittelusta saatuja palautteita tai tehtäviä moduuleista, joihin portfolio ei ohjatusti integroidu.

Opintojen lopussa opiskelija kokoaa portfolion, palaa viestintäpuuhunsa, kirjoittaa johdannon ja kokoavan loppureflektoinnin sekä esittelee portfolion. Esittelyaika Teams-pienryhmiin tai 1. vuoden viestinnän tunneille varataan Moodlen työkalulla. Valmista portfolioitaan visuaalisesti esittelevä opiskelija innostaa yksösvuoden opiskelijoita työskentelyyn ja avartaa heidän käsitystään portfolioista, sillä monelle se on uusi asia. Harkitulla visuaalisuudella ja

saavutettavuudella on oma merkityksensä osana opiskelijan arvioitavia viestintätaitoja (ks. Saavutettavan dokumentin tuottaminen n.d.; Anderson 2016; Babich 2021; Stenros 2012).

OPETTAJAN ARVIOINNIN VÄLINE JA HYÖTY OPISKELIJALLE

Opintojaksolle on OPSissa osaamistavoitteet, joihin arviointi (1-5) perustuu. Portfolio on aina ollut myös itsearviointin väline (ks. esim. Niikko 2001) – näin myös edelleen. Opiskelijaa kannustetaan valitsemaan myös vertaispari, jonka kanssa voi aika ajoin pysähtyä jakamaan ajatuksia. Esittelyissä opiskelijat keskustelevat toistensa portfolioista, ja niitä pidetäänkin antoisina. Lokakuussa 2023 pidetyn Teams-tapaamisen lopussa opiskelijat kommentoivat esittelyjä, mistä on opiskelijoiden luvalla videotallenne. Tallenne löytyy lähdeluettelon lopusta.

Opettajalle portfolioit ovat yhä erinomainen arvioinnin väline (ks. myös Taube 1998; Pitkälä ym. 2000; Syyrilä 2018). Niistä saa hyvän kokonaiskuvan opiskelijoiden viestintäosaamisen kertymisestä, sillä opettajalle voi jäädä hajanainen käsitys viestintätaitojen kehittymisestä ammattikorkeakouluopintojen aikana. Portfolioesittelyissä häikäistyy ja voimaantuu osaavista opiskelijoista, joista jonkun muistaa esiintymisarkana ekavuoden opiskelijana pohtimassa, olisiko vahvuuksia kirjoitettavaksi viestintäpuun kämmeneen. Erityisen harvinaista ja ilahduttavaa on esittelyissä saatu palaute siitä, miten viestinnän opetusta voisi kehittää, mitä puuttuu sekä miten tehtävänantoja tai portfolioon ohjetta voisi parantaa. Palautteen perusteella portfolio työskentelystä pidetään, ja sitä kannustetaan jatkamaan osana opetusta.

Kehitämmekin portfolioa opetusmenetelmänä palautteen ja uusien työkalujen avulla. Uudenlainen kokonaisohjeistus on tekeillä ThingLink-ympäristöön, jossa ohjeistus ja kaikki tehtävänannot saa samaan visuaaliseen alustaan. Tällä hetkellä annamme sanallisen palautteen lähinnä vain esittelyssä; Moodleen ja Peppi-Pakki-järjestelmään kirjataan arviointi. Suunnitteilla on arviointimatriisi tai arviointifraasit arvioinnin nopeuttamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Keskustelu ChatGPT:n kanssa portfolioon tehtävänantojen tueksi on aloitettu.

Opiskelija näkee portfolioissa matkansa opintojen aikana ja viestintäpuun avulla jo ennen opintoja sekä valmiutensa siirtyä työelämän viestintämaailmaan. Hyvin tehty portfolio voi olla onnistunutta henkilöbrändäystä ja osa työnhakua. Opintoihin käytetty työaika, ajatustyö ja reflektointi palkitaan, kun omaa osaamista, vahvuuksia ja heikkouksia sekä kehittymistä viestinnän taidoissa kokoa portfolioissa ja pohdinnan voi jakaa muiden kanssa. Valmis

portfolio on opiskelijalle silmin nähden ja korvin kuullen voimaantumisen ja ilon lähde. Monella esittelyssä kiteytyy ymmärrys viestinnästä moniulotteisena, kaiken läpäisevänä osaamisena. Eräs opiskelija tuumi opintojensa lopuksi näin:

Portfoliota läpikäydessäni pysähdyin ajattelemaan, miten paljon loppujen lopuksi opinnot ovatkaan kehittäneet viestintätaitojani, koska kaikissa moduuleissa on kuitenkin jollain tapaa viestintää.

MUUTTUVASSA MAAILMASSA

Miten tekoäly muuttaa opiskelijan portfolioyöskentelyä? Ilman muuta siitä tulee osa niin opettajan kuin opiskelijan prosessia, ja se tulee ottaa hyötykäyttöön. Tekoäly haastaa opiskelijoiden osaamisen ja rehellisyyden, kun tarjolla on aiempaa nopeammin ja helpommin saatavaa tekstiä ja kuvamanipulaatioita, joiden alkuperää on opettajan vaikea jäljittää. Viestinnän portfolio väistelee tekoälyn vääriä houkutusia, sillä siinä painotetaan opintoihin liittyvää omaa kehittymistä ja reflektointia. Varsinkin esittelyssä asioista on osattava kertoa itse.

Uskallamme väittää, että niin sanotulle prosessiportfoliolle – kasvun kansiolle ansiokansion sijaan – merkityksellinen syklimäinen prosessi toteutuu HAMKin sosionomikoulutuksen viestinnän opetuksessa. Yhä nopeammin muuttuva maailma muokkaa käyttämiämme teknologioita ja tarjoaa uusia digitaalisia sovelluksia portfolioyöskentelyyn. Moninaistuvien opiskelutapojen ja eri tarjonnoista poimittujen opintojen keskellä portfolio voi opiskelijalle ja opettajalle olla se paikka, josta hahmottaa kokonaisuuden. Tuoretta, 2020-luvulla tehtyä tutkimusta portfolioista kuitenkin kaivataan. Portfolion viestinnällisyys ja taipuisa luonne oppimisen ja arvioinnin välineenä tekee siitä edelleen hitin. Jotta siitä ei tulisi tekoälyn aikakaudella hutia, tärkeää on työskentelyn kehittäminen opiskelijoita kuunnellen.

LÄHTEET

Aiemmin hankitus osaamisen tunnustaminen AHOT. 2023. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.11.2023. <https://www.hamk.fi/opiskelijan-ohjeet/aiemmin-hankitun-osaamisen-tunnustaminen-ahot/>

Anderson, D. 2016. Stand Out: Design a personal brand – Build a killer portfolio. Find a great design job. Peachpit Press. Viitattu 27.11.2023. <https://ptgmedia.pearsoncmg.com/images/9780134134086/samplepages/9780134134086.pdf>.

Babich, N. 1.5.2021. 12 Essential Tips to Making Your Portfolio Website Stand Out. Viitattu 27.11.2023. Elementor. <https://urly.fi/3gF6>.

Baris, M. F. & Tosun, N. 2013. Influence of E-Portfolio Supported Education Process to Academic Success of the Students. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 103(26), 492–499. Viitattu 27.11.2023. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.365>.

Elango, S., Jutti, R. C. & Lee, L. K. 2005. Portfolio as a Learning Tool: 'Students' Perspective. *Annals of the Academy of Medicine Singapore*, 34, 8, 511–514.

Lorenzo, G. & Ittelson, J. 2005. An overview of E-portfolios. ELI Paper 1:2005. Educause Learning Initiative. http://www.edpath.com/index_html_files/Overview%20of%20ePortfolios.pdf.

Meeus, W., Van Petegem, P. & Van Looy, L. 2006. Portfolio in Higher Education: Time for a Clarificatory Framework. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 17(2), 125–135. <https://www.isetl.org/ijtlhe/pdf/IJTLHE27.pdf>.

Merriam-Webster. n.d. Portable. Merriam-Webster.com. Viitattu 2.11.2023. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/portable>.

Niikko, A. 2001. Portfolio oppimisen avartajana. Finlandia Kirja.

OpenAi. 2023. ChatGPT (3.5.2023 versio) [Laaja kielimalli]. Viitattu 2.11.2023. <https://chat.openai.com/>.

Opiskelutavat. 2023. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.10.2023 <https://www.hamk.fi/opiskelijan-ohjeet/opiskelutavat/>.

Pitkälä, K., Mäntyranta, T., Pauna, A.-R., Korhonen, M. & Heinänen, T. 2000. Portfolio oppimisen välineenä lääketieteessä. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 116, 2, 137–143. <https://www.duodecimlehti.fi/duo91291>

Stenros, A. 2012. Näin teet vaikuttavan portfolion – Kirjoita, esittele, erota. Nemo-kustannus.

Syyrilä, H. 2018. E-portfolio – apua arviointiin ja eriyttämiseen. Tempus 1/2018. <https://kieltenopetus.fi/tempus-lehden-artikkelit/>.

Saavutettavan dokumentin tuottaminen. N.d. Viitattu 2.11.2023. <https://digi-pedaohjeet.hamk.fi/saavutettavuus/>.

Sosionomikoulutus. 2023. Opinto-opas. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.10.2023. <https://hamk.opinto-opas.fi/curricula/degreeprogrammes/groups>.

Taube, K. 1998. Portfolio, oppimisen suunnittelu ja arviointi. Suom. Maarit Tillman. Tietosanoma. (Alkuperäisteos: Portfoliometoden-undervisningsstrategi och utvärderingsinstrument. 1997).

Tenhula, R. 1999. Portfolio yliopisto-opiskelun työvälineenä. Julkaisussa Opetus on sydämen asia. Toim. T. Tenhula. Oulun yliopiston opetuksen kehittämissyksikön julkaisuja. Dialogeja 2, 155–163. https://www oulu.fi/koulutuspalvelut/julkaisut_ja_materiaalit/dialogeja/dialogeja_2.pdf.

Videotallenne opiskelijoiden näkemyksistä portfoliotyöskentelystä. https://kaltura.hamk.fi/media/t/0_oi7kdewo.

URATARINAT JA TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT ITSEREFLEKTIOTAITOJEN OPPIMISESSA JA AMMATTI-IDENTITEETTITYÖSSÄ

Ilona Tanskanen, lehtori, Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiassa (itse)reflektio-osaamista ja sitä tukevia menetelmiä on toteutettu YAMK- eli Master School -koulutuksissa sekä tutkittu ja kehitetty useissa hankkeissa:

- Digital Career Stories (DICO) -hankkeessa (2021–2023) kehitettiin taidelähtöisiä menetelmiä tukemaan opiskelijoiden ammatillista kehittymistä, ammatti-identiteettityötä, reflektiotaitoja, itsetuntemusta, minäpystyvyyttä ja resilienssiä. Hankkeessa kehitetty menetelmävaranto on saatavilla julkaisussa DICO Toolkit for Digital Career Stories (ks. Cerquetti & Ferrara 2023).
- ARTHEWE – Multiform Pedagogy in Arts, Health and Wellbeing Education (2020–2023) -hankkeessa tutkittiin ja kehitettiin mm. ammatillista elämäkertaprosessia ammatillisen kasvun alustana kulttuurihyvinvoinnin Master School -koulutuksessa (Juppi, Lilja-Viherlampi & Tanskanen 2023).
- Luovien alojen osaamiskartoituksessa (2020–2021) ja KUTOVA – kulttuuri- ja taidealan osaamistarpeisiin vastaaminen (2023–2024) -hankkeissa on sovellettu ja kehitetty edelleen taidelähtöisiä menetelmiä sekä työttömien että työelämässä toimivien koulutuksissa (ks. Juppi & Tanskanen 2022).

Tämä artikkeli perustuu Turun ammattikorkeakoulun Master School -koulutusten ammatillisen elämäkertaprosessin toteutuksiin, niissä kerättyyn palautteeseen sekä edellä mainittujen hankkeiden taidelähtöisten ja narratiivisten menetelmien tutkimus- ja kehittämistyöhön, jota olen tehnyt yhteistyössä yliopettaja, FT Pirita Jupin kanssa (ks. esim. Juppi & Tanskanen 2019; 2022; Cerquetti & Ferrara 2023).

JATKUVASTI MUUTTUVASSA TYÖELÄMÄSSÄ TARVITAAN METATAITOJA

Esimerkiksi Tammeaid (2023, 54) esittää työelämässä tarvittavan metataitoja, jotka kytkeytyvät kielenkäyttöön ja viestintään sekä 21st Century Skills -kompetenssikokoelmaan (ks. Koenig 2011, 1–2; Stauffer 2022) ja edellyttävät itsereflektio-osaamista. Se taas on edellytys itsetuntemukselle ja kokemuksista oppimiselle. Metataitoja tarvitaan mm. siksi, että työurat ovat monilta osin etenkin kulttuurialalla fragmentoituneet; työura muodostuu joko peräkkäisistä tai useista samanaikaisista työtehtävistä (ks. esim. Hirvi-Ijäs, Kautio, Kurlin, Rensujeff & Sokka 2020, 6–8; Jakonen 2014; Soininen 2015). Tämä edellyttää kykyä tunnistaa ja tuoda esiin omaa osaamista ja asiantuntijuutta sekä kykyä muotoilla uraa kulloinkin mielekkäisiin suuntiin. Samoin tämä vaatii jatkuvaa oppimista sekä kouluttautumista.

Ylempää ammattikorkeakoulututkintoa opiskelevat ovat suuntaamassa uraansa ja hankkimassa uudenlaista osaamista. He ovat aikuisia, vähintäänkin kahden vuoden työkokemuksen ja AMK-tutkinnon tai sitä vastaavan tutkinnon omaavia alansa ammattilaisia.

Aikuisopiskelijoiden erityispiirteet on otettu huomioon etenkin transformatiivisen oppimisen teoriassa (Illeris 2014, 5–6, 12–15). Oppiminen nähdään kokonaisvaltaiseksi merkitystenannon muutokseksi, jonka Illeris (2014, 38) määrittelee identiteettityöksi. Tällainen kokonaisvaltainen oppiminen edellyttää mielikuvituksen, tunteiden ja intuition käyttöä kriittisen (itse)reflektion sekä rationaalisen ja kognitiivisen oppimisen ohessa (Kroth, Cranton 2014, 1–3, 7). Tämän vuoksi taidelähtöiset ja omaelämäkerralliset menetelmät sopivat siihen erityisen hyvin. Opiskelun ja (itse)reflektion lähtökohtana ovat opiskelijan kokemukset; uuden oppiminen tapahtuu suhteessa aiempaan tietoon ja osaamiseen (Illeris 2014, 66–67). Oppiminen nähdään konstruktivistisesti, merkitysten, osaamisten ja taitojen muodostamiseksi, jossa oppijalla on pääosa kouluttajan toimiessa pikemminkin fasilitaattorin, tuutorin ja valmentajan roolissa. Oppimista tapahtuu nimenomaan vuorovaikutuksessa, kerronnassa ja erilaisten narratiivien tutkimisen ja muodostamisen yhteydessä. (Ks. Illeris 2014, 101–110; Kasworm & Bowles 2012, 393–394; Weimer 2012, 447–448, 451.)

Ammatti-identiteetti ja ura ovat käytännön toiminnassa mutta myös erilaisissa vuorovaikutustilanteissa konstruoitavia asioita, tarinoita, jotka pohjautuvat subjektiiviseen kokemukseen ja muotoutuvat jatkuvasti. Tarinan muodossa rakennamme työelämästämme loogista jatkumoa, uratarinaa, joka näyttää uran jatkuvana sekä parhaimmillaan edistää uraturvallisuutta sisältäessään

näkemyksen henkilökohtaisesti merkityksellisestä tavoitteesta ja sitä kohti etenemisestä. (Scillio 2017.)

AMMATILLINEN ELÄMÄKERTAPROSESSI (ITSE) REFLEKTIIVISENÄ JATKUMONA

Taiteen uudet kontekstit -YAMK-koulutus sisältää Ammatillinen elämäkertaprosessi -kokonaisuuden: kymmenen kontaktijakson ja niiden väleissä tapahtuvan työskentelyn jatkumon. Reflektiivinen työskentely alkaa ensimmäisellä kontaktijaksolla digitarinatyöpajassa, jossa opiskelijat rakentavat kahden intensiivisen päivän aikana ohjatusti digitarinan omasta urapolustaan ja tietään Taideakatemiaan opintoihin. Digitarinassa tuodaan esiin uran merkittäviä vaiheita ja taitekohtia, omaa osaamista ja vahvuuksia, keskeisiä sisältöjä ja tulevaisuuteen liittyviä tavoitteita ja toiveita. Ilmaisussa yhdistellään valokuvia, kirjoitettua ja ääneen luettavaa kertojanääntä, mahdollisesti myös musiikkia, äänitehosteita ja videokatkelmiakin. Digitarinatyöpaja sisältää työskentelyä sekä yksin että pienryhmissä ja koko opiskelijaryhmän kesken. (Ks. lähemmin Juppi 2023a ja 2023b; Tanskanen 2023b; Juppi & Tanskanen 2022.)

Ammatillisessa elämäkertaprosessissa reflektiivisellä päiväkirjaamisella on keskeinen rooli. Ensimmäisen kontaktijakson jälkeen tehtävänä on luoda itselle mielekäs päiväkirjaamisen käytänte, jossa reflektoida opintojen sisältöjä ja omaan ammatillisuuteen liittyviä kysymyksiä. Toisin kuin perinteistä oppimispäiväkirjaa tätä päiväkirjaa ei esitetä luettavaksi muille. Sen sisältöjä kylläkin reflektoidaan jokaisella kontaktijaksolla pien- ja suuryhmissä tuoden esiin itselle turvallisella tavalla asioita tarkasteltaviin teemoihin liittyen. Jokaisen kontaktijakson yhteydessä opiskelijat saavat välitehtäviä sekä aineistoja luettavakseen ja pohdittavakseen päiväkirjassaan. Viimeisellä kontaktijaksolla orientoidutaan ammatilliseen tulevaisuuteen. (Ks. lähemmin ks. Tanskanen 2023a, 2023b, 2023c.)

Opiskelijapalautteen ja DICO-hankkeessa toteutettujen kyselyiden ja fokusryhmähaastattelun perusteella opiskelijoiden kokemukset taidelähtöisistä menetelmistä ovat voimaannuttavia. Työskentely

- tuottaa oppimisen iloa ja onnistumisen kokemuksia
- tukee ryhmähenkeä, tarjoaa vertaistukea ja muodostaa kollektiivista identiteettiä
- on tukenut oman uran jatkuvuuden hahmottamista
- on tukenut ammatillista itsetuntoa ja pystyvyyskäsitystä.

Niin ollen sitä voi lämpimästi suositella osaksi ammattikorkeakouluopintoja.

LÄHTEET

Cerquetti, M. & Ferrara, C. (toim.) 2023. DICO Toolkit for Digital Career Stories. *Il capitale culturale. Supplementi* 14/2023. Viitattu 30.10.2023. <https://riviste.unimc.it/index.php/cap-cult/issue/view/148/showToc>.

Hirvi-Ijäs, M., Kautio, T., Kurlin, A., Rensujeff, K. & Sokka, S. 2020. Taiteen ja kulttuurin barometri 2019. Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Cupore. Viitattu 3.11.2023. <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/taiteen-ja-kulttuurin-barometri-2019-taiteilijoiden-tyo-ja-toimeentulo>.

Illeris, K. 2014. *Transformative Learning and Identity*. New York: Routledge.

Jakonen, M. 2014. Uusi työ ja prekarisaatio: työn muutosten vaikutukset suomalaisen hyvinvointivaltioon ja poliittiseen järjestäytymiseen. *Tiede & Edistys*, 39, 4, 287–320. Viitattu 3.11.2023. <https://doi.org/10.51809/te.10516>.

Juppi, P. 2023a. Digital Storytelling as a narrative approach to identity and career construction. «*Il capitale culturale. Studies on the Value of Cultural Heritage. Supplementi*, 14, 49–68.

Juppi, P. 2023b. Organizing a digital storytelling workshop in a HEI setting. *Il capitale culturale. Studies on the Value of Cultural Heritage. Supplementi*, 14, 139–151.

Juppi, P., Lilja-Viherlampi, L.-M. & Tanskanen, I. 2023. Process of Professional Growth in Creative Wellbeing Studies. *Julkaisussa Towards Creative Wellbeing. Codeveloping Multimodal Pedagogical Approaches in Higher Education. Reports from Turku University of Applied Sciences* 291. Toim. L. Laitinen, E. Bojner Horwitz, M. Flavin, I. Petkutė, E. Sakellari & D. Thyrén. Turku: Turku University of Applied Sciences. Viitattu 3.11.2023. <https://www.theseus.fi/handle/10024/805872>.

Juppi, P. & Tanskanen, I. 2019. Ammatillinen elämäkerta ja digitaalinen tarinankerronta pedagogisina välineinä. *TALK, Taide*. Viitattu 3.11.2023. <https://talk.turkuamk.fi/taide/ammattillinen-elamakerta-ja-digitaalinen-tarinankerronta-pedagogisina-valineina/>.

Juppi, P. & Tanskanen, I. 2022. Työttömien luovien alojen ammattilaisten kokemukset digitarinatyöpajasta. Identiteettityötä ja tukea minäpystyvyydelle. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2022, 6, 1. Viitattu 27.11.2023. <https://journal.fi/kultpol/issue/view/8911>.

Kasworm, C. E. & Bowles, T. A. 2012. Fostering Transformative Learning in Higher Education Settings. Julkaisussa *The Handbook of Transformative Learning. Theory, Research, and Practice*. Toim. E. W. Taylor W. & P. Cranton. San Fransisco: Jossey-Bass, 388–407.

Koenig, J. A. 2011. Assessing 21st century skills. Summary of a Workshop, Washington D.C.: The National Academies Press.

Kroth, M., Cranton, P. 2014. Stories of Transformative Learning. *International Issues in Adult Education*, 14. Rotterdam: Sense Publish.

Scillio, M. 2017. Making Career Stories: Navigating Work and a Sense of Security. Cham, Switzerland: Springer.

Soininen, T. 2015. Työn vakaus suomalaisessa työelämän tutkimuksessa. Työelämän tutkimus *Arbetslivforskning*, 13, 3, 231–238. Viitattu 3.11.2023. <https://journal.fi/tyoelamantutkimus/article/view/87036>.

Stauffer, B. 2022. What Are 21st Century Skills? In *iCEV AES (Applied Educational Systems)*. Viitattu 30.10.2023 <https://www.aeseducation.com/blog/what-are-21st-century-skills>.

Tammeaid, M. 2023. Public sector leadership metaskills. *ACTA WASAENSIA* 507. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Tanskanen, I. 2023a. Ammatillinen elämäkertaprosessi, digitaaliset uratarinat ja taidelähtöiset menetelmät itsereflektion ja identiteettityön välineinä. *TALK, Taide*. Viitattu 3.11.2023. <https://talk.turkuamk.fi/puheenvuoroja/amatillinen-elamakertaprosessi-digitaaliset-uratarinat-ja-taidelahtoiset-menetelmat-itse-reflektion-ja-identiteettityon-valineina/>.

Tanskanen, I. 2023b. Creative writing practices and autobiographical process enabling professional identity work II capitale culturale. *Supplementi*, 14, 121–138. Viitattu 3.11.2023. <https://riviste.unimc.it/index.php/cap-cult/article/view/3132>.

Tanskanen, I. 2023c. Professional autobiographical process including identity work in creative writing practices II capitale culturale. *Supplementi*, 14, 33–48. Viitattu 3.11.2023. <https://riviste.unimc.it/index.php/cap-cult/article/view/3131>.

Weimer, M. 2012. *Learner-Centered Teaching and Transformative Learning*. Julkaisussa *The Handbook of Transformative Learning. Theory, Research, and Practice*. Toim. E. W.T aylor & P. Cranton. San Fransisco: Jossey-Bass, 439–598.

VIESTINTÄTAIDOT TEKNIIKAN PROJEKTITOIMISTOISSA – INTEGROINNIN ILOA, MUTTA MYÖS HAASTEITA

Mari Koivunen, Suomen kielen ja viestinnän lehtori, Xamk

TAUSTAA PROJEKTITOIMISTOKUVIOISTA

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) talo- ja sähkötekniikan koulutuksissa on toisen vuoden opiskelijoilla lukukauden kestävä projektitoimistomoduuli, joka koostuu projektinhallinnan, johtamisen ja työyhteisötaitojen sekä viestintätaidon opinnoista (yhteensä 15–16 op). Viestintätaidot on integroitu muihin opintoihin tiiviisti, ja etenkin Johtaminen ja työyhteisötaidot -opintojaksoilla sisällöt on nivelletty viestintätaitoihin saumattomasti, koska opetan niitä molempia. Ammattiaineen opettajat opettavat projektinhallintaa ja ohjaavat käytännön projekteja, kun taas omissa osuuksissani tuetaan projektitoimiston avulla projekteja. Projektitoimiston hallintoryhmät (talous-, henkilöstö- ja projektijohtaminen, markkinointi ja viestintä sekä ympäristö-, laatu- ja resursisijohtaminen) seuraavat projektien toimintaa ja perehtyvät samalla hallintoryhmien osa-alueisiin. Esimerkiksi talousjohtamisen ryhmä rakentaa budjetin ja tilinpäätöksen projektitoimistolle ja henkilöstöjohtamisen ryhmä tekee työajan seurantaa (suunnittelu, toteutus ja raportointi) sekä huolehtii työhyvinvoinnista.

Projektitoimistojen toiminnasta on Xamkin tekniikan koulutuksissa jo vankkaa kokemusta. Talotekniikan koulutuksessa projektitoimisto vietti viime keväänä 10-vuotisjuhlaa, kun taas sähkötekniikan opinnoissa kokemusta on vasta parin vuoden verran. Projektitoimistossa pyritään toimimaan toimialan konsulttiyrityksen tyyliin ja yhtenä tavoitteena onkin vahvistaa ja lisätä yritysyhteistyötä. Talotekniikassa on 10 vuoden aikana tehty yli 30 yrityksen kanssa yhteistyötä, ja projekteja on tehty yli sata. (Arola & Koivunen 2023.)

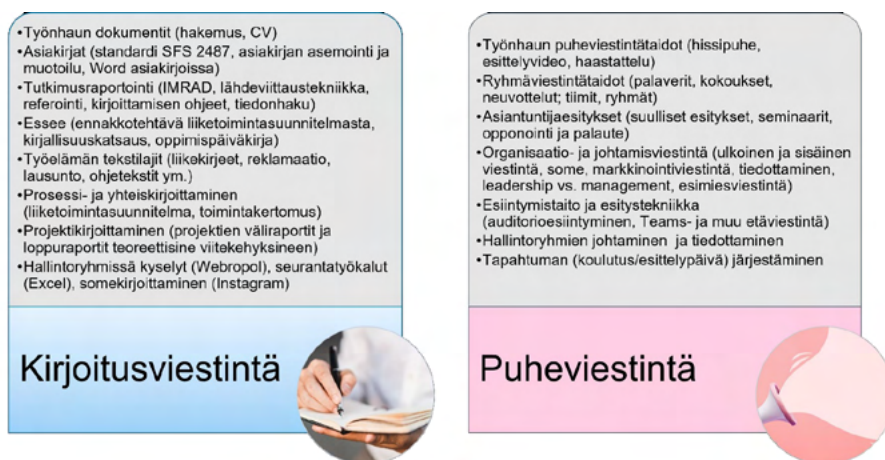
VIESTINTÄTAIDOT OSANA AMMATILLISTA KOKONAISUUTTA

Viestintätaitojen opintojakso on ollut osana talotekniikan projektitoimistoa jo useamman vuoden ajan. Aluksi tehtiin yhteistyötä vain projektin raportoinnin yhteydessä, mutta nopeasti koulutuksessa oivallettiin, että koko opintojakso tulisi saada kokonaisuuden osaksi. Ehdin pari vuotta opettaa pelkästään viestintätaitoja, kunnes silloinen talotekniikan koulutusvastaava jäi eläkkeelle, ja

hän toivoi minun jatkavan myös johtamisen opettajana (tuolloin kurssin nimi oli vielä Työorganisaation toiminta ja johtaminen). Sen jälkeen olen saanut varsin vapaat kädet kehittää omia osuuksiani projektitoimistosta. Mielestäni johtaminen ja viestintä kulkevat tiivisti käsikynnässä työelämässä(kin), joten nämä opintojaksot on helppo kytkeä toisiinsa.

Suullisia esityksiä on varsin paljon kevään aikana (myös muita ammatti-aineita mukana), ja niistä kaikista saa myös palautetta esiintymistaidoista. Esimerkiksi johtamisen seminaarissa opiskelijat laativat johtamiseen liittyvästä aiheesta (esim. itsensä johtaminen, työhyvinvoinnin johtaminen, valmentava johtaminen, LEAN) esityksen, josta annetaan palautetta niin sisällön kuin esiintymistaitojen osalta. Esitykset pidetään auditoriossa ja kuvataan, ja yleisönä on muitakin kuin vain oma ryhmä. Yksi hieno kokemus oli pari vuotta sitten tehty yhteistyö Xamkin TKI-hankkeen kanssa, jossa muun muassa laadittiin työturvallisuuden johtamista käsitteleviä videoita. Opiskelijat ideoivat ja käsikirjoittivat videot sekä myös näyttelivät niissä. Kuvaaminen ja editoiminen jätettiin ammattilaisille. Tuo koko kevät oltiin muuten etäopetuksessa koronan vuoksi, joten tämä oli ehdoton huipennus projektitoimistolle. (Koivunen, Sairanen & Haikonen 2021, 32–33.)

Viestintätaito kytkeytyy siis saumattomasti ammatillisen identiteetin rakentamiseen. Opiskelija toivottavasti oivaltaa, että hän tarvitsee kirjoittamisen ja puhumisen taitoja (sanatonta viestintää unohtamatta) työelämässä osana ammatillista osaamista. Kuviossa 1 esitellään projektitoimistoon sisältyviä viestintätaitojen tehtäviä sekä osa-alueita.

Kuvio 1. Viestintätaidon osa-alueita projektitoimistossa

Olen kertonut projektitoimiston viestintätaitojen opintojakson sisällöistä tarkemmin aiemmin (Koivunen 2020, 61–65), joten tässä esityksessä keskityn enemmän uusiin kokeiluihin ja yhteistyöhön projektitoimistojen välillä. Tänä keväänä pääsimme ensimmäisen kerran toteuttamaan projektien esittelypäivän. Tänä vuonna on talotekniikan projektitoimiston 10-vuotisjuhlavuosi, ja molempien projektitoimistojen opiskelijat suunnittelivat ja rakensivat tapahtuman. Kaikkiaan 22 projektia esiteltiin. Tapahtuma pidettiin Xamkin Mikkelin kampuksen päärakennuksen aulaassa, ja meillä oli myös Dexin stage käytössä, jossa oli ohjelmaa. Dexi on opiskelijaravintola, joka sijoittuu päärakennuksen ala-aulan viereen, joten lavalla pidetyt esitykset näkyivät ja kuuluivat kaikille. Muutaman projektiesittelijän lisäksi lavalle nousi vielä yhden projektin toimeksiantajat, entiset opiskelijani, kertomaan, mitä viestinnän ja johtamisen taitoja insinööri (tässä tapauksessa rakennuttajakonsultit) työssään tarvitsevat.

Opiskelijat suorastaan loistivat esityksissään, ja kaikki olivat ylpeitä tekemistään projekteista. Kehittävääkin tietysti vielä on: aikataulua järjestettäessä ei oivallettu, että esittelypäivä oli heti pääsiäisloman jälkeen, jolloin oli vähemmän opiskelijoita liikkeellä. Kokonaisuutena tapahtuma ja sen järjestäminen oli kuitenkin hieno työvoitto, ja opiskelijat oppivat tekemään yhteistyötä myös toisen alan opiskelijoiden kanssa. Markkinointiryhmä teki myös hyvää työtä, ja saimme Sähkömaailman toimittajan vierailulle ja tekemään jutun lehteen (Arvinen 2023). Näitä synergia-asioita haetaan jatkossa lisää koulutusten välille.

INTEGROINNIN ILOJA JA HAASTEITA

Projektitoimistotyöskentely on ollut viestinnän opettajan näkökulmasta upeaa ja antoisaa. Parasta on, kun opiskelija itsearvioinnissaan oivaltaa, että nämä viestinnän asiat liittyvät olennaisesti omaan tulevaan työhön ja on oikeasti tärkeää osata viestiä tarkoituksenmukaisesti ja olla vuorovaikutuksessa vastaanottajan kanssa. Puolen vuoden aikana ehtii kehittyä aika lailla, ja opiskelijat oppii tuntemaan oikeasti. Parasta palautetta saa usein myös vähän myöhemmin, kuten kuviossa 2 opiskelija harjoitteluraportissaan on pohdiskellut.

”Tämän harjoittelun aikana pääsin hyödyntämään niin ammattikoulusta saamaani osaamista sekä tietoja, kuten myös nykyisten insinööriopintojeni aikana tullutta tietämystä. Tässä tehtävässä tarvitsin ammatillisen osaamisen lisäksi erilaisia viestinnän ja projektityöskentelyn osaamista, jollaista minulle tuli juuri sopivasti harjoittelua edeltävänä keväänä talotekniikan projektitoimiston muodossa. Erilaista viestintää kuuluikin työhön erittäin paljon, niin suullista kuin kirjallistakin. Esimerkiksi sähköposteja lähetin todennäköisesti kesän aikana enemmän, kuin koko elämäni aikana ennen tätä harjoittelujaksoa.”

”Viestintätaitoja tarvitsin esimerkiksi, kun piti antaa asentajille tehtävänantoja sekä auttaa ongelmatilanteissa. Viestintää tarvitsin myös esimiehelle sekä muille työkavereille kommunikoinnissa. Työnkuvaani kuului myös hoitaa viestintää projektien tilaajien ja käyttäjien suuntaan. Lisäksi viestintätaitoja tarvittiin erilaisten tilausten ja tarjouspyyntöjen tekemisessä. Myös erinäiset palaverit vaativat etenkin suullisen viestinnän taitoja, kun piti kertoa esimerkiksi vastuullani olevien projektien kulusta. Vaativimpia tilanteita viestinnän suhteen olivat projektien aikana syntyneet erilaiset riitatilanteet, joita olin mukana ratkaisemassa.”

Kuvio 2. Palautetta projektitoimiston opeista

Talotekniikan projektitoimistossa on suunnittelussa ja toimintatavoissa jo suorastaan rutiinia, mikä helpottaa työskentelyä paljon. Yhteistyö on vakiintunut kollegojen kanssa, ja haasteita osataan jo ennakoida. Sähkötekniikan puolella toimintaa on kestänyt vasta kaksi vuotta, ja olen itse siellä se, jolla on eniten kokemusta. Työmäärä on ollut varsin suuri, kun toimiston toiminta nojaa kokonaan hartioillani. Toki kokemus talotekniikan puolelta on helpottanut luomisen tuskaa. Monimuotojen (sekä talo- että sähkötekniikan) koulutuksissa aloitettiin projektitoimisto samaan aikaan kaksi vuotta sitten. Heidän kanssaan ns. projektitoimiston perusmalli ei toimi, vaan aiempi osaaminen ja kokemus on otettava aivan toisella tavalla huomioon. Ahotointi ja erilaiset opintopolut ovat hyvin tyypillisiä. Nämä kaikki projektitoimistot ovat olleet nykyisessä OPSissa kevätlukukaudella, joten kevät ovat olleet hyvin työntäyteisiä. Tähän on kuitenkin tulossa muutos, kun osassa koulutuksista projektitoimisto siirtyy kolmannen vuoden syksyyn. Se kuitenkin aiheuttaa painetta suunnitteluun, joka on jatkossa ympäri vuotista.

Suunnitteleminen ja aikataulutus ovatkin mielestäni tärkeimmät työkalut, kun tehdään yhteistyötä ja halutaan integroida sisältöjä ja toimintatapoja. Koko kevät täytyy suunnitella yhdessä ja miettiä muun muassa työn kuormittavuutta. Opiskelijat järkyttyvät alussa työmäärästä, kun koko kuvio esitellään. Lopussa kuitenkin oivalletaan, että ryhmässä on voimaa, ja opitaan tekemään töitä yhdessä. Ryhmäviestinnän opit ovat kuitenkin tarpeen. Välillä tulee myös konflikteja.

Sama pätee tietysti myös opettajiin. Opettajien on sitouduttava yhdessä tekemiseen ja tiimityöskentelyyn sekä laitettava itsensä likoon uudella tavalla. Ns. perinteinen opettajuus ei enää toimi, vaan on joustettava ja oltava avoin uusille asioille ja tavoilla toimia. Täytyy kestää ajan hermoilla esimerkiksi tekniikan ja digipedagogiikan kanssa. On mietittävä, mikä toimii ja mikä ei toimi. Koronan aikaan piti hoitaa koko projektitoimisto etänä, mikä oli todella rankkaa. Nyt pohdiskellaan, mitä ajasta opittiin. Mitä tehdään lähiopetuksessa, mitä voidaan tehdä etänä? Mitä välineitä ja vuorovaikutustapoja on tarpeen käyttää milloinkin? Onko välineitä liikaa? Miten työelämässä tehdään?

Vuorovaikutusta tarvitaan niin kollegojen kuin opiskelijoidenkin kanssa, ja hyvät tyypit erottuvat. Hallintoryhmissä tämä näkyy erityisesti. Onneksi talousjohtamisen ryhmään valikoituu yleensä taloudesta ja numeroista kiinnostuneita ja viestintä- ja markkinointiryhmään vuorovaikutuksesta kiinnostuneita. Tarvitaan paljon palavereja (projektiryhmät, hallintoryhmät, kollegojen kanssa, toimeksiantajien kanssa, kahdenkeskisiä, pienellä ryhmällä, koko ryhmällä ym.), ja niitä oppeja opiskelijat tarvitsevat työelämässäänkin. Viestintää tehdään moneen suuntaan monella tavalla, ja erilaisia sidosryhmiä on paljon.

Viestintätavat työelämässä ovat muuttuneet, ja esimerkiksi someviestintään panostetaan paljon. Insinööriliitto tarjoaa mm. hyviä LinkedIn-koulutuksia, joita olemme hyödyntäneet. Myös Xamkin oma yhteisömanageri käy kertomassa somekuulumisia vuosittain, ja yhteistyötä viestinnän kanssa tehdään aktiivisesti. Meillä on muutamana päivänä keväällä Xamkin Instagramin takeover, jossa kerrotaan koulutuksen kuulumisia ja houkutellaan yhteishaun aikaan uusia opiskelijoita. Lisäksi olemme ottaneet kivasti haltuun koulutusten Instagram-tilit (<https://www.instagram.com/xamksahkotekniikka/>, <https://www.instagram.com/xamktalotekniikka/>), joihin tehdään viikoittain päivityksiä. Seuraajien määrä sekä tykkäykset ovat lisääntyneet hyvin paljon. Opiskelijoilla on hyvät valmiudet someviestinnässä, joten usein he opettavatkin opettajaa. Ja se muuten on hienoa!

LÄHTEET

Arola, J. & Koivunen, M. 2023. Talotekniikan projektitoimisto 10 vuotta. Read 2. Viitattu 7.9.2023. <https://read.xamk.fi/2023/koulutus/talotekniikan-projektitoimisto-10-vuotta/>.

Arvinen, M. 2023. Projektityöskentely tutuksi. Sähkömaailma 20.4.2023. Viitattu 7.9.2023. <https://www.sahkomaailma.fi/projektityoskentely-tutuksi/>.

Koivunen, M. 2020. Viestintätaidot talotekniikan projektitoimistossa. Julkaisussa Uskallusta ja oivalluksia. Kieltenopettajien kehityskokeiluja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Xamk kehittää 115. Toim. T. Ahvenainen & S. Norrbacka. Kotka: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 56–67. Viitattu 10.9.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-257-3>.

Koivunen, M., Sairanen, M. & Haikonen, H.-R. 2021. Videoita työturvallisuuden johtamisesta – TKI-hankkeen toimeksianto opiskelijoille. Toolilainen 3, 32–33. Viitattu 21.9.2023. <https://www.tool.fi/wp-content/uploads/2021/10/211015-Tools-ry-47752717-1.pdf>.

TYÖTILANNEVIDEOT KIELTENOPETUKSESSA

Tuula Jäppinen, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Laura Uusitalo, suomen kielen lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Teimme Haaga-Helia ammattikorkeakoulussa osana Kielibuusti-hanketta työtilannevideoita suomi toisena kielenä -opetuksen tueksi ja kerromme tässä artikkelissa kokemuksistamme ja annamme vinkkejä tilannevideoiden suunnitteluun ja toteutukseen. Vaikka meidän videomme onkin tehty suomen kielen oppimisen näkökulmasta, niitä voi käyttää myös muiden kielten opetuksessa sellaisinaan tai ideoinnin pohjana.

Suunnittelimme ja kuvasimme 12 lyhyttä vuorovaikutustilannetta hotellin vastaanotossa ja ravintolan tapahtumapalveluissa. Videot pohjautuvat osin autenttisiin tilanteisiin, mutta ne on käsikirjoitettu ja näytelty. Valitsimme oppimateriaalin muodoksi juuri videon, koska se palvelee kielenopetusta hyvin: ympäristö luo uskottavuutta, eleet ja ilmeet tukevat viestin ymmärtämistä ja liikkuvan kuvan ihmisiin on helpompi samaistua kuin pelkkään tekstiin. Videolla myös eri kielimuodot ja kulttuurien kirjo tulevat luontevasti esiin.

Valitsimme videoiden työtilanteet matkailu- ja ravintolatoimialan työpaikoilta palvellaksemme mahdollisimman monia kielenoppijoita. Toimialalla on valtava työvoimapula ja alalla työskentelee paljon maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Ulkomaalaisia työntekijöitä myös arvostetaan monipuolisen kieli- ja kulttuuriosaamisen takia; kyseessä on palveluala, jonka asiakaskunta on laajakirjainen. Suomea puhuvia täytyy kuitenkin osata palvella suomeksi. MaRa-ala oli luonteva valinta myös siksi, että se on yksi Haaga-Helien koulutusaloista ja saimme kätevästi käsikirjoitusapua alan lehtorilta, kollegaltamme Hanna Rinteeltä.

Videot muodostavat kaksi sarjaa. Hotellin vastaanottoon sijoittuvien videoiden puhetilanteita ovat huoneen varaus, sisään- ja uloskirjautuminen sekä asiakkaiden muutama yksittäinen kysymys ja pyyntö (kuva 1). Toinen videosarja sisältää myyntipalvelupuhelun, juhlatilan esittelyn asiakkaille ja tarjoilusta sopimisen sekä pari työyhteisön sisäistä puhetilannetta. Päätimme videoida juuri nämä tilanteet, koska ne ovat tyypillisiä ja toistuvia ja koska ainakin nämä täytyy hallita alalla työskennellessä. Saimme kuvata videot aidossa ympäristössä Hotel Haaga Central Parkissa Helsingissä.

Kuva 1. Videot kuvattiin autenttisessa ympäristössä. Kuva: Laura Uusitalo

ROOLITUS JA TEKNINEN TOTEUTUS

Videoilla esiintyy 13 henkilöä, joista osa on kollegojamme Haaga-Heliasta ja osa alumnejamme. Esiintyjistä viisi käyttää suomea äidinkielenään ja kahdeksan on oppinut sitä toisena kielenä. Valitsimme asiantuntija- ja esimiesrooleihin nimenomaan jälkimmäiset, koska halusimme tarjota suomen opiskelijoille samaistuttavia roolimalleja. Halusimme myös osoittaa, että näissä työtehtävissä voi pärjätä hyvin, vaikka suomen kielen taito ei vielä olisikaan C-tasolla. Asiakkaiden rooleihin valittiin suomea äidinkielenä puhuvia, koska silloin on luontevaa, että asiakaspalvelu tapahtuu suomeksi.

Saimme yllättävän helposti rekrytoitua innostuneita esiintyjä, vaikka heille ei ollut tarjota rahapalkkiota. Rohkaisuna halukkaille videontekijöille: esiintyminen videolla ei ole enää sosiaalisen median aikakaudella vierasta tai pelottavaa. Vastaavanlaisia videoita voivat kieltenopettajat itsekkin kuvata, jos on harrastuneisuutta, mutta meillä oli onni saada kuvaajaksi ja editoijaksi ammattilainen, Haaga-Helian visuaalisten aineiden lehtori Päivi Peltonen.

Aidossa ympäristössä kuvaaminen vaati paljon ennakkosuunnittelua: täytyy muun muassa hankkia luvat ja tutustua työpaikan rytmiin ja olosuhteisiin, valaistukseen ja äänimaisemaan. Autenttinen ympäristö tuo mukanaan

paineen saada tilanteet kerralla kuvattua, ettei häiritä liikaa työntekijöitä ja asiakkaita. Käsikirjoituksen pitää olla valmiina ja vuorosanat harjoiteltuina, kun mennään kuvaamaan. Taustääänet, esimerkiksi automaattioiven avautuminen tai tuulettimen hurina, voivat häiritä mutta ovat myös osa autenttisuutta (kuva 2). Työntekijät ja asiakkaat liikkuvat ennakoimattomasti kuvausympäristössä. Uusintaottoihin täytyy varautua myös teknisistä syistä tai siksi, että halutaan eri kuvakulmia ja kuvakokoja.

Kuva 2. Roolivaatetus lisää autenttisuutta. Kuva: Laura Uusitalo

KIELELLISET VALINNAT

Paitsi kuvausympäristöön halusimme autenttisuutta myös dialogien sisältöön ja kielimuotoon. Sisältöjen aitous syntyi omista kokemuksistamme asiakkaana, työntekijöiden haastatteluista, tilanteiden seuraamisesta ja alan substanssiopettajan asiantuntemuksesta. Emme voineet kuitenkaan täysin pitäytyä autenttisuudessa, koska teimme videoita kielenoppimistarkoituksiin. Halusimme sisällyttää dialogeihin tiettyjä kielen aineksia ja jouduimme tekemään valintoja.

Suomen kielessä on isoja eroja puhe- ja kirjakielen välillä. S2-opetuksessa ehditään yleensä keskittyä enemmän kirjakieleen, mutta melkein kaikki suullinen vuorovaikutus on puhekielistä. Halusimme siksi tuoda puhekielen kuuluviin myös videoissa. Puhekielisyys tulee esiin asiakkaiden repliikeissä. Vältimme kuitenkin turhan epämuodollisia ilmauksia; esimerkiksi tervehdyssanat ovat mieluummin *Hei* tai *Päivää* kuin *Moi*. Työntekijät puhuvat kaikissa repliikeissä kirjakielisemmin, koska asiakaspalveluun sopii asiallisempi kielimuoto ja se on lisäksi tutumpaa kielikursseilta. Kirjakieli koetaan kohteliaaksi, ja sillä pärjää kaikissa tilanteissa, joten kirjakielen oppiminen ja opettaminen ei ole turhaa.

Meidän piti tehdä valintoja myös siitä näkökulmasta, mitä työntekijä pystyy sanomaan A2–B-tason kielitaidolla. Halusimme osoittaa, että näistä tilanteista selviää suppeammallakin sanavarastolla ja yksinkertaisemmillä rakenteilla. Asiakkaiden repliikeissä on toki laajempi kirjo kielestä, mutta kielenoppijalle ymmärtäminen onkin yleensä helpompaa kuin oma tuottaminen.

KÄYTTÖMAHDOLLISUUDET

Videoitamme voi käyttää itsenäisesti tai opettajan kanssa tunnilla suomen kielen sanaston ja fraasien opetteluun ja kuullunymmärtämisen harjoitteluun. Videoissa ei ole tekstityksiä. Niihin on helppo lisätä tehtäviä esimerkiksi H5P-työkalun ”Interaktiivinen video” -toiminnolla.

Tekemämme videot sopivat myös muiden kuin suomen kielen opetukseen. Opiskelijoita voi pyytää siirtämään videoiden puhetilanteet toiseen kieleen ja kulttuuriin näyttelemällä tai käsikirjoittamalla erikielisen videon. Opiskelijat voivat myös tekstittää suomenkielisen videon opiskelemallaan vieraalla kielellä. Opettaja voi ohjata opiskelijoita tarkastelemaan myös asiakaspalvelutilanteen kulttuurieroja, kuten esimerkiksi kohteliaisuuden keinoja.

Videot ovat vapaasti käytettävissä, ja ne löytyvät Kielibuustin portaalista ja Kielibuustin YouTube-kanavalta. Videoita voi hakea myös sarjojen nimillä ”Asiakaspalvelutilanteita hotellin vastaanotossa” ja ”Puhetilanteita ravintolassa: juhlan järjestäminen”. Jälkimmäinen sarja julkaistaan vuoden 2023 loppuun mennessä.

Kielibuusti-hanke, "Kansainväliset osaajat kotimaisten kielten taitajiksi", on osa korkeakoulujen ja OKM:n Talent Boost -palvelulupausta. Hanke alkoi vuonna 2021 ja päättyi joulukuussa 2024. Hanketta koordinoivat Aalto-yliopisto ja Helsingin yliopisto. Muut hankekumppanit ovat Haaga-Helia, Laurea ja Metropolia. Hankkeessa tuotetaan ja kootaan materiaalia ja ohjeita eri kohderyhmille: suomen ja ruotsin oppijoille sekä opettajille, ohjaajille ja työyhteisöille. Materiaalit ovat vapaasti käytettävissä ja löytyvät portaalista kielibuusti.fi.

GERMAN-SPEAKING MARKET AND CULTURE STUDIES

Ria-Marika Heiska, lehtori, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

JOHDANTO

German-speaking Market and Culture Studies on Haaga-Helia ammattikorkeakoulun viiden opintopisteen laajuinen täydentäviin asiantuntijaosaamisiin lukeutuva saksan kielen opintojakso. Siihen sisältyy kolme lähitapaamista campuksella ja yhden viikon mittainen Saksan-opintomatka perhemajoituksessa syksyn intensiiviweekillä Münchenin metropolialueella sijaitsevassa Ebersbergin kaupungissa.

OPINTOJAKSON TAVOITTEET

Opintojakson ensisijaisena tavoitteena on vahvistaa ja kehittää opiskelijoiden saksan kielen suullista ja kirjallista taitoa luonnollisissa kielenkäyttötilanteissa saksankielisessä ympäristössä. Koska pelkkä kielitaito ei kulttuurienvälisessä osaamisessa riitä (Deardorff 2006), opintojakson tarkoituksena on kartuttaa myös opiskelijoiden kulttuurienvälistä kompetenssia osana monimuotoisuusosaamista: opiskelijat oppivat tulkitsemaan itseään, jolloin heidän minä-taitonsa, mm. motivaatio, minäpystyvyys ja resilienssi (Burns 2019), kehittyvät. He oppivat ymmärtämään monimuotoisuusosaamiseen olennaisesti kuuluvia erilaisuuden ja samanlaisuuden prosesseja sekä edistämään omalla toiminnallaan yhteistä ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta (Burns 2019). Opintomatkan aikana myös opiskelijoiden rohkeus käyttää saksan kieltä paranee ja kielitaitokasvojen (Ahvenainen 2023) menettämisen pelko pienenee. Opiskelijoiden arviot omasta minäpystyvyydestä muuttuvat myönteisten kokemusten ja omien taitojen kehittymisen tuloksena (Bandura 1997). Muuttuvat ja osittain haastavatkin vuorovaikutustilanteet vieraassa kulttuurissa parantavat opiskelijoiden psyykkistä selviytymiskykyä ja joustavuutta. Opintojakson suorittamisen jälkeen opiskelijoilla on entistä paremmat valmiudet hakeutua pidempiin opiskelijavaihtoihin sekä kaksoistutkintoihin saksankielisiin maihin.

OPISKELIJAVALINTA

Opiskelijavalinta syksyllä toteutettavalle opintojaksolle tapahtuu kevään markkinointikampanjan jälkeen toukokuulle ajoittuvan ensivalinnan yhteydessä. Paikkoja on kaksitoista ja ne täytetään opiskelijoiden saksan kielen opintojen laajuuden ja opintomenestyksen sekä heidän kirjoittamiensa motivaatiokirjeiden perusteella. Haussa etusijalla ovat Haaga-Helia ammattikorkeakoulun Asiantuntijapalvelut ja kielet -suuntautumisen valinneet Tradenomi liiketalous-tutkinnon opiskelijat. Hyväksytyjen opiskelijoiden taitotaso voi varioida tasoilla A1–C2.

OPINTOJAKSON OPPIMISTEHTÄVÄT JA OSASUORITUKSET

Opintojaksolla on kymmenen pakollista oppimistehtävää, jotka arvioidaan hyväksyty-merkinnällä:

- 1 osallistuminen ennen opintomatkaa järjestettävään lähiopetukseen campuksella
- 2 esittelyvideon tuottaminen ja lähettäminen isäntäperheelle
- 3 aktiivinen osallistuminen isäntäperheessä ja lähiopetuksessa opintomatkan aikana
- 4 osallistuminen yritys- ja partnerikouluvierailuille (UPM Augsburg, Dr. Mach GmbH & Co. KG ja Hochschule München)
- 5 museovierailu tai vastaava kulttuurikohde Münchenissä tai sen lähiympäristössä
- 6 aktiivinen osallistuminen läksiäisjuhlan valmisteluun ja toteuttamiseen
- 7 osallistuminen Salzburgin-päiväretkelle
- 8 sähköpostiviesti isäntäperhelle opintomatkan jälkeen

- 9 hyväksytysti suoritettut tehtävämonisteet isäntäperheiden kanssa (Baijerin nähtävyydet, Saksan poliittinen järjestelmä, Saksan koulutusjärjestelmä ja Itävalta)
- 10 hyväksytysti suoritettu portfolio.

Kuva 1. Yritysvierailulla UPM Augsburgin paperitehtaalla. (Lähde: Ria-Marika Heiskan kuva-albumi)

OPETTAJAN JA OPISKELIJOIDEN TEHTÄVÄT

Ennen opintomatkaa lähtöä opettaja hankkii isäntäperheet, järjestää yritys- ja partnerikouluvierailut, hakee tutkinnolta matka-avustuksen opiskelijoille, tekee omat matkavarauksensa ja pitää lähiopetuskerrat campuksella. Opiskelijat varaavat omat lentonsa matka-avustuksen saatuaan ja aloittavat yhteyden-

pidon oman isäntäperheensä kanssa sähköpostitse. Tarvittaessa opiskelijat täydentävät Haaga-Helian vakuutusturvaa omilla henkilökohtaisilla lisävakuumuksillaan. Matkan jälkeen opettaja arvioi opiskelijoiden palauttamat portfoliot, kerää opintojaksopalautteen ja kirjaa suoritukset opintorekisteriin.

OPISKELIJAPALAUTE

Vuonna 2019, jolloin opintojakso toteutettiin ensimmäistä kertaa, numeerinen opiskelijapalaute oli erittäin hyvä (4,86/5). Avoimessa sanallisessa palautteessa esille nousivat eritoten opiskelijoiden minäpystyvyyden kehittyminen ja viestintäarkuuden väheneminen:

”Mieletön tilaisuus päästä vahvistamaan saksan kielen taitoa myös puhumisen osalta, saada rohkeutta ilmaista itseään myös suullisesti.”

”... rohkaistuisin kyllä lähtemään myös pidempään opiskelijavaihtoon, mikäli perhetilanne sen mahdollistaisi.”

”Tärkeimpänä pidän sitä, että on nyt rohkeutta oikeasti käyttää kieltä. Mä osaan tämän, mä tiedän.”

”Onnistuin puhumaan saksaa täysin ulkopuolisten saksalaisten kanssa...”

”Myös itsevarmuus puhuessa lisääntyi, kun huomasi tulevansa ymmärretyksi.”

LOPUKSI

Opintojaksoa voidaan pitää hyödyllisenä osana paitsi korkeakouluopiskelijan myös korkeakouluopettajan ammatillista kasvua. Opettajalle opintomatka tarjoaa oivan tilaisuuden ylläpitää ja kehittää omaa kielitaitoaan ja kulttuurienvälistä kompetenssiaan. Lisäksi hän voi solmia arvokkaita uusia kontakteja ja tehdä yritys yhteistyötä myös Suomen ulkopuolella. Kaikki osapuolet siis hyötyvät: opiskelijat, yritykset ja ammattikorkeakoulu. Vallitsevien kulttuuri-erojen tiedostaminen, sopeutuminen, toisten huomioiminen, erilaisuuden kunnioittaminen sekä kulttuurisidonnaisten arvojen merkityksien ja vaikutuksien ymmärtäminen eli kulttuurienvälinen herkkyys (Foronda 2008) on jokaiselle korkeakoulu yhteisön jäsenelle erittäin tarpeellinen ihmishuuhdetaito nyt ja tulevaisuudessa.

LÄHTEET

Ahvenainen, T. 2023. Kielellä puhumisen ylpeys ja häpeä. Podcast Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Xamk Next -verkkolehdessä 11.5.2023. Viitattu 1.11.2023. <https://podm8.com/episodes/xamk-podcast/kielella-puhumisen-ylpeys-ja-hapea-xamkin-kielivie-podcast-osa-10-Vz6-Rd8Smq>.

Bandura, A. 1997. Self-efficacy. The exercise of control. New York: W.H. Freeman and Company.

Burns, E. 2019. Monimuotoisuus (diversiteetti) työyhteisön arkipäivääkö? Blogi Jyväskylän ammattikorkeakoulun Meininkiä ja menestystä menetelmillä -verkkokjulkaisussa 25.1.2019. Viitattu 1.11.2023. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/meemi/2019/01/25/monimuotoisuus-diversiteetti-tyoyhteison-arkipaivaako/>.

Deardorff, D. K. 2006. The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States. *Journal of Studies in International Education*, 10, 3, 241–266.

Foronda, C. L. 2008. A concept analysis of cultural sensitivity. *Journal of Transcultural Nursing*, 19, 3, 207–212.

LUKIVAIKEUS JA KIELTEN OPISKELU – HAASTEITA JA RATKAISUJA

Paula Välimäki, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Magdalena Sandell, Yrkeshögskolan Arcada
Sari Myllymäki, Tampereen ammattikorkeakoulu
Raija Lummi, Lapin ammattikorkeakoulu

JOHDANTO

I den här artikeln berättar vi om ett roligt projekt för att hjälpa studenter att lära sig svenska.

Det kan vara svårt att lära sig ett nytt språk, och för personer med dyslexi kan det vara extra tungt.

För en lärare i svenska är det svårt att ha tid att hjälpa och stöda alla studenter.

Därför finns nu ett projekt som Svenska Kulturfonden finansierar. Syftet med projektet är att förklara vad dyslexi är och hur det påverkar när man studerar ett annat språk. Målet med projektet är att göra nytt material som hjälper finskspråkiga studenter att studera svenska.

Vi kommer att göra material som hjälper läraren att planera undervisningen.

Dessutom kommer vi att göra material för studenter, texter på lätt svenska och olika övningar. Vi ska göra videor på lätt svenska som handlar om olika yrken. I videorna finns det olika situationer på svenska.

I Jyväskylä presenterade vi i arbetsgruppen projektet. I presentationen deltog också sakkunniga i dyslexi. I den här artikeln berättar vi om de sakkunnigas presentationer och workshopen med språklärare. Den här texten är skriven på lätt svenska. Gick det bra att läsa?

LUKIVAIKEUS JA KIELTEN OPISKELU: NEUROPSYKOLOGIN NÄKÖKULMA

Neuropsykologian erikoispsykologi, erikoistutkija, PsT Johanna Nukari Kuntoutussäätiöstä esitteli aihetta Lukivaikeus ja kielten opiskelu. Kuntoutussäätiön Oppimisen tuen keskus keskittyy nuorten ja aikuisten oppimisen vaikeuksiin ja näistä johtuviin mielenterveysongelmiin. Oppimisvaikeuksia ovat mm. lukivaikeus ja hahmotusvaikeus, kun taas ADHD on neuropsykiatrisen haaste. Oppimisvaikeuksia ja neuropsykiatrisia haasteita on arviolta 15–20 %:lla. Tut-

kimusten mukaan ammattikoulussa opiskelevista jopa 20 %:lla on lukivaikeus, AMK-opiskelijoista 10 %:lla ja yliopisto-opiskelijoista 6 %:lla.

Lukivaikeus on yhtä kuin dysleksia. Lukivaikeus tarkoittaa lukemisen tarkkuuden ja/tai ymmärtämisen vaikeuksia, johon liittyy usein kirjoittamishäiriöitä. Vieraisissa kielissä opiskelijan on vaikea hahmottaa äännteitä ja tavuja. Hänellä voi olla myös kielellinen lyhytkestoinen työmuisti. Opiskelijat, joilla on selkeä lukivaikeus, kokevat eniten haasteita vieraiden kielten oppimisessa ja muistamisessa. Heillä lukivaikeus näkyy siinä, että lukeminen ja kirjoittaminen vievät enemmän aikaa ja keskittymistä, mikä kuormittaa.

On todettu, että lukivaikeuteen liittyvä lyhytkestoinen/kapea työmuisti hidastaa uuden oppimista. Työmuistia voidaan tukea toistoilla, minimoimalla keskeytyksiä, etenemällä rauhallisesti ja pilkkomalla asiat pienempiin osiin. Sanoja kannattaa opetella lukemalla niitä ääneen ja keksimällä omia esimerkkejä. Myös kielioppisäännöt kannattaa muotoilla omin sanoin. Erityisesti jatkuvan pienen kertailun ja opiskelun jaksottamisen pidemmälle ajalle katsotaan tukevan muistia ja oppimista.

Englannin kielen opiskelu ei tuota vaikeuksia samalla tavalla kuin ennen, koska kielen altistusta on arjessa paljon enemmän. Ruotsin kielessä tätä altistusta ei ole, joten kannattaisi pohtia, miten sitä voisi lisätä.

Oppimisvaikeuksiin liittyy usein masennusta ja ahdistusta opiskelijan joutuessa ponnistelemaan jatkuvasti oppimisensa eteen. Myös minäkuva kärsii kielteisistä oppimiskokemuksista. On todettu, että itsetuntoa ja itseluottamusta täytyy vahvistaa: keinoina voi olla kannustava palaute, vahvuuksien huomioiminen ja motivointi.

Jos opiskelijalla epäillään lukivaikeutta, hänet voi ensin ohjata käymään läpi Kuntoutusäätiön muokkaaman lukivaikeuden tunnistuslistan ja sen jälkeen lukitestiin. Aikuisille ei ole omia testejä, vaan käytössä ovat 9-luokkalaisille normitetut menetelmät. Siksi osa lievemmistä lukivaikeustapauksista jää piiloon. Kuntoutussäätiö tarjoaa neuropsykologisia tutkimuksia tarvittaessa.

Kuntoutussäätiöllä on myös erimuotoista ohjausta ja neuvontaa sekä vaikeuksia kokeville että ammattilaisille. Lisäksi säätiö järjestää tukiryhmiä, joiden sisällöt suunnataan osallistujien tarpeisiin. Myös eriaiheisia webinaaritalenteita on tarjolla. Tietoa näistä löytyy Kuntoutusäätiön sivuilta.

OPETTAJA MINÄPYSTYVYYDEN KANNUSTAJANA

Oppimisvaikeuksisen tukena on myös Erilaisten oppijoiden liitto, joka on valtakunnallinen asiantuntija- ja kokemusasiantuntijajärjestö erilaisten oppijoiden, heidän läheistensä ja ammattilaisten avuksi. Sen alla toimii myös oppimisen apuvälinekeskus.

Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Erilainen oppijuus voi näkyä mm. jännittämisenä, epäonnistumisen pelkona, poissaoloina, riittämättömyyden tunteena tai lukemisen työläytenä. Erityisasiantuntija Johanna Lyytikäinen erilaisten oppijoiden liitosta käsitteli puheenvuorossaan erilaisen oppijan kohtaamisen kulmakiviä. Hän pitää kohtaamista ja minäpystyvyyden tukemista kaikkein tärkeimpänä tukitoimenpiteenä. Hän painottaa empatiaa ja erityisesti turvallista tilaa oppia. Opettajan ei tulisi tehdä oletuksia vaan kysyä opiskelijalta, miten voi auttaa ja tukea tai miten opiskelija on aikaisemmin selviytynyt ja mitä apuvälineitä hän toivoo. Joskus hyvinkin tarkoitus voi mennä metsään ja on syytä välttää ilmaisia, kuten nämähän sinä jo osaat, yritä vielä, tee suunnitelma tai lue ohjeet vielä kerran. Kielen opettajalla on hyvä olla niin perustietoa oppimisvaikeuksista kuin tukikeinoja ja välineitä.

Erilaisen opiskelijan tuen keskiössä on oltava ohjaava opetustapa. On tärkeä aloittaa selkeästi kirjoitetuista kurssin tavoitteista ja yhdestä paikasta löytyvistä ohjeista. Voisiko kurssi jo lähtökohtaisesti sisältää erilaisia tapoja suorittaa ja osoittaa osaamista? Materiaaleihin tutustuminen etukäteen on mahdollistettava, samoin niihin palaaminen jälkikäteen. Tärkeä on huomioida myös apuvälineiden käyttö ja tauotus sekä lisäaika tehtävien palautukseen. Lyytikäinen painottaa lisäopetuksen mahdollisuutta, mikä joistakin ammattikorkeakouluista puuttuu. Muita tukikeinoja ovat esim. tentin vaihtoehtoiset suorittamistavat, pilkkominen pienempiin osiin, ranskalaiset viivat esseen sijaan, suullinen täydentäminen ja lukivaikeuden huomioiminen arvioinnissa. Oppimista tukevat myös vastamelukuulokkeet, pallot, hierontasormus, luku-kalvot, lukuviivaimet ja korostuskynät. Tuen keinot eivät ole monimutkaisia, ja kaikkien aikaa säästyy, kun tuen keinot sisällytetään kurssikuvaukseen. Tämä auttaa kaikkia opiskelijoita, eikä vain erilaisia oppijoita.

Lopuksi Johanna Lyytikäinen esitteli vielä käyttökelpoisia sovelluksia lukemisen tueksi. Kuulijoita kiinnosti erityisesti Microsoft Office 365:n syventävä lukuohjelma. Ohjelma tarjoaa mahdollisuuden käyttää lukuviivainta, vaihtaa taustan väriä, kääntää, kuunnella tai se voi merkitä sanaluokat tekstiin eri värein. Lisää ohjeita erilaisiin apuvälineisiin sivustolla www.smaly.fi.

KOKEMUSASIAANTUNTIJA SINI SAIRASEN TARINA

Kokemusasiiantuntija Sini, jolla oli koulussa hankaluuksia kirjoittamisen, keskittymisen ja muistamisen kanssa, kertoi työpajassa, miten hän on selvinnyt lukivaikeutensa kanssa. Hänen kokemuksistaan on varmasti kaikille hyötyä.

Sinillä todettiin keskivaikea lukivaikeus jo alakoulussa. Hän sai heti apua, joka kannusti häntä yrittämään eteenpäin koulumaailmassa. Hänellä on nykyään useita koulutuksia ammatilliselta puolelta korkeakouluun. Sinillä lukivaikeus ilmeni kirjoitusvirheinä ja lyhytkestoisena muistina. Hän ei pysynyt perässä kielten tunneilla, koska tekstien sisäistämiseen meni enemmän aikaa kuin muilla. Tekstit vilisivät vieraita sanoja ja merkitys ei avautunut kuin kovan työn kautta. Kielet kuitenkin kiinnostivat häntä.

Mikä sitten auttoi Siniä? Kielten opiskelussa Sini sai onneksi apua avoimen yliopiston ohjaajalta asioiden läpikäymiseen ja kokonaisuuksien hahmottamiseen. Lisäksi ammattikoulun näyttötutkinto vapautti hänelle lisää aikaa kieliin ja hän saikin kiitettävät arvosanat. Sini pääsi harjoittamaan kielitaitoaan käytännön työssä. Hän oli sekä Vaasassa että Ahvenanmaalla töissä – ruotsin kielellä. Sini taklasi vaikeuksiaan käytännön ja eri menetelmien kautta: hänellä oli kielitandem-kaveri, hän sai tukiopetusta sekä tehdä kokeita rauhallisessa tilassa. Häntä auttoi myös äänen ja tekstin yhdistäminen, liikkuva kuva ja vierailut ulkomailla. Monet näistä keinoista ovat opettajille tuttuja ja niiden käyttö hyödyttäisi lukivaikeuksisen lisäksi koko muutakin ryhmää. Nykyään Sini on kokemusasiantuntijana sekä osa-aikatyössä projektissa, joka tukee sujuvampaa oppimista digityökaluilla.

WORKSHOPIN ANTIA

Asiantuntijoiden esitysten jälkeen keskustelimme ruotsin opettajien kanssa aiheesta. Keskustelu oli vilkasta, ja työryhmä hyödyntää saamiaan ideoita tehtävien laatimisessa. Opettajat nostivat esiin hyviä esimerkkejä omista käytänteistään. Opiskelija tarvitsee lisää aikaa tehtäviin, tentteihin ja asioiden sisäistämiseen sekä henkilökohtaista ohjausta. Tenttien ja tehtävien pilkkominen osiin koetaan tärkeäksi. Kirjoitusvirheisiin ei kiinnitetä huomiota ja kirjallinen tentti voidaan täydentää suullisesti. Jotkut käyttävät myös selkokieliä keskustelutenttejä.

Tehtäviksi ehdotettiin lyhyitä kielenkäyttötilanteita: videoina, podcastina ja myös tekoälyn avulla tuotettuina. On tarve monipuolisiin tehtäviin ja menetelmiin, mutta monivalintatehtäviä pidetään vaikeina. Keskustelussa todettiin, että erilaiset tavat suorittaa kurssi voivat myös hämmentää opiskelijaa. Siksi kurssien alussa opiskelijoille on tärkeää tuoda selkeästi esille, mitä kurssilla vaaditaan, millä taidoilla saa kurssin läpi ja millaisia digivälineitä on. On tärkeää sanoittaa opiskelijalle sekä sisällöt että välineet. Hankkeelta toivotaan saavutettavaa työkalupakkia. Ruotsin kieleen tulee altistaa enemmän ja siinä auttavat oppijoiden omat tarinat, kokemusasiantuntijat ja kielen sitominen

käytäntöön. Lukivaikeuksista tulee rohkaista, että hän tulee pärjäämään työelämässä.

Opettajien ajatukset tukevat seminaarin asiantuntijoiden mielipiteitä lukivaikeuksisten ohjauksessa. On hienoa, että kaikilla on jo osaamista ja kiinnostusta. Tämän hankkeen tarkoitus on helpottaa ja tukea opettajan työtä lukivaikeuksisen opiskelijan tukemisessa.

LÄHTEET

Lyytikäinen, J. 2023. Kielet ja lukivaikeus? Haasteita ja ratkaisuja. Erilaisten oppijoiden liitto. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät. Luento 5.10.2023.

Nukari, J. 2023. Lukivaikeus ja kielten opiskelu. Kuntoutussäätiö. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät. Luento 5.10.2023.

Sairanen, S. 2023. Lukitarina. Erilaisten oppijoiden liitto. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät. Luento 5.10.2023.

TEEMA 3

Kohti monikielistä ja kielitietoista korkeakoulua

KIELI-HOPS OPISKELIJAN KIELIOPINTOJEN JA OHJAUKSEN TUKENA AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Pipsa Kostamo, suomen kielen ja viestinnän lehtori,
Laurea-ammattikorkeakoulu

Kieli-HOPS-lomake on kehitetty Kielibuusti-hankkeessa. Hankkeen tavoitteena on tukea kansainvälisten ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kotimaisten kielten oppimista osana opintoja sekä työelämässä. Hankkeessa tuotetaan kielen oppimista ja käyttöä tukevaa materiaalia korkeakouluopiskelijoille, opettajille, ohjaajille ja työyhteisöille. Kieli-HOPS palvelee erityisesti kolmea ensin mainittua kohderyhmää. Kieli-HOPS on mukana myös päivitettyissä Ammattikorkeakoulun kielten ja viestinnän opetuksen käytäntösuosituksissa (2023, 19) yhtenä opiskelijan kieli- ja viestintäopintojen suunnittelutyökaluna.

MIKÄ ON KIELI-HOPS?

Kieli-HOPS on erillinen, kieliä koskeva henkilökohtainen oppimissuunnitelma, jota on tarkoitus hyödyntää ja päivittää koko opintojen ajan – yhdessä esimerkiksi opettajatuutorin kanssa. Kieli-HOPSista on olemassa eri versiot suomenkielisten ja englanninkielisten tutkintojen opiskelijoille, ja lomake on saatavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi Kielibuustin kotisivuilta www.kielibuusti.fi. Lisäksi on tuotettu ohjeet ohjaajalle ja lisämateriaalia ryhmäkeskustelujen pohjaksi.

Ohjauksen näkökulmasta Kieli-HOPSin tavoitteena on saada tietoa opiskelijan kielten oppimiseen liittyvistä tavoitteista sekä tulevaisuudensuunnitelmista. Opiskelijalle Kieli-HOPS toimii hyvänä itsereflektion tukena: millainen kielitaitoni on nyt, minkälaista kielitaitoa tavoittelen, millaiset tavat opiskella ja parantaa kielitaitoani sopivat minulle parhaiten? Opettajatuutorille ja opiskelijalle Kieli-HOPSin kysymykset luovat hyvän pohjan keskustelulle kielitaidon kehittämisestä ja merkityksestä tulevaisuuden työelämässä. Kieli-HOPSia voidaan hyödyntää myös ryhmäkeskustelun pohjana (ks. Jäppinen & Kokkonen 2022).

KIELI-HOPS OPINTOJEN OHJAAJAN NÄKÖKULMASTA

Ohjauksen näkökulmasta opintojen alkuvaiheessa tärkeä selvitettävä asia on opiskelijan suomen/ruotsin kielen taidon taso ja opiskelijan tavoitteet kielitaidon kehittämisessä. Suomenkielisiin tutkintoihin tulee opiskelijoita hyvin

erilaisilla taustoilla ja kielitaidolla, ja opiskelija on hyvä ohjata jo heti opintojen alussa sopiville opinnoille ja/tai esimerkiksi kirjoittamisen ohjaukseen. Opiskelija, jolle kotimainen kieli ei ole vahvin kieli, voi helposti edetä oman ryhmänsä mukana hyvinkin pitkälle opinnoissa ilman tukea, mutta kielitaidon – erityisesti akateemisen kirjoittamisen – haasteet tulevat usein esille viimeistään opin- näytetyövaiheessa.

Ammattikorkeakoulujen degree-tutkinnoissa aloittaa sekä opiskelijoita, jotka eivät osaa suomea lainkaan, että suomen kielen taidoltaan eritasoisia opiskelijoita. Sopivan suomen kielen opinnon löytyminen on tärkeää molemmille ryhmille heti opintojen alussa. Degree-opiskelijan kohdalla on erityisen tärkeää selvittää, onko hän aikeissa jäädä Suomeen työskentelemään opintojen jälkeen, jotta kielipolkua pystytään suunnittelemaan niin, että kielitaito kehittyi tavoitetasolle opintojen aikana.

KIELI-HOPSIN PILOITOINTI LAUREASSA

Kieli-HOPSia pilotoitiin Laurea-ammattikorkeakoulussa keväällä 2023 kahdella ensimmäisen vuoden tradenomiopiskelijaryhmällä ja syksyllä 2023 lisäksi juuri aloittaneella kansainvälisellä degree-opiskelijaryhmällä sekä yhdellä YAMK-ryhmällä. Pilotointia varten lomakkeesta muokattiin sähköinen versio Canvas-oppimisympäristön tenttipohjaa hyödyntäen. Kieli-HOPS-kysely sijoitettiin Opiskelutaidot ja ammatillinen kehittyminen -työtilaan, jossa on opinto- ja uraohjaukseen liittyvää sisältöä ja jota käytetään tuutoroinnissa opintojen loppuun asti. Opiskelijan vastaukset tallentuivat ko. työtilaan, jolloin opettajatuutorin oli helppo käydä lukemassa niitä, ja ne olivat kätevästi saatavilla HOPS-keskustelujen yhteydessä. Opiskelijoiden palautteen mukaan Kieli-HOPSin täyttäminen oli mutkatonta, mutta S2-opiskelijoille suunnatut kysymykset olisi pitänyt erottaa selkeämmin kaikille yhteisistä kysymyksistä. Mieluisimmat kysymykset liittyivät oman kieliosaamisen kartoittamiseen ja tulevaisuudensuunnitelmien hahmotteluun.

Itse suomenkielisten ryhmien opettajatuutorina (ja suomen kielen ja viestinnän lehtorina) pidän tärkeänä sitä, että Kieli-HOPSin avulla löydän omasta ryhmästäni ne opiskelijat, joille tutkinnon kieli eli suomen kieli, ei ole ensimmäinen tai vahvin kieli. Näitä ovat ruotsi koulusivistyskielenä -opiskelijat, maahanmuuttajataustaiset S2-opiskelijat ja ne opiskelijat, jotka ovat käyneet koulunsa jossain muualla kuin Suomessa (joista osa voi olla kansallisuudeltaan suomalaisia). Näille opiskelijoille on tärkeää löytää heti opintojen alussa sopiva suomen kielen opintojakso ja mahdolliset muut sopivat tukimuodot. Toisaalta taas niiden opiskelijoiden kanssa, joiden koulusivistyskieli on suomi, on hyvä

käydä läpi mahdollisuuksia opiskella uusia kieliä sekä motivoida heitä toisen kotimaisen ja vieraiden kielten opiskeluun korkeakouluopintojen aikana ja tulevia työtehtäviä ajatellen. Myös aiempien vieraiden kielten opintojen jatkamismahdollisuuksia voidaan suunnitella yhdessä Kieli-HOPS-keskustelussa.

Kieli-HOPSin käyttöönotossa on huomioitava, että ammattikorkeakoulussa suurin osa opettajatuutoreista toimii myös lehtoreina omalla alallaan eivätkä siten ole kielen asiantuntijoita. Yliopistoissa varsinaisia opettajatuutoreita ei välttämättä ole, jolloin ”hopsausta” tekevät tutkinnon lehtorit ja opettajat. Kieli-HOPSin yhteydessä olisi hyvä olla näkyvillä esimerkiksi suomen kielen opintojaksojen tarjonta ja kielipolku sekä tietoa luki-tuesta ja kirjoittamisen ohjauksesta, jotta se palvelisi sekä opettajatuutoria että opiskelijaa parhaiten.

Kieli-HOPSissa tarkempi kysymys aiemmista kieliopinnoista tai suoritetuista kielitutkinnoista sekä siitä, minkälaisissa tilanteissa opiskelija esim. suomen kieltä jo nyt käyttää, antaa jo jonkinlaista osviittaa opiskelijan kielitaidosta. Toinen tapa voisi olla pyytää opiskelijaa arvioimaan omaa kielitaitoaan eurooppalaiseen viitekehysten (CEFR) kriteerien avulla. Kieli-HOPSin tausta-ajatuksena ei alun perin ole ollut kielitaidon arviointi (ks. Asikainen & Komppa 2023), mutta eurooppalaiseen viitekehukseen pohjautuvan itsearvioinnin tulokset voisivat helpottaa sopivien opintojen löytämistä sekä opiskelijan että ohjaajan näkökulmasta. Opiskelijan taitotasoa ei kuitenkaan voi aukottomasti selvittää pelkän Kieli-HOPSin avulla, vaan siinä saa ja pitääkin hyödyntää aina tarvittaessa kieltenopettajien asiantuntemusta.

Opiskelijan kielitaustan selvittämiseksi ja kielitaidon arvioimiseksi Kieli-HOPSiin voisi lisätä esimerkiksi kysymykset: a) Mikä on vahvin kielesi? a) Oletko opiskellut suomea toisena kielenä peruskoulussa / lukiossa / jossain muualla? Missä ja kuinka paljon? b) Mitä muita kieliä olet opiskellut peruskoulussa / lukiossa / ennen AMK-opintojasi? c) Onko sinulla aiempia korkeakoulutasoisia suomen / ruotsin / englannin kielen opintoja? Jos on, mitä?

Kielen opiskeluun ja oppimiseen liittyvistä mahdollisista haasteista voisi myös lisätä kysymyksiä ohjauksen tueksi, esimerkiksi: a) Onko kielten oppiminen sinulle haastavaa? Minkälaisia haasteita sinulla on kielten oppimiseen liittyen? b) Minkälaista tukea kaipaavat kieliopintoihin?

Laurea-pilotoinnin perusteella lomaketta on seuraavaksi suunniteltu muokattavaksi niin, että ohjauksen näkökulmasta tärkeimmät kysymykset tulevat heti alkuun (suomi toisena tai toisena kotimaisena kielenä -opiskelija, aiemmat suomen kielen opinnot, muiden kielten opinnot, mahdollinen itsearviointi sekä tavoitteet) ja kielenoppimistyyliin tai -tapoihin liittyvät asiat näiden jälkeen – unelmointi viimeisenä, mutta ei suinkaan vähäisimpänä – monipuolinen, kehittyvä kielitaito antaa unelmillekin siivet!

KOHTI KIELITIETOISEMPAA TYÖELÄMÄÄ

Tulevaisuuden työelämässä tarvitaan monipuolista kieli- ja viestintäosaamista kaikilla aloilla. Kieli-HOPSin hyödyntäminen osana opiskelijan ohjausta vahvistaa kielitaidon kehittämistä ja merkitystä osana korkeakouluopintoja. Tuutoroinnissa Kieli-HOPSin pohjalta voidaan keskustella myös alakohtaisesta kieli- ja viestintäosaamisesta ja nostaa esiin myös opintojen aikana piiloon jäävä, mutta tulevassa työssä hyödyllinen kieliosaaminen.

LÄHTEET

Asikainen-Kunnari, T. & Komppa, J. 2023. Kieli-HOPS tueksi korkeakouluopiskelijan urasuunnitteluun ja opinto-ohjaukseen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14, 2. Viitattu 5.10.2023. <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2023/kieli-hops-tueksi-korkeakouluopiskelijan-urasuunnitteluun-ja-opinto-ohjaukseen>

Jäppinen, T. & Kokkonen, A.-R. 2022. Pohja kielitietoiselle työelämälle luodaan jo opintojen aikana. *eSignals* 14.10.2022. Viitattu 5.10.2023. <https://esignals.fi/kategoria/opiskelu/pohja-kielitietoiselle-tyoelamalle-luodaan-jo-opintojen-aikana/#93c4a1b0>

S2-OHJAAJA AUTTAA KIELIPOLULLA

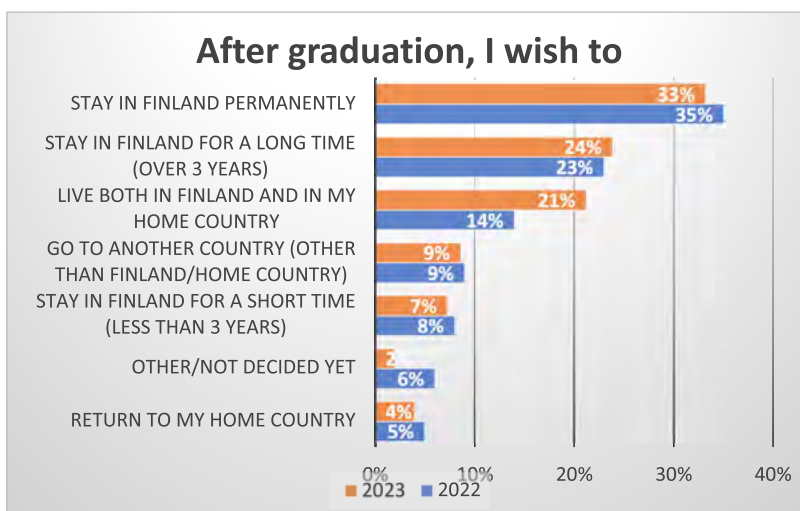
Ella Hakala, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Johanna Granlund, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Kansainvälisten opiskelijoiden määrä on viime vuosina kasvanut jyrkästi suomalaisen korkeakoulujärjestelmän sisällä. Kun vuonna 2020 Tampereen ammattikorkeakoulussa (TAMKissa) oli yhteensä 630 kansainvälistä opiskelijaa, heidän määränsä ennustetaan olevan vuonna 2024 jo tuhat viisisataa. Samaan aikaan suomalaiset työmarkkinat eivät vielä ole sopeutuneet muutokseen: harjoittelupaikkojen saaminen on vaikeaa ja työelämän odotukset opiskelijoiden suomen kielen taitoa kohtaan ovat suuret. Opiskelija ei aina itse ymmärrä, kuinka vaikeaa Suomessa on työllistyä ilman kohtuullista kielitaitoa, ja siksi kielenopiskeluun motivointi kaikin tavoin on ensiarvoisen tärkeää.

STIPENDIJÄRJESTELMÄ JA KIELIPOLKU

Talent Boost -ohjelman vuosittain TAMKissa järjestämän kyselyn mukaan suurin osa kansainvälisten tutkinto-ohjelmien opiskelijoista toivoo voivansa jäädä ja työskennellä Suomessa (kuvio 1).

Kuvio 1. TAMKin kansainvälisten opiskelijoiden halu jäädä Suomeen opintojensa jälkeen

Kaksi vuotta sitten TAMKissa siirryttiin järjestelmään, jossa EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta Suomeen opiskelemaan saapuneen on mahdollista saada hyvitystä lukukausimaksustaan vuosittain opintomenestyksen lisäksi myös osoittamalla, että hänen suomen kielen osaamisensa on kehittynyt opintojen aikana. Stipendijärjestelmän takana on ajatus kielitaidosta integroitumisen avaimena: kun opiskelija osaa suomea, hänen mahdollisuutensa työllistyä suomalaisille työmarkkinoille vahvistuvat. Kielitaidon kehittyminen osoitetaan osallistumalla testeihin, joissa vaadittavat taitotasot ovat A2.1, A2.2 ja B1. TAMKissa pidettiin erityisen tärkeänä, että testit ovat standardoituja ja ulkopuolisen tahon laatimia, jotta mahdollisia jääviysongelmia ei syntyisi. TAMK järjestää ensimmäisen testin itse tiloissaan, seuraavat näytöt osaamisesta osoitetaan YKI-testein.

Stipendijärjestelmän tueksi suunniteltiin suomen kielen opintoja, joiden avulla kunkin kielitaidon tason saavuttaminen tulisi mahdolliseksi. Opinnot järjestettiin kielipoluiksi: opiskelija aloittaa suomen kielen opintonsa aina oman lähtötasonsa mukaisesta kohdasta ja jatkaa kielipolkua pitkin opiskellen opintojensa loppuun. Suomen kielen opintoja ei siis lähtökohtaisesti hyväksilueta tai ahotoida, joskin tutkinto-ohjesäännön vuoksi tästä voidaan joutua joustamaan, mikäli opiskelija niin ehdottomasti vaatii.

Jo ennen kielipolkujen käyttöön ottamista ennakoitiin, että opiskelijan voisi olla vaikeaa itsenäisesti hahmottaa, mikä hänen suomen kielen osaamisensa taso on. Monet opiskelijoista muuttavat Suomeen varta vasten opintoja varten, jolloin heidät on helppoa sijoittaa omalle polulle. Lähes yhtä monet ovat kuitenkin asuneet Suomessa jo jonkin aikaa, ja heillä saattaa siksi olla takanaan joko formaaleja suomenopintoja tai eletyn elämän, esimerkiksi parisuhteen kautta kertynyttä suomenosaamista.

Opiskelijan ohjauksen vastuiden kirkastamiseksi järjestettiin haastatteluja, joissa keskusteltiin kansainvälisten tutkinto-ohjelmien opinto-ohjaajien ja suomen kielen opettajien kanssa heidän kyvyistään, kokemuksistaan ja toiveistaan ohjaukseen liittyen. Kävi ilmi, että opinto-ohjaajat olivat jo aikaisemmin kokeneet vaikeiksi tilanteet, joissa heidän piti hopsauksen yhteydessä osata arvioida ja ottaa kantaa opiskelijan kielenosaamisen tarpeisiin. S2-opettajat taas kokivat henkilökohtaisen kielenohjauksen kuormittavana, kun sille oli tarvetta kurssin ulkopuolella ilman sille osoitettua tuntiresurssia. Molemmat pitivät stipendijärjestelmän mukanaan tuomaa lisävastuuta suurena, koska kyse on opiskelijan taloudellisesta toimeentulosta.

Ongelmien ratkaisemiseksi suunniteltiin työnkuva S2-ohjaajalle: S2-ohjaaja motivoi kielenoppimiseen, auttaa löytämään kurssit ja niitä tukevat informaalit tavat oppia suomea, tiedottaa stipendijärjestelmän kielenosaamisen liitty-

vistä asioista ja toimii liimana kansainvälisten koulutusten ja kielenopetuksen välillä. Kaiken pohjana on henkilöitävyys: tieto ja ohjaus ovat aina yhden, tutun ihmisen takana. S2-ohjaaja on yksi TAMKin S2-opettajista, ja hän on lähes päivittäin tekemisissä muiden S2-opettajien kanssa. Tämä on tärkeää tiedonvälityksen ja muun yhteistyön kannalta. S2-ohjaaja aloitti TAMKissa elokuussa 2022.

S2-OHJAAJAN TYÖNKUVA

S2-ohjaajan työnkuvan muotoutuminen on edelleen jatkuva prosessi, mutta nyt syksyllä 2023 toisen ohjausvuoden päästyä vauhtiin ovat tärkeimmät tehtävät selkeytyneet entisestään. Tällä hetkellä ohjaukseen on työsuunnitelmassa varattu 170 tuntia vuodessa, ja ohjaustyötä tehdään opetus- ja hanketyön ohella. S2-ohjauksen kohderyhmänä ovat kaikki opiskelijat, joiden äidinkieli ei ole suomi. Voimakkaimmin kasvava ryhmä on tänä vuonna ollut englanninkielisissä tutkinto-ohjelmissa opiskelevat opiskelijat, mutta tulevaisuudessa todennäköisesti tulee olemaan yhä enemmän myös heitä, jotka tarvitsevat apua selvittääkseen suomenkielisissä koulutusohjelmissa. Hyppy toiselta asteelta on suuri ja vaatimukset hyvin erilaiset.

S2-ohjaajan työn keskeisin tehtävä liittyy opiskelijan kielipolkuun. On tärkeää tuoda heti opintojen alussa esiin ajatus siitä, että jokainen aloittaa omalta tasoltaan. Siksi syksyn alussa S2-ohjaaja pyrkii tapaamaan kaikki uudet opiskelijaryhmät. Suurin osa S2-ohjaajan työajasta kuluukin siihen, että opiskelijoita sijoitellaan oikeille kursseille taitotason mukaan.

Kursseille ohjaamisen lisäksi tärkeä tehtävä on motivointi. Opiskelijoiden on vaikea ymmärtää, miten tärkeä suomen kielen taito työelämässä on, ja esimerkiksi YKI-testin suorittaminen saatetaan nähdä riittävänä kielenosaa-misena. Opiskelijan suunnitelmat ja elämäntilanne saattavat myös opiskeluvuosien aikana muuttua. S2-ohjaaja käy opiskelijoiden kanssa keskusteluita mm. silloin, kun opiskelija on ahotoimassa jotain kurssia. Opiskelijalla voi olla vääriä käsityksiä esimerkiksi opintopisteiden kertymisestä. Opiskelija voi luulla, että pakolliset alkeiskurssit kuuluu ahotoida, vaikka ne olisi kannattavampaa korvata osallistumalla jatkokursseille. TAMKissa ei voi suorittaa useita ylimääräisiä opintojaksoja, jolloin ahotoidut alkeiskurssit vievät hopsista tilaa.

S2-ohjaaja pitää myös yhteyttä koulutusohjelmiin. Keväisin S2-ohjaaja keskustelee jokaisen kv-tutkinto-ohjelman edustajien kanssa, ja yhdessä pohditaan tulevan lukukauden toimintaa.

KOHTAAMISIA SYKSYLTÄ -23 JA AJATUKSIA TULEVAAN

Kevään 2023 aikana tuli toive, että suomen kielen opinnot olisivat vahvemmin näkyvillä syksyn orientoivilla jaksoilla. Päätettiin järjestää jokaiselle tutkinto-ohjelmalle oma infotilaisuus, jossa kerrottiin stipendistä, kielipolusta ja suomen kielen oppimisen tärkeydestä. Aivan opintojen alussa opiskelijat saavat omaksettavakseen valtavan määrän tietoa, ja suomen kielen kurssien lähdettyä käyntiin huomattiinkin, että on tarpeen pitää vielä toinen tapaaminen samasta aiheesta. Tämän tapaamisen tarkoituksena on puhua myös siitä, mitä kielen oppiminen vaatii ja mitä kaikkea opiskelija voi omalla ajallaan tehdä.

Toistaiseksi muu ohjaus on ollut henkilökohtaista, eli opiskelijat ovat otaneet S2-ohjaajaan yhteyttä sähköpostitse tai varaamalla ajan tapaamiseen. Vuonna 2023 elokuusta marraskuun alkuun mennessä kontakteja on ollut yli 60, mikä on lähes kaksinkertainen määrä edellisyyksyyn verrattuna. Osan kanssa ohjaus on ollut lyhyt sähköpostien vaihto, mutta joidenkin kanssa asioiden selviäminen on vaatinut pidemmän ajan. Varsinkin syyskuun alussa kontaktien suuri määrä yllätti, kun ohjaustyö vaati työajasta suuren osan. Jatkossa lukukauden alun ohjaus kannattaakin tehdä osin ryhmäohjauksina. Myös tiedottamiseen on alkuvaiheessa panostettava enemmän, ja suunnitteilla on myös ottaa käyttöön jokin sosiaalisen median kanava. Sitä voisi mahdollisesti hyödyntää myös pieniin suomen kieleen liittyviin tietoiskuihin. Myös ohjaajan resurssia on jatkossa mietittävä uudelleen, jos ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden määrät kasvavat.

LOPUKSI

S2-ohjauksen yhteydessä on noussut esiin myös suomen kielen opiskelun asema ammattialan opintojen rinnalla. Vaikka kielitaidon merkitys ja tarve työmarkkinoilla tiedostetaankin koko ajan paremmin, on edelleen näkyvissä se, että substanssiaineet koetaan tärkeämmiksi. S2-opiskelijat eivät pysty valitsemaan itselleen sopivia kursseja, kun ne menevät päällekkäin muun opetuksen kanssa. Opiskelija jättää myös ensimmäisenä kesken suomen kielen kurssin, jos opinnot kuormittavat liikaa. S2-ohjaaja toimii tässä sanansaattajana ja pitää ääntä S2-opetuksesta tutkinto-ohjelmien suuntaan.

SUOMI TOISENA KIELENÄ -NÄKÖKULMA OPINNÄYTETÖIDEN OHJAUKSEEN JA ARVIOINTIIN – TYÖPAJARAPORTTI VALTAKUNNALLISILTA KIELTEN JA VIESTINNÄN OPETUKSEN PÄIVILTÄ

Elina Hietaranta, viestinnän ja englannin lehtori, Hämeen ammattikorkeakoulu

Yhteiskuntamme on viime vuosikymmeninä monikielistynyt (ks. esim. Tilastokeskus 2023) ja samalla myös suomi toisena kielenä -taustaisten opiskelijoiden määrä ammattikorkeakouluissa on kasvanut. Muutos haastaa AMK-opetuksen ja ohjauksen kaikissa vaiheissaan, opintojen alusta aina opinnäytetyöprosessiin asti. Erityisesti opinnäytetyö vaatii opiskelijalta varsin edistyneitä tekstitaitoja ja paljastaa kielitaidon tuen tarpeet. Tämä huomio sai meidät HAMKissa pohtimaan, miten S2-taustaisia opiskelijoita voisi tukea opinnäytetyön kirjoittamisessa ja miten kehittyvän kielitaidon näkökulma voitaisiin ottaa huomioon myös opinnäytetyövaiheen arvioinneissa. S2-opinnäytetyön arviointi -nimellä otsikoidun työpajan tavoitteena oli avata keskustelua S2-näkökulman huomioimisesta opinnäytetyön kielen arvioinnissa ja ohjauksessa. Alkuperäisenä tavoitteena oli myös hahmotella yhdessä pohjaa S2-näkökulmaisille opinnäytetyön arviointikriteereille. Seuraavassa pyrin tiivistämään moniulotteisesta ja haastavastakin aiheesta nousseen keskustelun keskeisen annin. Artikkelin perustuu myös työpajan yhteydessä keräämäni Forms-kyselyn vastauksiin.

Pyysin kyselyssä pajan osallistujia kommentoimaan seuraavia kysymyksiä:

- Kuinka suuri osa opiskelijoistasi on S2-taustaisia?
- Osallistuuko kielten opettaja tai viestinnän opettaja opinnäytetyöprosessiin korkeakoulussasi? Jos, niin miten?
- Onko kielinäkökulma mukana opinnäytetyön arvioinnissa? Millä painotuksella? Kuka opinnäytetyön kielen arvioi?

Lisäksi toivoin, että osallistujat kommentoisivat HAMKin S2- ja viestinnän opettajien (kirjoittajan lisäksi Kiira Kyllönen, Sini Valkeapää) yhdessä hahmottelemaa S2-näkökulmaista tukimateriaalia opinnäytetyön kielen arviointiin.

Kirjallisista vastauksista ja työpajakeskusteluista nousi esiin viisi mielestäni huomionarvioista näkökulmaa:

- 1** **Suomi toisena kielenä -käsite** on vakiintunut, mutta ei täysin ongelmaton, kun puhutaan todellisen kielenpuhujan arjesta (ks. käsitteen määrittelystä esim. Korkeamäki 2023, 28). Ammattikorkeakouluissa koulusivistyskieli on hallinnollinen kategoria, joka määrittää kieliopintojen sisältöä. Käytännössä ”S2-oppijuus” tai ”S2-taustaisuus” ei kuitenkaan välttämättä kerro paljoakaan opiskelijan todellisesta kielitaidosta eikä näin ollen auta kohdentamaan kielellistä tukea oikein. Ammattikorkeakoulun S2-oppija saattaa olla esimerkiksi juuri maahan tullut englanninkielisen tutkinnon suorittaja, joka aloittaa suomen opinnot nollassa tai toisaalta Suomessa peruskoulunsa käynyt suomenkielisen opiskelija, jonka perusopetuksen koulusivistyskieli on ollut S2. Työpajassa keskustelimme muun muassa siitä, kuka ylipäätään määrittelee S2-oppijuuden ja osoittaa kielituen tarpeen opinnäytetyövaiheessa: opiskelija itse, ohjaaja vai esimerkiksi ammattikorkeakoulun hallinto tai opinnäytetyön mahdollinen toimeksiantaja? Voisimmeko puhua esimerkiksi kehittyvästä kielitaidosta toisen kielen taidon sijaan, sillä tämä ottaisi huomioon sen, että kaikki kielenkäyttäjät ovat potentiaalisesti kielitaidoltaan kehittyviä?
- 2** Opinnäytetyöprosessi sisältää työn kirjoittamisen, suullisen seminaariesityksen, kypsyysnäytteen ja mahdollisesti muitakin vaiheita, joista muodostuu AMK:ssa 15 opintopisteen kokonaisuus. Opinnäytetyövaiheessa taito tulkita ja tuottaa tekstejä painottuu enemmän kuin aiemmissa opinnoissa ja tämä vaatii harjoittelua. Työpajassa oltiin yhtä mieltä siitä, että **S2-näkökulman tulisi läpäistä koko AMK-opintopolku** ja kielitukea tulisi olla tarjolla opintojen alusta asti.
- 3** **Arvioinnin käytännöt** ovat moninaiset ja kielten ja viestinnän opettajan asema arvioinnissa voi olla hyvinkin erilainen eri korkeakouluissa, yksiköissä ja koulutuksissa. Työpajaan osallistui opettajia seitsemästä eri ammattikorkeakoulusta ja kyselyn ja keskustelujemme perusteella ilmeni kolme erilaista käytäntöä: 1) opinnäytetyön kielen arvioi kielten tai viestinnän opettaja antamalla arvosanan tai hyväksynnän, 2) työn sisällön ohjaaja arvioi myös kielen tai 3) kielten tai viestinnän opettaja ei osallistu

varsinaiseen arviointiprosessiin, mutta tukee kirjoitusprosessia esimerkiksi työpajoissa tai muussa opetuksessa. Työpajassa todettiin, että S2-taustaisten opiskelijoiden tapauksessa olisi joka tapauksessa tärkeää, että myös opinnäytetyön arvioinnissa olisi mukana S2-opettaja, joka pystyisi hahmottamaan kielenoppijan haasteet ja vahvuudet.

- 4 S2-taustaisten opinnäytetyön kirjoittajien määrä vaihtelee** runsaasti koulutuksesta ja AMK:sta riippuen. Työpajassamme ilmeni, että osassa koulutuksista jopa kolmannes opinnäytetyön kirjoittajista käyttää suomea muuna kuin ensikielenään. Toisissa koulutuksissa on vain yksittäisiä S2-taustaisia opiskelijoita, joista osa kirjoittaa opinnäytetyönsä englanniksi suomen sijaan. Opiskelijoiden määrän vaihtelevuus vaatii joustavaa kielitaidon tukemista.

- 5 Toisella kielellä kirjoittaminen** voi korkeakoulussa olla myös englanniksi tai ruotsiksi kirjoittamista. Yksi vaihtoehto olisi ottaa ylipäätään toisella/vieraalla kielellä kirjoittaminen opinnäytetyön arvioinnissa huomioon yksilöimättä kieliä ja käyttää esimerkiksi eurooppalaista kielten viitekehystä (CEFR) arvioinnin tukena entistä vahvemmin myös opinnäytetyön arvioinnissa.

Kaiken kaikkiaan työpaja osoitti, että käytännöt opinnäytetyön ohjauksessa ja arvioinnissa vaihtelevat. Voi tietenkin kysyä, olisiko toimintatapojamme tarpeen tarkastella yhdessä analyttisemmin ja kenties yhtenäistää. Toisin sanoen, voisimmeko oppia toisiltamme enemmän? Esimerkiksi kehittyvän kielitaidon tai toisen kielen näkökulmasta muotoiltu opinnäytetyöarvioinnin tukikriteeristö voisi olla yksi askel tähän suuntaan. Tällainen kriteeristö voisi auttaa opiskelijaa hahmottamaan omien tekstintaitojensa kehitystä ja ihannetapauksessa lisäksi myös opinnäytetyön sisällön ohjaajan kielitietoisuutta. Erittäin tärkeää olisi myös tehdä organisaatiotasolla näkyväksi, millaisia opetus- ja ohjausresursseja kehittyvän kielitaidon tukeminen vaatii. AMK-arki on kielellisesti moninaista, ja vertailemalla hyviä käytänteitä ja luomalla tarvittaessa uusia voimme tehdä moninaisuudesta vahvuuden, joka tukee myös opiskelijoiden kielitaidon kehittämistä.

LÄHTEET

Korkeamäki, A. 2023. Insinöörin työtehtävissä tarvittava suomen kielen taito ja sen oppiminen ammattikorkeakoulujen S2-opiskelijoiden sekä suomenopettajien käsitysten mukaan. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2023. Viitattu 2.11.2023 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9711-3>.

Tilastokeskus. 2023. Maahan- ja maastamuutto muutto lähtömaan, sukupuolen ja kielen mukaan, 1990–2022. Viitattu 2.11.2023. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen__Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11w1.px/.

SUOMEN KIELELLÄ VAI KIELETTÄ? KOKEMUKSIA XAMKIN KAKSIKIELISEN SAIRAANHOITAJAKOULUTUKSEN ALKUVAIHEISTA

Anna-Liisa Luova, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Kotkan kampuksella aloitettiin syksyllä 2022 uusi maahanmuuttajille suunnattu sairaanhoitajakoulutus, jota kutsutaan Nursing-koulutukseksi. Tavoitteena on hankkia sekä hoitoalan että suomen kielen osaaminen niin, että opiskelija voi valmistuttuaan työskennellä Suomessa. Koulutuksen opetuskielet ovat englanti ja suomi.

Koulutuksen sisäänotto on 50–70 opiskelijaa. Suurin osa opiskelijoista tulee koulutukseen ulkomailta ilman aiempaa suomen kielen osaamista. Tutkintoon kuuluu 25 opintopistettä suomen kielen opintoja. Lisäksi opinnoissa on paljon työharjoittelua suomenkielisessä ympäristössä. Opetuksen ja työssä oppimisen avulla opiskelijoiden tulisi saavuttaa vähintään B1-tason kielitaito koulutuksen aikana.

Samantyyppisiä koulutuksia on käynnissä myös muissa Suomen ammattikorkeakouluissa, esimerkiksi Metropolian ja Tampereen ammattikorkeakoulun TOKASA-hankkeessa. Monet tässä artikkelissa kuvatut tilanteet, kokeilut, pohdinnat ja tunnelmat ovat varmasti tuttuja muille samojen asioiden parissa työskenteleville. Artikkelin tavoitteena on antaa kuva siitä, millaisia ajatuksia suomen kielen opettajalla on koulutuksen ensimmäisen toteutusvuoden jälkeen.

KIELISURFFAILUA

Kaksikielinen koulutus aloitetaan englanninkielisenä. Suomen opetusta on lukujärjestyksessä joitakin tunteja viikossa. Lisäksi kielenopettaja osallistuu muutamiin hoitoalan harjoituksiin. Jotta kielitaito lähtee kehittymään, pitäisi suomea käyttää muulloinkin kuin yksittäisillä oppitunneilla. Opiskelijoilla ei yleensä ole koulun ulkopuolisia kontakteja tai suomenkielisiä ystäviä, joten opiskelun pitäisi tukea hoitoalan oppimisen lisäksi myös suomen kielen taitoa.

Ryhmän opettajat tasapainoilevat sen kanssa, mitä kieltä pitäisi käyttää. Helpon suomen kielen käyttäminen ei ole kaikille tuttua tai luontevaa. Abstrak-

teissa sisällöissä on pakko käyttää aluksi englantia, jolloin englannin kieli jää helposti käyttöön niissäkin tilanteissa, jotka voisi hoitaa suomeksi. Opiskelijat viettävät koululla aikaa keskenään ja puhuvat englantia tai omaa äidinkieltään. Suomenkielisten ryhmien ja Nursing-ryhmän yhteisopetusta on tila- ja kalenterisyydestä hankala järjestää, sillä ryhmäkoot ovat suuria. Ihannetilanteessa kieliympäristö tukee suomen oppimista, mutta ammattikorkeakoulussa sen järjestäminen on osoittautunut yllättävän vaikeaksi.

Kaksikielinen koulutus on opiskelijoille hieno mahdollisuus suorittaa suomalainen korkeakoulututkinto, mutta ihan helppoa se ei ole. Opiskelijat joutuvat käyttämään jatkuvasti kolmea kieltä: englantia, suomea ja omaa äidinkieltään. Se on kuormittavaa. Hoitoalan opiskelun lisäksi pitäisi kehittää kielitaitoa aktiivisesti, kotoutua Suomeen ja ehkä tehdä töitäkin. Työllisyystilanne Kotkassa on heikko, etenkin jos kielitaitoa ei ole, joten opiskelijat muuttavat pääkaupunkiseudulle. Matkustaminen, opinnot, työ ja uusi kieli on yhdistelmä, joka jarruttaa kielenoppimista: oman alan taidot on pakko saada, kielenopiskelusta tingitään.

YHTEISTYÖ OPISKELIJAN JA OPETTAJAN TUKENA

Nursing-koulutus on ennen kaikkea yhteistyöprojekti. Opettajatiimin yhteistyö on rakentunut toteutuksen myötä: koulutuksen valmisteluvaiheessa tunnustellen, ensimmäisenä toteutusvuonna kokeillen. Nyt toisena lukuvuonna yhteistyö eri opettajien välillä on luontevaa, arkista ja välillä päivittäistäkin. Kielenopetus on siis löytänyt paikkansa osana koulutusta, ja kaikkien ammattitaito ja osaaminen saadaan hyödynnettyä. Yhteinen tavoite tuottaa hyvää koulutusta yhdistää tekijöitä omasta erikoistumisalasta riippumatta. Opetustyön lisäksi käydään keskustelua siitä, mitä tehdään ja miten – tai mitä seuraavaksi pitäisi tehdä. Yhdessä on usein myös mietitty kielivalintoja: mennäänkö tässä nyt suomen kielellä vai kielettä? Tiimin kannustus, palaute ja henkinen tuki ovat tärkeitä taustavoimia ja auttavat jaksamaan työssä.

Yhteistyötä hoitoalan ja kielenopetuksen kesken on tehty monin eri tavoin. Kielenopettaja on osallistunut hoitoalan tunneille ja ohjannut opiskelijoita suomen kielen käytössä. Tämä on ollut yhteistyön kehittymisen kannalta erityisen tärkeää, sillä tunnille osallistumalla saa tarkan kuvan siitä, mitä hoitoalan harjoituksissa tehdään. Kielenopettajan on paljon helpompi luoda sopivaa materiaalia ja tukea opiskelijoita, kun kuva sisällöstä on selvä.

Suomen kielen opiskelumateriaalista osa on hoitoalan opettajien materiaalia, jota he käyttävät harjoituksissa myös suomenkielisten opiskelijoiden kanssa. Suomen tunnilla materiaali käydään läpi sanaston avulla, siitä kes-

kustellaan tai tilannetta harjoitellaan kielen näkökulmasta. Tavoitteena on, että kielenoppiminen ja alan osaaminen kulkisivat rinnakkain, samojen aiheiden parissa. Positiivinen kokemus on ainakin siitä, että suomen kielen opiskelu aloitetaankin ergonomian tunneilla yksinkertaisilla ohjausfraaseilla. Verbityypin yksi opiskelu sujui hyvin, kun esimerkkeinä käytettiin samoja tuttuja ohjausfraasien verbejä: nosta, purista, koukista, suorista, käänny.

Nursing-koulutus on tuonut kielenopettajan työhön myös toisenlaista yhteistyötä, sillä elämään tarvitaan muutakin kuin hoitoalan kielitaitoa. Tällaisessa koulutuksessa olennaista ei ole ainoastaan tarvittavien taitojen hankkiminen vaan myös se, että opiskelijat tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin, uuden kotipaikkansa toimintaympäristöön ja toisiinsa. Kielenopettaja on ollut mukana orientaatioviikolla sekä järjestämässä grillijuhlia, pikkujouluja ja leffa-iltaa. Opiskelijat ovat käyneet osana suomen opintoja esimerkiksi Kotkan kaupunginkirjastossa ja museovierailulla. Tänä syksynä yhteistyötä on tehty myös kotoutumiskoulutuksen kanssa: takana on kaksi yhteistä opiskelupäivää, jotka ovat tuoneet opiskelijoille vaihtelua, uusia tuttavuuksia ja tilaisuuksia käyttää suomen kieltä. Myös Kymi Sinfoniettan yleisötyöntekijä on käynyt vieraillemassa, ja Nursing-ryhmä on päässyt kuuntelemaan konsertin kenraali-harjoituksia. Palaute on ollut positiivista: erilainen toiminta on koettu virkistäväksi ja kiinnostavaksi.

TYÖHARJOITTELU ON AVAINKOKEMUS

Ensimmäinen Nursing-koulutuksen ryhmä lähti työharjoitteluun kahdeksan kuukauden opiskelun jälkeen. Ennen harjoittelua opiskelijoille järjestettiin hoitoalaa ja kielenopetusta yhdistävä harjoitteluun valmentava viikko, jolla kerrattiin niin hoitotaitoja kuin suomen kieltäkin. Harjoitteluun lähteminen jännitti opettajia ehkä yhtä paljon kuin opiskelijoitakin, mutta jakso sujui hyvin. Vaihtelevalla kielitaidolla työharjoitteluun lähteneet alkeistason kielenoppijat olivat enimmäkseen iloisia työharjoittelusta palattuaan ja sanoivat, että kielenopetuksesta oli ollut konkreettista hyötyä harjoittelupaikassa. Kieltä oli opittu harjoittelujaksolla lisää, ja puhuminen oli rohkeampaa. Moni opiskelija sai itseluottamusta ja uskoa siihen, että suomen kielen oppiminen on mahdollista ja kannattavaa.

Tosiasia on, että kielenopettajan työ pitää tekijänsä nöyränä. Opettaja ja luokkahuone eivät voi korvata sitä kokemusta, jonka opiskelija saa pärjäämällä uudella kielellä oikeissa tilanteissa. Positiivista on se, että opetus voi täydentää kokemusta. Se voi olla tilanteisiin valmennusta ja tukemista, muualla opitun asian jäsentämistä, kielen rakenteista tietoiseksi tekemistä, materiaalien tar-

joamista ja eteenpäin ohjaamista. Siitä huolimatta työharjoittelu tuntuu olevan avainkokemus: se motivoi tarjoamalla aitoja kielenkäyttötilanteita.

Ensimmäisessä työharjoittelussa kielenopettajan osallistuminen oli vähäistä. Työharjoitteluista puuttuvat vielä kirjatut kielitavoitteet, ja resursoinnisakin on mietittävää. Näitä asioita työstetään koko koulutusta tekevän tiimin kanssa aktiivisesti eteenpäin, jotta harjoitteluista saataisiin jatkossa vielä parempi hyöty myös kielen oppimiselle.

HAASTEITA JA MAHDOLLISUUKSIA

Koska koulutusta on järjestetty vasta reilun vuoden ajan, kaikki on vielä kehittymisvaiheessa ja muuttuu koko ajan. Viime syksynä suomen kielen alkeiden opetuksessa käytettiin kotoutumiskoulutukseen suunniteltua kirjaa. Tänä syksynä käytössä on ollut lähes ainoastaan itse tehty ja alakohtainen materiaali sähköisessä oppimisympäristössä, ja suomen kielen kirjalliset ja suulliset tehtävät liittyvät lähes poikkeuksetta omaan alaan heti opintojen alusta alkaen. Oman materiaalin, etenkin monipuolisten harjoitusten, tekeminen vie paljon aikaa. Lisähaastetta alakohtaiseksi muutettuun opetukseen tuo se, että tänä syksynä aloittaneessa Nursing-koulutuksen ryhmässä on 60 suomen alkeistason opiskelijaa, kun edellisenä vuonna alkeita opiskeli noin 30 opiskelijaa.

Koulutus on jo opettanut, että kaiken toiminnan kannattaa olla pakollista ja mahdollisuuksien mukaan opintojaksoihin sidottua. Jos jokin on vapaaehtoista, paikalla on vain muutama aktiivisin opiskelija. Kielenopetus on ollut tässä asiassa apuna, sillä sitä voi yhdistää monenlaisiin aiheisiin ja tilanteisiin. Tilanne kuin tilanne, aina voi oppia uutta sanastoa tai fraaseja!

Kielen alkeiden opetuksessa tulee konkreettisesti näkyville, kuinka eri tavoin ja eri aikoihin oppiminen tapahtuu. Joku puhuu rohkeasti, mutta kirjoittaminen on hankalaa. Joku toinen taas lukee ja kirjoittaa, mutta puhuminen ja kuunteleminen ei edisty. Joku oppii nopeasti, toinen tarvitsee paljon toistoja. Joskus on vaikea valita, mitä oppitunnilla tehdään tai millä tavalla, sillä kaikkia ei voi palvella yhtä aikaa. Monipuoliset opetusmenetelmät ja harjoitukset auttavat siinä, että edes toisinaan oppitunti vastaa yksittäisen opiskelijan tarpeeseen.

Työmäärä koulutuksessa on lähes loputon. Kehittämistarpeita on paljon. Ainakin kielenopettaja voi hyvin samaistua opiskelijoihin, joilla varsin usein on tapana huomata, mitä kaikkea he eivät vielä osaa tai missä eivät onnistu. Opettajan tehtäväksi jää ohjata opiskelijoita huomaamaan kehitys, jota on tapahtunut. Opettajaa taas palkitsevat opiskelijoiden onnistumiset: esimer-

kiksi opiskelijan saama kesätyöpaikka tai asioiden hoitaminen koulussa suomeksi. Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivillä jaettu Proflang-stipendi oli hieno tunnustus Nursing-ryhmän opiskelijalle mutta myös kannustus koulutuksen järjestäjille. Jotakin on jo tehty oikein, kehittämistyötä kannattaa jatkaa.

SUOMEN KIELEN OSAAMINEN OSAKSI HOITOTYÖN HARJOITTELUN TAVOITTEITA: MIKSI JA MITEN?

Johanna Granlund, suomen kielen ja viestinnän lehtori, Tampereen ammattikorkeakoulu

Kuuden ammattikorkeakoulun yhteisessä Sairaanhoidajaksi Suomessa -hankkeessa (JOTPA 2023 – 2024) järjestetään osaamisen arviointia ja täydennyskoulutusta EU- ja ETA-alueen ulkopuolella sairaanhoidajakoulutuksen saaneille maahanmuuttajille. Koulutuksen ytimessä on saumaton yhteistyö hoitotyön ja suomen kielen opetuksen välillä. Tampereen ammattikorkeakoulun (TAMK) vastuulla hankkeessa on kehittää tapoja parantaa ja arvioida osaamista opintoihin kuuluvien työharjoittelujaksojen aikana. Osana tätä hankkeessa laaditaan harjoittelua varten osaamistavoitteet, joissa hoitotyön ja suomen kielen osaaminen toteutuvat yhtä aikaa.

Ammatillisen kielen tutkimuksessa on jo kauan ymmärretty, että työ tarjoaa kielenoppijalle ainutlaatuisen ympäristön oppimiseen. Samaan aikaan on kuitenkin todettu, että esimerkiksi hoitoalan työyhteisöt odottavat maahan muuttaneelta sairaanhoidajalta kielitaitoa, jonka saavuttaminen on muutama vuodessa lähes mahdotonta: suomenosaamisen tulisi olla edistynyt ja yhdenmukaista riippumatta lähtötilanteesta. (esim. Komppa 2015; Virtanen 2017.) Hoitotyön osaamisen vaatimukset joustavat enemmän: työyhteisöissä nähdään, ettei juuri valmistunut sairaanhoidaja voi hallita kaikkia juuri tietyn tarkan hoitotyön osaamisalueen yksityiskohtia heti, vaan yhteisön vastuulla on ohjata ja auttaa uutta hoitajaa saavuttamaan työn vaateet työn tekemisen aikana.

Ongelma on siis siinä, ettei harjoittelupaikka tunnista eikä tunnusta omaa asemaansa kielenoppimisen alustana. Kielenoppimiselle on asetettu omia tavoitteita harjoittelussa jo aikaisemmin, mutta koska kielenoppimisen ohjaaminen hoitotyön ohella koetaan oman ammattitaidon ulkopuoliseksi asiaksi, ei tavoitteita useinkaan viedä käytäntöön. Sen sijaan opiskelijoita voi palautua kesken harjoittelun ”puutteellisen kielitaidon” vuoksi. TAMKissa harjoitteluun lähtevät opiskelijat solmivat työyhteisönsä kanssa myös kielisopimuksen (Granlund & Hakala 2021, 95), mutta sen merkitys jää yksilöiden, harjoittelijan itsensä ja harjoittelun ohjaajan, varaan.

KIELI OSANA HARJOITTELUN TAVOITTEITA

Tampereen ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijat ovat tähän saakka muodostaneet itse omat tavoitteensa harjoittelua varten. Harjoittelujen tavoitteiden pohjalla on käytetty Yleisiä sairaanhoitajan 180 opintopisteen laajuisia osaamisvaatimuksia, jotka sisältyvät sellaisenaan EU-direktiivin mukaiseen eurooppalaiseen sairaanhoitajatutkintoon (Laukkanen 2020). Vaatimukset jakaantuvat kolmeentoista alakohtaan, joista jokainen vielä lukemattomiin omiin alakohtiinsa. On siis ymmärrettävää, että omien osaamistavoitteiden muodostaminen on vaikeaa kaikille opiskelijoille. Erityisen vaikeaa se on maahan muuttaneelle opiskelijalle, joka ei jaa samaa kieli- ja kulttuuritaustaa kuin opiskelijatoverinsa.

Sairaanhoitajaksi Suomessa -hankkeessa harjoittelun tavoitteet on pyritty muokkaamaan siten, että ne ovat sekä saavutettavat että kielitietoiset. Tämä vaati yhteistyötä hoitotyön opettajan ja suomen kielen opettajan välillä. Aluksi hoitotyön opettaja muotoili Yleisten sairaanhoitajan osaamisvaatimusten tavoitteet konkreettiseen muotoon, jossa ne ovat sellaisenaan käytettävissä sairaanhoitajatutkinnon perusharjoitteluissa. Hän siis teki opiskelijoiden puolesta sen muokkaustyön, jonka opiskelija on aina ennen jokaista harjoitteluaan tehnyt. Tämän jälkeen suomen kielen opettaja pyrki istuttamaan kuhunkin tavoitteeseen sen kielenkäytön tilanteen, jossa hoitotyön osaamistavoite tulee myös osoitettua. Lopuksi hoitotyön opettaja vielä varmisti, että hoitotyön tavoite säilyi riittävänä ja kirkkaana. Kuvissa 1–2 on esimerkkejä yksittäisistä tavoitteista kahden eri Yleisten sairaanhoitajan osaamistavoitteen otsikon alta. Hoitotyön opettajan alkuperäiset hoitotyön tavoitteet ovat mustalla, yhdistetyt tavoitteet kielitaidon tasolle A2 ovat vihreällä ja tasolle B1 sinisellä.

Ajatuksena on siis, että kukin tavoite sisältää sekä hoitotyön että suomen kielen tavoitteen niin, että kumpikaan tavoitteista ei yksinään voi täytyä, vaan tarvitsee aina toisen tuekseen. Tavoitteet eivät ole rinnakkain, vaan yhdessä ja yhtä aikaa. Jatkossa tätä periaatetta tulisi soveltaa laajemmin myös kansainvälisten tutkinto-ohjelmien opetussuunnitelmatyössä varsinkin niin sanotuissa kaksikielisissä ohjelmissa.

SAIRAANHOITAJAKSI
Suomessa

Ravitsemus

Osaan avustaa suunkautta ruokailussa.

Osaan avustaa suunkautta ruokailussa ja sanoittaa toimintani pääkohdat samalla.

Osaan avustaa suunkautta ruokailussa niin, että otan huomioon kohteliaan sävyn puhuessani potilaalle

Rahoittaja
Jatkuvan oppimisen ja
työllisyyden palvelukeskus

Kuva 1. Esimerkki ravitsemukseen liittyvästä tavoitteesta

SAIRAANHOITAJAKSI
Suomessa

Erittäminen ja seksuaalisuus

Osaan yksityiskohtaisesti kuvata ja dokumentoida toimenpiteen ja mitä tuotteita käytin.

Seuraan toimenpidettä ja osaan sen jälkeen kertoa toimenpiteen pääkohdat suullisesti muistiinpanojeni avulla

Osaan toimenpidettä seurattessani kertoa toimenpiteen pääkohdat ja myöhemmin dokumentoida ne kirjallisesti ymmärrettävällä tavalla.

Rahoittaja
Jatkuvan oppimisen ja
työllisyyden palvelukeskus

Kuva 2. Esimerkki erittämiseen ja seksuaalisuuteen liittyvästä tavoitteesta

KIELENOPPIMINEN NÄKYVÄKSI

Uudet tavoitteet pakottavat työyhteisön ottamaan kantaa myös kielenosaamiseen, koska hoitotyön osaamista ei voi nyt arvioida ilman kielenosaamisen arviointia. Samalla myös opiskelijan kielitaidon taso tulee näkyväksi: A-tason tavoitteen asettanutta opiskelijaa ei voida arvioida natiivipuhujan kriteerein. Tavoitteiden avulla opiskelijan voi omalta osaltaan reflektoida omaa kielenosaamistaan koko harjoittelun ajan. Kielenoppiminen on myös hänelle saumaton osa harjoittelua, ei ylimääräinen kuormittava tekijä. Tavoitteet myös lisäävät työyhteisöön käytännönläheistä kielitietoisuutta. Niiden avulla sekä opiskelija että työyhteisö oppivat näkemään kielenoppimiselle otollisia tilanteita työssä.

Tavoitteiden asettamisessa opiskelija tarvitsee sekä hoitotyön opettajan että S2-opettajan apua. Koska yksittäisiä tavoitteita on valtavan paljon, hoitotyön opettaja auttaa opiskelijaa valitsemaan juuri hänen harjoittelupaikkaansa sopivat kliinistä osaamista tukevat tavoitteet. Lisäksi tavoitteet tulee varsinkin taitotasolla A2 vielä varmistaa keskustellen, sillä vaikka tavoitteiden sisältämät tilanteet olisivat opiskelijaa oikealla tasolla tukevia, niiden muotoilu saattaa olla liian käsitteellinen. S2-opettajaa tarvitaan oikean taitotason tavoitteen valitsemisessa: joskus, jos opiskelijan hoitotyön osaaminen on jossain osiossa jo ennen harjoittelua vahvaa, hänen kannattaa valita tavoite, joka haastaa häntä siinä kielellisesti enemmän. S2-tukea tulee myös saada oikea-aikaisesti läpi harjoittelun ja jo ennen sitä, kun harjoittelun tilanteita simuloidaan oppilaitoksessa.

LÄHTEET

Granlund, J. & Hakala, E. 2021. Kieltä ja työtä – Työharjoittelu osana maahanmuuttajaopiskelijan suomen kielen taidon vahvistamista. Ilon kautta – laadusta tinkimättä! Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivät 7.–8.10.2021 SAMKissa, 93 – 97.

Komppa, J. 2015. Työnantajan odotukset, työntekijän vastuu ja työyhteisön tuki. Julkaisussa Näkökulmia korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien ammatillisen suomen oppimiseen. Toim. J. Kalliokoski, K. Mård-Miettinen & T. Nikula. AFinLa-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 215/n:o 8, 168–185.

Laukkanen, A. 2020. Yleissairaanhoidajan (180 op) osaamisvaatimukset ja sisällöt. Blogit Savonia. Viitattu 2.11.2023. <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2020/01/15/yleissairaanhoidajan-180-op-osaamisvaatimuslauseet-ja-sisallot-julkaistu/>.

Virtanen, A. 2017. Toimijuutta toisella kielellä: kansainvälisten sairaanhoitaja-opiskelijoiden ammatillinen suomen kielen taito ja sen kehittyminen työharjoitteluissa. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Humanities 311. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisut.

Avoimet julkaisumme tekevät tunnetuksi
Jamkin laajaa ja monialaista
opetus-, tutkimus- ja kehittämistyötä.

▶ jamk.fi/julkaisut

jamk | Jyväskylän
ammattikorkeakoulu

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35,
40200 Jyväskylä
Puh. +358 20 743 8100
Fax. +358 14 449 9694

jamk.fi

Jamkin julkaisut tutkittua tietoa sinulle.

Tämä julkaisu on koottu Jyväskylässä 5.–6.10. 2023 pidettyjen Ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen päivien aiheista. Tapahtumassa esityksiä ja työpajoja pitäneet opettajat ovat kirjoittaneet julkaisun artikkelit. Julkaisu koostuu kolmesta eri teemasta. Ensimmäinen teema keskittyy siihen, millaista käytännön työtä verkostossa on tehty ja tehdään kielten ja viestinnän opetuksen edistämiseksi. Mukana on katsaus 25-vuotiseen historiaan. Toisessa teemassa tuodaan tietoa ja kokemuksia kielten ja viestinnän opetuksen pedagogiikasta, mm. digitalisaation vaikutuksista. Viimeinen teema tarjoaa esimerkkejä nosteenä olevasta suomi toisena kielenä -opetuksesta (S2-opetus). Esimerkiksi kieli-HOPSia kuvataan ja opetuskokeiluja.

Julkaisu juhlistaa ammattikorkeakoulujen kielten ja viestinnän opetuksen verkostoitumisen ja yhteistyön 25 vuotta. Julkaisu tuo esille opetuksen tulevia haasteita, joita kollegiaalisella tuella ratkaistaan.

ISBN 978-951-830-737-5

jamk